

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1453

03 AUG 2009

2(075)
F-15

ՋԵՌՆԱՐԿ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ

Բ. ՏԱՐԻ

ԿԸՄ ԿՐՏՍԵՔ ԿՐԻՍՏՈՍՏՐԱՏՈՒՄՆԵՐ Բ. ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՀԻՒՍՈՒԱԾՔ

հին և նոր ուխտի և Տէրունական պատմութիւններից, շարականներից, ժամամուտներից, աղօթքներից, սաղմոսներից և այլն:

Մարիամեան—Յովնանեան օր. Դպրոցի սաների համար

ԱՐՄԷՆ ԱՌԱԳ.-ԲԱՀ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԹԻՖԼԻՍ

ՏԳԱՐԱՆ Տ. Մ. ՌՕՏԻՆԵԱՆՆԵՐ

1905

26 FEB 2013

1453

260757

260757

ՁԵՌՆԱՐԿ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ

Բ. Տ Ա Ր Ի

ԿԸՄ ԿՐՑՍԵՐ ՆՈԽՈՉԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ Բ. ԲԸԺԱՆՈՒՄՆ

ՇԱՂԿԱՔԱՂ ՀԻՒՍՈՒԱԾՔ

հին և նոր ուխտի և Տէրունական պատմութիւններից, շարականներից, ժամամուտներից, աղօթքներից, սաղմոսներից և այլն:

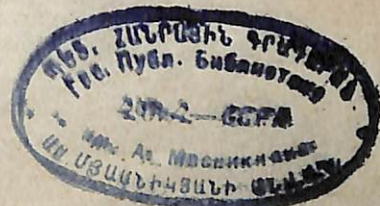
271

31901

Մարիամեան—Յովնանեան օր. Դպրոցի սաների համար

ԱՐՄԷՆ ԱՆԱԳ.-ԲԱՀ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս
ԵՊԱՐԱՆ Տ. Մ. ՈՕՏԻՆԵԱՆՅԻ
1905

Одобрено Кавказскимъ Учебнымъ Комитетомъ, 12 Сен-
тября 1903 г. № 13,827.

Дозволено цензурою, Тифлисъ. 13 Апрелья 1905 г.

Ըստ Բարձու հրամանի Նորին Ս. Օծութեան Վե-
հախառ Հայրապետի ազգիս Տ. Տ. Մկրտչի, Դիանս
թոյլատրէ տպագրութիւն Դասագրոյս՝ որ ընդ անու-
ամբս «Չեոնարկ Կրօնական Գիտելիքների» վաւերա-
ցուցանելով ստորագրութեամբ եւ դրոշմամբ կնքոյ Հայ-
րապետական Դիանի:

Ի 18 Սեպտեմբերի 1902 ամի ի Տփլիս:

Դիանապետ Կորին Վարդապետ

Երկրորդ տարուայ կամ Կրտսեր նախապատրաստական Բ. բաժանման համար պատրաստած այս ձեռնարկը չունի նոյն ներքին կազմը, բնաւորութիւնն ու պատկերը՝ որը ունէր առաջին տարուայ կամ կրտսեր նախապատրաստականի Ա. բաժանման համար պատրաստածս: Սա տարբեր է նրանից, որովհետև այնտեղ գրել —կարգալ չգիտցողներին հետ ունէինք գործ և ձեռնարկ տալ նոցա ձեռքը չէր կարելի. իսկ այստեղ՝ ձեռնարկից կարող են օգտուել սաները, թէև դարձեալ ուսուցչի ղեկավարութեամբ: Այստեղ ևս ուսուցիչը կընտրէ սաներից ձեռնհասներին և դասը կպատկերացնէ, ինչպէս նախընթաց տարուայ դասընթացում: Պատկերացնելու գասերը նրանք են՝ որոնց առջև պատկեր եմ գրել բովանդակութեան գլխակարգութեանց մէջ:

Պէտք է և այն ասեմ—որ դասը սաների մէջ պատկերացնելու գործը՝ բաւական աղմուկ է պատճառում գասարանում, որովհետև ամենքն էլ ուզում են տեղներից վեր կենալ և նայել գործողներին, բայց և՛ շատ կենդանանում է դասը և շատ հետաքրքրական է լինում: Հարկաւոր է խիստ կարգապահութիւն:

Այս ծաղկաբաղ հիւսուածքը բնագիւրհերով է ընթանում, որպէս և սովորական ընդունուած ձև է. սակայն այդ բաւական չէ, չոր նիւթը—բնագիրը՝ այս հասակի սաների համար միշտ չոր ու ցամաք կմնայ, եթէ ուսուցիչը չ'ջանայ իւր բացատրական աղով համեմել բնագիրը կամ չոր նիւթը, դրանով և կկենդանացնէ չոր նիւթը և դասը կլինի կենդանի. իսկ դասը կենդանաց-

Ներսէս համար՝ անհրաժեշտ է այն ձևով դասախօսել՝ որ ձևով կազմուած է առաջին տարուայ Ձեռնարկս—պէտք է աշխատել, ջանք անել՝ սաների լեզուն բանալ, միտքը սրել, ուշադրութիւնը գրաւել՝ իրենց պատմել տալով, իրենց մտածել տալով, իրենց խօսել տալով, փուած հարցը իրենց գտնել տալով. և մինչև անգամ այնքան պէտք է հետաքրքրել սաներին և վրայ ձգել՝ որ դասի իմաստը կամ բարոյականն էլ իրանք դուրս բերեն. թնոյ սխալ լինի այն, ոչինչ. այդ մեծ հաճոյք կպատճառէ գանոյ և իմաստը դուրս բերող սաներին և գասը կկենդանանայ և հետաքրքիր կլինի. առանց մոռանալու սակայն որ ուսուցչի ղեկավարութիւնը անհրաժեշտ է: Գէթ այսպէս կարելի է հեռացնել սաներից — թէ փոքրերից և թէ մեծերից այն զգուանքը՝ որ տածում են նորա դէպի կրօնական գիտելիքները, որպէս գպրոցական՝ նոյնպէս և գործնական կեանքի մէջ. և այդ անպտղութիւնը՝ չէ՛ արդեօք արդիւնք չոր ու ցամաք դասատուութեան և անգիրների սերտողութիւններով սաների ուղեղները ծանրաբեռնելուն:

Թէև այս ձեռնարկիս մէջ գասական նիւթին ճոխ տեղ է տուած և ծաւալը մեծ է—մանաւանդ գրաբառ շարականները, աղօթքները, իմաստները և այլն. սակայն պարտադիր չէ ամբողջը լրացնելու. իսկ կարող ուսուցիչը, ընդունակ և յառաջագէմ գասարանը և գասական ժամերի բաւարար թիւը այդ շարիքի առաջն էլ կարող են առնել. չկարողացան՝ բարի. ինչքան կարող են՝ այնքան անեն. բայց՝ լաւ անեն, որ սաները օգտուեն. քանակը ոչինչ, որակն է մեզ պէտք. մէկը կարող է ամբողջ Սուրբ Գիրքը գիտենալ, բայց ոչ ինքն է Սուրբ Գրքի մէջ և ոչ Սուրբ Գիրքն է իւր մէջ. իսկ մի ուրիշը տասը հատուած է ծագկարագ արել նոյն Սուրբ Գրքից՝

և մարմնացրել է իւր մէջ Սուրբ Գրքի բուն էական ոգին և ինքն էլ դարձել է մարմնացեալ Սուրբ Գիրք. քանակը միշտ պիտի խոնարհի որակի առաջ: Նիւթի ճոխութիւն է. թոյ լինի՝ ինչ կայ, քանի պարտադիր չէ. թնոյ ուսուցիչը ընտրութիւն անէ գասական գործը յաջողութեամբ յառաջ մղելու համար:

Այս բաժանման մէջ պիտի լինի կրկնութիւն անցեալ տարուայ գասընթացի և նոյն ձևով՝ ինչպէս Ա. տարուայ գասատետրում նշանակուած էին *կրկնութեան դասերը*. և դրա համար հարկաւոր է նուիրել ամբողջ Սեպտեմբերը:

Արսէն աւագ քահ. Բազրատունի:

ԾՐԱԳԻՐ

Դ Ա Ս Ը Ն Թ Ա Ց Ի

Բ. ՏԱՐԻ ԿԱՄ ԿՐՏՍԵՐ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆԻ Բ. ԲԱԺԱՆՄԱՆ

Ա. Բ Ա Ժ Ի Ն.

Նախընթաց տարուայ աշխարհաբառ սովորած աղօթքների
գրաբառը ¹⁾:

ա. Ճնողական տան աղօթք—1. Ճնողների և որդ-
ւոց—ա. Պատուեա զհայր...: 2. Եղբայրների և քոյրե-
րի—ը. Զի՛ բարի կամ զի՛...: գ. Եղբայր յեղբօրէ՛ օգ-
նեալ...:

բ. Տաճարի կամ Մեծ-ձօր տան աղօթք—դ. Մտից
ի տուն քո...: ե. Ուրախ եղէ...:

գ. Ուսման տան կամ Դպրոցի աղօթք—1. գ. Ե-
կալք որդիք և...: 2. Դասից առաջ—է. Ամենաբարի Աս-
տուած...: 3. Դասից յետոյ—ը. Գոհանամք զքէն, Արա-
բիչ...:

դ. Ապրուստի եւ գործի աղօթք—թ. Զգործս ձե-
ռաց...: Զվաստակս ձեռաց...:

ե. Կեանքի զոյուժեան եւ ճաշի աղօթքներ—1.
ժ. Տէրունական աղօթք—չայր մեր...: 2. Աշից առաջ

¹⁾ Ամբողջ սեպտեմբերը, և եթէ ժամանակը չներէ, նաև
հոկտեմբերի կէսը պիտի նուիրել անցեալ տարուայ սովորած
աշխարհաբառ աղօթքների գրաբառի սերտողութեանը զուգըն-
թացաբար տանելով կրկնութեան դասերին:

— ժա. Աչք ամենեցուն...: 3. Ըաշից յետոյ—ժք. Տէր Յիսուս լցար...:

դ. Թագաւորի աղօթք—ժգ. Տէր, պահեա՛ն զկայսրն մեր...:

է. Հայրապետի աղօթք—ժդ. Ի քո իջեալ տեղի...:

I. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բ. Բ Ա Ճ Ի Ն .

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՀԻՒՍՈՒՄԾՔ

Հին եւ Նոր ուխտի սուրբ պատմութիւններից:

1. Աշխարհի արարչագործութիւնը և Մարդոյ ստեղծագործութիւնը:
2. Երջանիկ Գրախտը կամ Անմեղութիւն:
3. Կորուսեալ զրախտը կամ Պատուիրազանցութիւն:
4. Աստուծոյ Գառաստանը:
5. Աստուծոյ Անէծքը — իբրև Պարտադիր Օրէնք:
6. Աստուծոյ տուած պատիժը:
7. Աստուծոյ Խնամքը և Փրկութեան Խոստումը:

II ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

8. Փրկչի Այնկալութիւնը:
9. Սուրբ Աստուածածնի ծնունդը:
10. Երեք տարեկան Մարիամ Սուրբ Կոյսի ընծայուիլը Տաճարին:
11. Մարիամ Սուրբ Կոյսի Աւետումը: — ժե. Զարական բարեխօսութեան Սուրբ Աստուածածնի—Անկա-

նիմք...: ժզ. Զարական Սուրբ Աստուածածնի Աւետման —Ուրախացիր Սրբուհի—Կանոն Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին:

12. Հրեշտակի աւետիքը և Զաքարիայի պապանձումը:

13. Յովհաննէս Մկրտչի ծնունդը:

14. Յիսուս Քրիստոսի ծնունդը: — ժէ. Կանոն Աստուածայայտնութեան առաջին աւուրն. Զարական ծնընդեան Յիսուսի—Խորհուրդ մեծ և սրանշեղի...:

15. Հովիւների երկրպագութիւնը: — ժը. Օրհներգ հրեշտակաց—Փառք ի բարձունս...:

16. Քառանօրեայ Քրիստոսի Տաճար գալը կամ Տեառնընդառաջ: Պատկեր. Սիմէօն Ծերունին. Մարիամ Ս, Կոյսը. Աննա մարգարէուհին: Նոցա խօսքերը:

III ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

ժթ. Տաղ Տեառնընդառաջի—Քրիստոս փառաց թագաւորն...:

17. Յովհաննէս Մկրտչի քարոզութիւնը: Պատկեր. Պատմողը. Քարոզողը. Ժողովուրդը. Մաքսաւորները. Զինւորները և իւրաքանչիւրի խօսքերը:

18. Քրիստոսի Մկրտութիւնը: — ի. Տաղ Մկրտութեան—Ով զարմանալի...:

իա. Աւետարանի Մկրտութեան — Յայնժամ գայ Յիսուս...:

19. Լերան քարոզը—Ինն երանութիւնը: — իբ. Երանի աղբատաց հոգևով...:

Քրիստոսի ասած առակները —

20. Ողորմած Սամարացին: Պատկեր. Պատմող-
Օրինականը. Յիսուսը. Վիրաւորը. Աւազակները. Քահա-
նան. Ղևտացին. Սամարացին. Պանդոկապետը:

21. Փարիսեցին և Մաքսաւորը: Պատկեր. ա. սե-
պանը—պատմող. բ. սեզանը—փարիսեցի. գ. սեզանը—
մաքսաւոր. կամ հատ հատ:

22. Անառակ որդին: Պատկեր. Պատմողը. Յիսու-
սը. Հայրը. Կրտսեր որդին. նորանախկին բարեկամները.
նորա գլջումը և դարձը: Երէջ որդին. ծառան. հայրը:
Իւրաքանչիւրի վարմունքն ու խօսքը:

23. Հարուստը և աղքատ Ղազարոսը: Պատկեր.
կամ նստարաններով և կամ հատ հատ — Հարուստը. Ղա-
զարոսը. Աբրահամը:

24. Քրիստոսի արած բժշկութիւնները 1).

1) Հիւանդութիւնները խմբերի բաժանել—կոչեր, խուչ
ու համբեր, կաղեր, անդամալուծներ, բորոտներ, ջրգողեալներ,
մեռեալներ. բարոյապէս հիւանդներ: Ուսուցիչը համեմատա-
կան գիծ պիտի քաշէ մարմնաւոր տկարութիւնների մէջ— թէ
նրն է ծանր, ինչից է զրկուած... և այլն. լեառ նոյն տկարու-
թիւնները համեմատել հոգեկան կամ բարոյական տկարութեան
հետ և ստույգ եզրակացութիւնը դուրս բերել. որ աչքով կոչն
է աւելի թշուառ՝ թէ մտքով կոչը. անդամալուծն է աւելի
անբաղդ՝ թէ ծոյնն ու ալարկոտը, խուլ ու համրն է աւելի
խղճալի՝ թէ կամակոր—իրա առածի, մեծամիտ, ինքնահաւան
պատանին ու Լրիտասարդը, որ խելացի խօսքի ու խորհրդի
առաջ դիտմամբ խլանում են ու համբանում. բորոտը, կա-
ղը... և այլն. աւելի են թշուառ՝ թէ ստախօսը, գողը, խօսք տա-
նող—բերողը կամ խաբարրդանը, ականջ դնողը, բանբասո-
ղը... և այլն և այլն: Փորձել եմ—որ այս վարժութիւնը շատ է
ազնուացնում սաների ոիրան ու հոգին. և շատերը խոստովա-
նում են իրենց պակասութիւնները հէնց դասարանումը, խօսք
տալով—այլ ևս չանել:

25. Ղազարոսի յարութիւնը: Պատկեր. Մարթայ.
Մարիամ. Սպաւորներ. Յիսուս և Առաքեալներ: Նոցա
խօսքերը: Ղազարոս յարուցեալ:

26. Քրիստոսի յաղթական մուտքը Երուսաղէմ կամ
Ծաղկազարդ:— իգ. Կանոն ծաղկազարդ Կիւրակէին—
Յորժամ եկն Յիսուս...:

27. Բաղարջակերաց Զատիկը. Յուդայի մատնու-
թեան գուշակութիւնը. Ռտնալուայ. Խորհրդաւոր ընթ-
րիք և Պետրոսի ուրացութեան գուշակութիւնը: Պատ-
կեր. Իւրաքանչիւր պատկեր տուանձին կազմել սաներից:
իգ. Կանոն Մեծի Հինգշաբաթին—Չարական Ռտնալուայի
—Այսօր կանդնեցաւ...: ին. Չարական Հաղորդութեան
—Բաշխէ դմարմին... և Որ կազմեցեր...: իգ. Երգ Հա-
ղորդութեան—Քրիստոս պատարագեալ...:

28. Գեթսեմանեան աղօթքը և Յուդայի մատնու-
թիւնը: Պատկեր. Առաքեալները և Յիսուս աղօթական:
Յիսուսի աղօթքը: Յուդայ և Ժողովուրդ: իէ. Կանոն Մե-
ծի Ուրբաթին—Չարական Գեթսեմանեան աղօթքի—
գիշերին յորում...: իը. Երգ Գեթսեմանեան աղօթքի
—Չայնիւ մաղթէր աղօթական...: իթ. Կանոն Մեծի
Ուրբաթին—Չարական Մատնութեան—Արժաթասիրու-
թեամբն մոլեալ Յուդա...:

29. Կայիափայ քահանայապետի դատաստանը և
Պետրոսի ուրացութիւնը: Պատկեր. Ժողովուրդ և Պե-
տրոսի ուրացութիւնը: լ. Երգ ուրացութեան Պետրոսի—
նոր հօտին փոքու ընտրեալ...:

30. Պիղատոսի դատաստանը և Յիսուսի Խաչելու-
թիւնը: Պատկեր. Յիսուս ի Խաչին: Երկկողմեան աւա-
զակները. Նոցա խօսքերը. Յիսուսի պատասխանը. Ժո-
ղովուրդ—խօսքերը. Յիսուսի խօսքը Մօրը և սիրելի
աշակերտին: լա. Կանոն Մեծի Ուրբաթին—Չարական

Խաչելութեան—Ով սրանչելի...: լբ. Երգ Խաչելութեան
և մահուան - Ետուն ըմբել...: լգ. Չարական և Սաղմոս
Խաչի—Խաչի քս Քրիստոս...:

31. Յիսուսի Թաղումը և գերեզմանի կնքելը: Պատ-
կեր. Յովսէփ և Պիղատոս. Քահանայապետները, Իշխան-
ները, Փարիսեցիները և նոցա խորհուրդը, Պահապան
զինւորներ: լդ. Կանոն մեծի Չաբաթուն Թաղման Տեառն
Յիսուսի—Չարական Թաղման Յիսուսի և կնքեցման Գե-
րեզմանին—Պարգևատուն...:

32. Յիսուսի Յարութիւնը: Պատկեր. Պահապան
զինւորների փախուստը և Քահանայապետները. նոցա
խօսքերը: Մնացած պատկերը անցեալ տարուայ դասըն-
թացից յիշել: լւ. Կանոն Սրբոյ Զատիին—Չարական
Յարութեան—Մյոսր յարեալ...: լզ. Ժամամուտ Յարու-
թեան—Քրիստոս Յարեալ ի մեռելոց...: լէ. Աւետա-
րան յետ Յարութեան - Իսկ մետասան աշակերտքն...:

33. Յարութիւնից յետոյ Յիսուսի յայտնուիլը իւր
աշակերտներին և Պետրոսի երեք անգամ ուրացութեան
երեք անգամ ներելը: Պատկեր. Թովմայի խօսքերը և
Յիսուսի երևալը Վերնատան մէջ:—Չարականներ և եր-
գեր Յիսուսի Յարութիւնից յետոյ կատարուած անց-
քերի:—լբ. Պետրոսի ուրացութեան ներման երգ—Չնոր-
հեալ վիմին եկեղեցւոյ...: լթ. Յիսուսի յայտնուիլը
աշակերտներին Վերնատան մէջ—Չարական յետ Յարու-
թեան—Իրօքն փակելովը...: Որ յեկրորդի լինելու-
թեանս...: լս. Թովմայի անհաւատութիւնը և հաւատա-
լը—Չարական յետ յարութեան—Երևեցար յարուցեալ
եկեղեցւոյ...: Սարսելով Թովմայի...: լտ. Կապելու և
արձակելու իշխանութիւնը կամ իրաւունքը—Չարական
յետ Յարութեան—Որ տիրականդ իշխանութեան...:

IV. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.

34. Յիսուսի Համբարձումը: լսբ. Կանոն Համբարձ-
ման Քրիստոսի—Չարական Համբարձման—Համբարձա-
Տէրն մեր...: Համբարձալ Տէրն մեր Քրիստոս...:

35. Հոգեգալուստ: լսգ. Կանոն Պենտէկոստէի—
Չարական Հոգեգալուստեան—Առաքելոյ...:

Ա. Բ Ա Տ Ի Ն

Անցեալ տարուայ աշխարհաբառ սովորած աղօթքնե-
րի զրաքառը:

Ա. ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ԱՂՕԹՔ:

1. ԾՆՈՂՆԵՐԻ Լ ՈՐԴԻՈՑ—

ա. Պատուեա զճայր քո եւ զմայր. զի բարի լինիցե-
քեզ եւ երկայնակեաց լիցես ե վերայ երկրի:

Պատուիր և մեծարանք ցոյց տուր հօրդ և մօրդ.
որպէսզի քեզ բարի լինի և երկար ապրիս աշխարհիս
վերայ: Տաննաբանեայ պատգամաց ե-բորդ յօղուած:

Ծանօթութիւն— Խնչպէս պատուել ծնողներին. խնչ
մեծարանք ցոյց տալ նրանց. և խնչ բարիք, խնչ օգուտ
դրանից. խնչպէս հասկանալ երկար կեանք ունենալը ¹⁾:

¹⁾ Այս և ալպիսի հարցերով ուսուցիչը պիտի խօսեցնէ,
վարժեցնէ սաներին—Թէ խօսքի պաշարը, թէ ըմբռնողական
ոյժը, թէ կրօնական—բարոյական կողմը զարգացնելու
և թէ կրթական գործին խթան տալու և չաջողութեամբ չա-
ռաջ տանելու համար. ալլապէս՝ չոր ու ցամաք նիւթը ոչ մի-
այն օգուտ չի տալ՝ ալլ և վնասակար կլինի սաների զարգաց-
մանը. լաւ է քիչ՝ և ինչ. քանթէ շատ՝ և ոչինչ. Միշտ կա-
րելի է օգտուել ա. տարուայ ձեռնարկից—նախ զրուցատրա-
կան բացատրութիւններ անել և յետոյ միայն հում նիւթը
աւանդել:

ա. Հաւ է ունկնդրութիւն՝ քան զզոյճ ընտիր. եւ հնա-
զանդութիւն՝ քան զճարպ խոյոց: Ա. Թազ. ԺԵ. 22:

Լաւ է լսել մեծի բարի խօսքը, իրատր և հնազան-
դանել ծնողներին, մեծերին, օրէնքին, կանոնին՝ քան թէ
չայ չայ ու թանկագին մատաղներ անել Աստուծուն:

Ծանօթութիւն.— Ինչ տեսակ մատաղ է սիրում Աս-
տուած՝ սիրտ՝ թէ դանձ:

2. ԵՂԱՅԻՆՆԵՐԻ ԵՒ ՔՈՅՐԵՐԻ—

բ. Ձի՛ բարի կամ զի՛ վայելուչ՝ զի ընակին եղ-
քարք ի միասին: Սաղմ. ԶԼԲ. 1.

Ինչ լաւ է, ինչ գեղեցիկ քան է՝ երբ եղբայր-
ները միասին են ապրում, սիրով են իրար հետ, իրար
օգնում են:

գ. Եղբայր յեղբօրէ՛ օգնեալ՝ հարեւ զքաղաք ամուր.
եւ հօօր է հարեւ զհաստատեալ թագաւորութիւն: Ա-
ռակ. ԺԸ. 15:

Եղբօրից օգնութիւն ստացող եղբայրը՝ ամուր ու
անառիկ քաղաքի նման ապահով է և հաստատուն թա-
գաւորութեան նման կօրեղ է ¹⁾:

Բ. ՏԱՆՍԻ ԿԱՄ ՄԵՍ ՀՕՐ ՏԱՆ ԱՂՕԹԻ

դ. Մտից իտուն քո. երկեք պագեց ի տաճար
տուրք քո. երկիւղի քով: Սաղմ. Ե. 8:

¹⁾ Եղբայրների միասին ապրելու օգուտները ծախսի և
մուտքի կողմից—ուտելիքի, հագնելիքի, վառելիքի, բնակա-
վարձի, ծառաների և այլն. բարոյական կողմից—սէր, համե-
բարութիւն, օգնութիւն, բարի օրինակ, բարոյական և ֆիզի-
քական ոյժ և այլն:

Տէր. Քո երկիւղը սրտիս՝ կմտնեմ Քո տունը և Տա-
ճարիդ մէջ երկրպագութիւն կտամ Քեզ:

ե. Ուրախ եղէ՛ ոյք աւէին ցիս. իտուն Տեառն
երթիցուք մեք: Սաղմ. ԶԻԱ. 1:

Ուրախանում էի՝ երբ ասում էին ինձ—արի, գնանք
մեր Աստուծոյ տունը—Եկեղեցի ¹⁾:

Գ. ՈՒՍՄԱՆ ՏԱՆ ԿԱՄ ԴՊՐՈՑԻ ԱՂՕԹԻ

զ. Եկնայք որդիք, եւ շուարուք ինձ. եւ գերկիւղ
Տեառն ունոցից ձեզ: Սաղմ. ԼԳ. 12:

Եկէք որդիք. լսեցէք ինձ, և ես ձեզ կսովորց-
նեմ—թէ ինչ է Աստուծոյ երկիւղը, ինչն է պիտի վա-
խենալ Աստուծուց ²⁾:

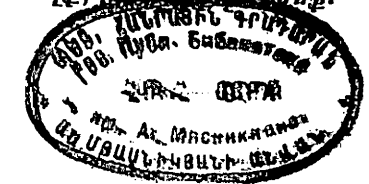
1. ԱՂՕԹԻ ԴԱՍԻՑ ԱՌԱՋ

ե. Ամենաբարի՛ Աստուած. առաքեան առ մեզ
զշնորհս հոգւոյդ քո սրբոյ. զի պարգեւեսցէ մեզ զսիրտ.
եւ կազդուրեսցէ զզօրութիւնս հոգւոց մերոց. որպէս զի
մեք ընդունելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս՝ զարգաս-
ցուք քեզ, ստեղծողիդ մերում, ի փառս, ի մխիթարու-
թիւն ծնողաց մերոց եւ յօգուտ եկեղեցւոյ եւ հայրե-
նեաց:

¹⁾ Ինչ ուրախութիւն ունինք Մեծ Հօր տունը—Եկեղե-
ցի գնալուց:

²⁾ Բացատրել սաներին—«Հայր մեր». «Եկեսցէ արքայու-
թիւն քո». — իբրև հայր՝ սիրել, իբրև Թագաւոր՝ վախենալ
Վախենալ՝ որպէս զի օրէնքը, կանոնը, պատուիրանը կարե-
լի լինի պահել. ազատ ենք վախից, երկիւղից՝ երբ օրէնքը
պահում ենք. ալիքն արդար ենք. մեղք, անգործութիւնք:

1007
31901

Ո՛վ ամենաբարի Աստուած. տուր մեզ Սուրբ Հոգ-
ւոյդ շնորհքը՝ որ մենք լաւ սովորենք մեր դասերը. և
լաւ ուսում առնելով՝ Քո փառքը ճանաչենք և փառքիդ
համար ապրենք. մեր ծնողներին ուրախացնենք և մեր
ազգի ու Եկեղեցւոյ համար օգտակար լինենք ¹⁾:

2. ԱՂՕԹՔ ԳԱՍԻՑ ՅԵՏՈՅ.

ը. Գոհանամք զքէն, Արարի՛չ. զի արժանի արա-
րեր զմեզ շնորհաց քոց՝ ընդունելութեան ուսմանս:
Օրհնենս զմեծաւորս, զծնողս և զուսուցիչս մեր. որք
առաջնորդեն մեզ ի գիտութիւն ըարութեան: Եւ տուր
մեզ կարողութիւն ի շարունակութիւն ուսմանս այսորիկ:

Շնորհակալ ենք Քեզանից ո՞վ մեր Ստեղծող Աստուած.
որ Քո օրհնութիւնով մեր դասերն առանք, լաւ սովո-
րեցինք: Այժմ օրհնիր Գու մեր մեծաւորներին, մեր
ծնողներին, մեր ուսուցիչներին. որովհետեւ նրանք են
մեզ ուսում տալի, նրանք են մեզ միջոց տալի ուսում
առնելու ²⁾: Իսկ մեզ տուր շնորհք, խելք, կարողու-

¹⁾ Բացատրել—որ լաւ սովորելու և ուսում առնելու
համար հարկաւոր է աշխատանք և ոչ ծուլութիւն. հարկաւոր
է լաւ լսել դասերը, ուշադիր նստել դասարանումը, հարկաւոր
է զրքեր կարդալ, խելօք իմաստներ սովորել և ազնիւ ու ար-
դար լինել. ալս և սորա նման պարտքերս կատարելով՝ ճա-
նաչած կլինինք Աստուծոյ փառքը, մխիթարած կլինինք մեր
ծնողներին և սպասակար կլինինք մեր ազգին ու Եկեղեցւոյն:

²⁾ Կամ կրկնել անցեալ տարուայ բացատրութիւնները—
մեծաւորների, ծնողների, ուսուցիչների՝ աշխատանքների,
խնամքի, հոգացողութիւնների մասին, և կամ եթէ նորեկներ
կան, որ չեն լսել բացատրել նորից. Միշտ աշխատելով—գեւ
սաներին խօսեցնել, նրանց բացատրութիւնը լսել. ապա թէ
ինքը ուսուցիչը ամփոփէ:

թիւն՝ որ էլի շատ բաներ սովորենք, շատ ուսում առ-
նենք ¹⁾:

Գ. ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ԱՂՕԹՔ.

Թ. Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ,
Տէ՛ր. զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա մեզ: Սաղմ. 2Թ 17:

Մեր ձեռքի գործը ուղիղ արա. մեր ձեռքի
գործը յաջողիր մեզ, ո՞վ Աստուած ²⁾: Զվաստակս ձեռաց
քոց կերիցես...: Սաղմ. ձիէ. 2.

Քո ձեռքի աշխատանքը կեր, վայելիր:

Ե. ԿԵԱՆՔԻ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՃԱՇԻ ԱՂՕԹՔՆԵՐ.

1. Ժ. Տէրունական աղօթք ³⁾.

2. ԱՂՕԹՔ ՃԱՇԻՑ ԱՌԱՋ.

Ժա. Աչք ամենեցուն ի քեզ յուսան. եւ դու տաս
կերակուր նոցա ի ժամու: Բանաս զձեռն քո. լցու-

¹⁾ Հարցնել ինչո՞ւ համար. տեսնել—կլիչէն դասից առաջ
ասած աղօթքի վերջին պատճառաբանութիւնը—Աստուծոյ
փառքի, ծնողներին մխիթարելու և ազգին ու Եկեղեցուն
օգտակար լինելու համար. եթէ չլիչեն՝ ուսուցիչը պիտի
լիչեցնէ:

²⁾ Բացատրել—որ ամեն մի գործ՝ մեր ապրուստի հա-
մար է, բաց նոյն գործը չպիտի լինի և ուրիշի վնասի կամ
զրկանքի համար. մեր ամեն մի գործը՝ մեր հալալ քրտնքի,
արդար վաստակի պտուղ պիտի լինի. խարէութիւն, խարդա-
խութիւն չզէտք է լինի գործի մէջ, ալս ժամանակ մեր գործը
ուղիղ կլինի և Աստուած կաջողէ մեզ:

³⁾ Ալս աղօթքը անցեալ տարուանից գիտեն սաները
թե՞ զբարառ, թե՞ աշխարհաբառ և թե՞ բացատրութիւնը. ուստի
աւելորդ համարեցի դնել ալս տեղ. իսկ նորեկներին կամ
չգիտցողներին ուսուցիչը պիտի բացատրէ:

ցանես զամենեսեան քաղցրութեամբ կամօք քովք: Մաղմ. ձԽԻ. 15

Ամենքի աչքը Քեզ է նայում, սով Աստուած. և դու ես բոլորի յոյսը, սրովհետև բաց ես անում Քո ձեռքը. և կամենում ես որ բոլորն էլ լիանան ու կշտանան քաղցր ու բարի պարգևներիցդ ¹⁾:

3. ԱՂՕԹՔ ԶԱՇԻՅ ՅԵՏՈՅ.

Ժք. Տէ՛ր Յիսուս. լցաք ի քարութեանց քոց: Տացուք զոնութիւն Տեառն Աստուծոյ մերոյ, Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգոյն Սրբոյ: Զլիութիւն սեղանոյս անհատ եւ աննուազ արասցէ Քրիստոս Աստուած մեր, որ զմեզ կերակրեաց եւ լիացոյց: Եմա փառք յաւիտեանս Ամէն: Ժամագիրք:

Տէ՛ր Յիսուս, լիացանք Քո բարի պարգևներից: Տանք մեր զօնութիւնը, մեր շնորհակալութիւնը Հօրը, Որդուն և Սուրբ Հոգուն: Մեր այս սուփրի լիութիւնը թող անհատ ու անպակաս անի մեր Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոսը. Որը Մեզ կերակրեց և կշտացրեց: Փա՛ռք Նորան ամեն ժամանակ:

2. ԹԱԳԱԻՈՐԻ ԱՂՕԹՔ:

Ժգ. Տէ՛ր, պահեսն զկայսրն մեր: Հզօ՛ր ինքնակալ. թագաւորե՛ա դու մեզ ի պարծանս: Թագաւորե՛ա Կայսրը յերկիւղ թշնամեաց: Տէ՛ր պահես՛ա զկայսրն մեր:

¹⁾ Բացատրել—որ տարուայ չորս եղանակները, դաշտերը իրենց բուսական հարստութիւններով, ջրերը և ամեն ինչ՝ այն մեծ սփռոցն է, որ Աստուծ բաց է արել մարդկանց համար, լի առատ ճաշի սեղան՝ ուր առատ ու լի է Երկնաւոր Հօր բոլոր պարգևները:

Կարելի է օգտուել Ա. Տարուայ ձեռնարկիցս:

Տէ՛ր, պահիր մեր Կայսրին: Դու, Հզօր ինքնակալ Կայսր՝ թագաւորիր մեր պարծանքի համար: Թագաւորիր, սով Կայսր թշնամիներին երկիւղ տալու համար: Տէ՛ր պահիր, պահպանիր Դու մեր Կայսրին ¹⁾:

Է. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՂՕԹՔ ²⁾:

Ժդ. Ի Բո իջեալ տեղի, զԱթոռ Հարապետի մեր հաստատուն: Զերկարութիւն կենաց Հօր մեր Աստուածազգեաց, շնորհեսն պետին մեր հարց, որ զմեզ հովուէ:

Քո իջած տեղը, ուր մեր Հայրապետի Կաթուղիկոսական Աթոռն է՝ հաստատուն արա, անդրգունի պահիր: Մեր հայրերի գլխաւորին, մեր Աստուծոյ ընտրած Հայրապետին երկար կեանք պարգևէ. նա է մեզ խնամում և հովուում հայրաբար:

I ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ,

Ա. Բաժինը մի տեսակ կրկնութիւն է անցեալ տարուայ կամ Կրտսեր Նախապատրաստական բաժանման դասընթացի. սրովհետև վերոյիշեալ աղօթքները և իմաստները սերտ կապուած էին զրուցատրական բացատրութիւններով աւանդած դասերի հետ. ուստի այս բաժինը աւանդելիս, իբրև կրկնութիւն՝ որ անշուշտ հարկաւոր է, բայց համառօտ և սղմուած կերպով, պէտք է գիմել Ա. տարուայ Ձեռնարկին. եթէ հարկ լինի:

¹⁾ Բացատրել—որ թագաւորը՝ Երկնաւոր թագաւորի ներկայացուցիչն է երկրիս վերայ. նա հայր է ժողովրդի. որի խաղաղ, անդորր կեանքի համար զէնք ու զօրք է պահում, վտանգի ժամանակ պատերազմ անելու և իւր ժողովրդին հանգիստ պահելու համար եւլն: Կարելի է օգտուել Ա. տարուայ Դաստեարից:

²⁾ Բացատրել Հայրապետի խնամքը, հոգսերը, Հայ Սկիզբու, Հայ Հոգևորականների, Սկիզբեցական—Արօնական—Իբրացական գործերի նկատմամբ. եւլն. և յետոյ աւանդել չորս նիւթը. կարելի է օգտուել Ա. տարուայ Ձեռնարկից:

Բ. ԲԱԺԻՆ

Ժաղկաքաղ հիւսուածք չին եւ Ծոր Ուխտի սուրբ պատմութիւններէց:

1. ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՐԱՐՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ¹⁾. Ծննդ. ա. 1-25 ք. 1-3. ԵՒ ՄԱՐԿՈՅ ԱՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ. Ծննդ. ա. 26-31. ք. 7-8. 21-23.

Ամենից առաջ Աստուած ստեղծեց երկինքը և երկիրը. երկիրը անպատրաստ էր, խաւարով կամ մթնով էր ծածկուած և չէր երևում. իսկ Աստուծոյ Հոգին ջրերի վերայ էր մանգալիս—չրջում:

Առայ Աստուած՝ թող լոյս լինի: Իսկոյն լոյս եղաւ: Եւ տեսաւ Աստուած որ լոյսը բարի է. բաժանեց լոյսը խաւարից. լոյսը անուանեց ցերեկ. իսկ խաւարը անուանեց գիշեր. եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ. և գիշեր ու ցերեկ միասին՝ մի օր եղաւ. դա էր առաջին օրը ²⁾:

Ասայ Աստուած՝ թող հաստատութիւն լինի ջրերի մէջ. թող ջրերը բաժանուին իրարից. այնպէս էլ եղաւ: Զրերի մի մասը վերև բարձրացրեց, միւս մասը երկրի վերայ թողեց. մէջ տեղը հաստատութիւնը ձգեց և անուանեց երկին: Տեսաւ Աստուած որ բարի է. եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ, և գիշեր ու ցերեկ միասին մի օր եղաւ. դա էր երկրորդ օրը ³⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին—ստեղծել և շինել ոչնչից և մի որ և իցէ նիւթից, ո՞վ կարող է ստեղծել, ո՞վ կարող է շինել:
²⁾ Բացատրել—լոյսի օգտակարութեան մասին: Կարելի է օգտուել Ա. տարուայ ձեռնարկիցս:
³⁾ Բացատրել—ջրերի բաժանուիլը և հաստատութիւնը—վերը՝ աստղալից երկինք. նորա տակը՝ ջրալին երկինք կամ

Ասայ Աստուած՝ երկնքի տակի ջրերը թո՛ղ մի տեղ հաւաքուեն. և թող ցամաքը երևայ. այնպէս էլ եղաւ: Աստուած՝ ցամաքը անուանեց երկիր. և հաւաքուած ջրերը անուանեց ծովեր. և տեսաւ Աստուած որ բարի է:

Ասայ Աստուած՝ թող երկիրը բուսցնէ իրանից խոտեղէններ իրանց սերմերով և պտղաբեր ծառեր, այնպէս էլ եղաւ. տեսաւ Աստուած որ բարի է. եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ. և գիշեր ու ցերեկ միասին մի օր եղաւ. դա էր երրորդ օրը ¹⁾:

Ասայ Աստուած՝ թո՛ղ լուսաւորներ լինին երկնքի հաստատութեան վերայ, որ երկիրը լուսաւորեն և ցերեկն ու գիշերը իրարից ջոկեն. և նշանակուեն կամ որոշուեն ժամանակները, օրերը, տարիները. Աստուած երկու լուսաւորներ ստեղծեց. մեծ լուսաւորը՝ ցերեկը լոյս տալու համար. իսկ փոքրը՝ գիշերը լոյս տալու համար. ստեղծեց էլի շատ աստղեր. տեսաւ Աստուած որ բարի է: Եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ. և գիշեր ու ցերեկ միասին մի օր եղաւ. դա էր չորրորդ օրը ²⁾:

ամպեր. նրա տակը՝ օդալին երկինք կամ հաստատութիւն. իսկ քոլորովին ցած՝ երկիր—հող ու ջուր: Եւ եթէ ուսուցիչը լարմար կգատէ՝ կարող է նկարել գրատախտակի վերայ երեք երկինքները և երկիրը, ու բացատրել արևի ճառագայթների և առհասարակ ջերմութեան մասին—թէ ջրալին երկինքը—ամպերը որքան են օգնում օդի զովութեան և ինչ կարող էր լինել առանց ամպերի:

¹⁾ Բացատրել—հողի և բուսականութեան և ջրի օգուտները. կարելի է օգտուել Ա. տարուայ ձեռնարկից: Բացատրել—թէ բուսերին, բացի ջրիցն էլի ինչ է հարկաւոր. որպէս զի կարիք զպսուի չորրորդ օրուայ ստեղծագործութեան:

²⁾ Բացատրել—արեգակի օգուտները. երբեմն էլ վնասը—երաշտ. երբ արեգակ չէ լինում երկար ժամանակ. Ա. տարուայ ձեռնարկից:

Ասաց Աստուած. թող հանեն ջրերը իրենց միջից իրենց տեսակի կենդանի շունչ ունեցող գեռուններ և թեալոր թռչուններ երկրի վերայ երկնքի հաստատութեան տակ, այնպէս էլ եղաւ: Տեսաւ Աստուած որ բարի են. և օրհնեց նրանց Աստուած ու ասաց— շատացէք, բազմացէք. ծովերի ջրերը լցրէք, և այդ թռչունները թող բազմանան երկրի վերայ: Եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ. և գիշեր ու ցերեկ միասին՝ մի օր. դա էր հինգերորդ օրը:

Ասաց Աստուած՝ թող հանէ երկիրը իւր միջից իրենց տեսակի կենդանի շունչ ունեցող շորքոտանիներ, սողուններ, գազաններ. այնպէս էլ եղաւ. տեսաւ Աստուած որ բարի են:

Ասաց Աստուած՝ ստեղծենք մեր պատկերով և մեր նմանութեամբ մի մարդ, որ իշխանութիւն ունենայ ծովի ձկների, երկնքի թռչունների, անասունների, և բոլոր երկրի և բոլոր սողունների վերայ, որոնք ստղծու են երկրի վերայ: Աստուած ստեղծեց մարդուն հողից, փշեց նորա երեսին կենդանի շունչ և մարդը եղաւ հողի կենդանի, և անուանեց Ադամ. բայց Ադամի նմանը չկար. նա մենակ էր և տխուր: Աստուած կամեցաւ ընկեր աւել նորան, թմբութիւն ձգեց նորա վերայ և նաքնեց, այն ժամանակ Աստուած նորա կողերից մէկը հանեց, մարմնով լցրեց ե այն կողը կին շինեց. տարաւ Ադամի մօտ: Օրհնեց նրանց Աստուած ու ասաց. շատացէք ու բազմացէք. լցրէք երկիրը, տիրեցէք նորան. իշխեցէք ծովի ձկներին, երկնքի թռչուններին և բոլոր անասուններին, և բոլոր երկրին, և բոլոր սողուններին, որոնք ստղծու են երկրի վերայ:

Ասաց Աստուած՝ ահա տալիս եմ ձեզ ամենայն տեսակ խոտ սերմանելու և ամեն տեսակ փայտ որ պտուղի

սերմ ունի իւր մէջ և ամեն տեսակ կենդանի, որ կարելի է ուտել՝ տալիս եմ ձեզ իբրև կերակուր:

Եւ տեսաւ Աստուած որ իւր ստեղծած բոլոր բաները շատ լաւ են և բարի են ¹⁾. եղաւ երեկոյ, եղաւ առաւոտ. և գիշեր ու ցերեկ միասին՝ մի օր. դա էր վեցերորդ օրը ²⁾:

Վեցերորդ օրը վերջացրեց Աստուած իւր բոլոր գործերը. և հանդատացաւ ³⁾ եօթներորդ օրը, այդ օրը օրհնեց և սրբեց:

1) Բացատրել—Աստուծոյ բոլոր ստեղծած բաները բարի են և մարդու օգուտի համար են, քննչպէս օրինակներ բերել ստեղծածներից. և այդտեղից հետևացնել Աստուծոյ անչափ սէրը դէպի մարդիկ:

2) Արարչագործութեան օրակարգի վերայ պէտք է դարձնել սաների ուշադրութիւնը, դասը հետաքրքիր անելու համար. օրինակ—ա. օրից լետոյ, դասը դեռ չպատմած, հարցնել քննչ է լինելու, այժմ քննչ ունենք և քննչ չունենք, քննչ է պակաս աշխարհին՝ որ ձայն լինի, գեղեցիկ լինի, կենդանութիւն լինի և այլն. պէտք է աշխատել որ հարցերի պատասխանները սաները գտնեն, հակառակ դէպքում՝ ուսուցչի դեկավարութիւնն է հարկաւոր: Բ. օրից լետոյ՝ նոյնպէս. մինչև կհասնի մարդու ստեղծագործութիւնը, որը դեռ չպատմած՝ հարցերի պիտի դիմել—բոլոր աշխարհը լիքն է ստեղծուածներով—չիշել. այժմ քննչ կամ ո՞վ է պակաս—մարդը. նորան էլ միտների նման կտեղծէր... քննչ ոչ, քննչ զանազանութիւն մարդու և նրանց մէջ, քննչպէս է իշխում մարդը երկրին. և այլ աշխարհի հարցերով զարգացնել սաներին և բարոյական իմաստներ գուրս բերել—բարի, իմաստուն, ամեն բան կարող է անել Աստուած, սէր դէպի մարդը. մարդու պարտականութիւնը դէպի Աստուած... և այլն.

3) Բացատրել—հանդիստ խօսքը, Աստուած կարօտ չէր հանդատանալու. նա միշտ գործում է, քննչպէս հասկանալ—հանդատացաւ եօթներորդ օրը:

2. ԵՐԶԱՆԻԿ ԴՐԱԽՏԸ ԿԱՄ ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ. ԾՆՆՂ. Բ. 8, 9.
15—17.

Աստուած մի սիրուն դրախտ տնկեց Եդէմում դէպի արևելք ¹⁾ և այնտեղ բնակեցրեց Ադամին ու Եւային: Չարդարեց դրախտը գեղեցիկ բոյսերով և պտղատու ծառերով. ²⁾ դրախտի մէջտեղը բուսցրեց կենաց ծառը. և բարին ու շարը գիտենալու ծառը: Դրախտի մշակութիւնն ու պահպանութիւնը յանձնեց Ադամին ³⁾:

Աստուած պատուէր տուեց Ադամին ու ասաց. դրախտի բոլոր ծառերի պտուղներից կարող ես ուտել: Բայց բարին ու շարը գիտենալու ծառի պտուղը չուտէք, որ օրը կուտէք՝ դուք կմեռնէք ⁴⁾:

¹⁾ Կրկնել աշխարհի չորս կողմերի մասին և ընդարձակել բացատրութիւնը:

²⁾ Հարցնել սաներին:— Ինչ բոյսեր ու պտղատու ծառեր կլինէին դրախտում: Օգնել— որ իրանք սաները լինեն իրենց ծանօթ բոյսերն ու պտղատու ծառերը: Այնուհետև ուսուցիչը կամ սաներից ձեռնհասը թող ամփոփէ:

³⁾ Մանկական մտքին դիւր ըմբռնելի ձևով հասկացնել սաներին— թէ մշակելու և պահպանելու պատուէրը Աստուծոյ կողմից Ադամին նորա համար էր՝ որ պարապութեան չսովորէ. որովհետև պարապութիւնից չաւ բան սպասել չէ կարելի. ինչպէս խելացի ու բարի ծնողները իրենց մանկիկների առաջ ածում են խաղալիքներ, տիկիներ, կնիւններ... և այլն և այլն պատուիրելով— որ զբաղուեն նոքա մանկական աշխատանքով. բայց չփչացնեն, չըկտրեն: Հասկացնել սաներին— որ այդ պատուէրը աշխատանք սիրելու, աշխատանքին սովորելու համար էր. որ եթէ վաղը, միւս օր՝ մի փորձանք պատահի, նոքա տարակուսած, ձեռքերը ծալած չնստեն, այլ գործեն, աշխատեն:

⁴⁾ Բացատրել սաներին— Ադամի ու Եւայի երջանկութիւնը— անմեղութիւն, անմահութիւն, ուտելու, հագնելու, վախի, հիւանդութեան երկիւղ ու կարիք չկայ, անհոգս, սուրբ սիրտ,

4. ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ ԴՐԱԽՏԸ ԿԱՄ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱԶՈՒԹԻՒՆ. ԾՆՆՂ.
Գ. 1—7.

Երկրի բոլոր գազանների մէջ, որ ստեղծել էր Աստուած, ամենից իմաստունն ու խելօքը օձն էր

Մյդ օձը ասում է Եւային. ի՞նչ է այն՝ որ ասաց Աստուած— թէ դրախտի մէջ եղած բոլոր ծառերի պտուղներից չուտէք: Եւան պատասխանում է օձին և ասում— դրախտի ծառերի պտուղները կարող ենք ուտել. բայց դրախտի մէջ տեղը եղած ծառի պտուղից միայն ասաց Աստուած չուտէք. և նրան չմօտենար. որպէս զի չմեռնէք: Ասում է օձը կնոջը. ո՞չ թէ կմեռնէք. որովհետև զիտէր Աստուած, թէ որ օրը այն պտուղն ուտէք՝ ձեր աչքերը կբացուին. Աստուածների նման կլինէք. կճանաչէք բարին ու շարը ¹⁾:

Տեսաւ կինը որ լաւ է ծառը և դուրեկան աչքի համար և գեղեցիկ՝ տեսնելու համար՝ առաւ նորա պտուղը, կերաւ. և տուեց իւր մարդուն. և կերան ²⁾:

անվիշտ և ուրախ . և այլն Պատուէրի մասին հասկացողութիւն տալ— թէ արդելուած բանին չպիտի մօտենալ: հնազանդութիւնը և պատուէրը պահելը պէտք է նախադասել սրտի ու որկորի ուղածից: Ուսուցիչը կարող է սորա մասին երկար խոսել ու բացատրել կեանքից վերցրած օրինակներով:

¹⁾ Բացատրել— սր Եւան պիտի մերժէր օձի առաջարկութիւնը. որպէս պիտի լինէր իւր վիճակից. աւելի լաւին չպիտի ցանկար, պիտի նկատէր օձին— թէ սրտեղից է նորա սրտացաւութիւնը, քանի որ ոչ մի աշխատանք չունի օձը իւր վերալ. և այլն և այլն:

²⁾ Ադամը չպիտի լսէր կնոջը. չէ որ Աստուած առաջ իրեն էր ստեղծել: Յիշել Աստուծոյ արած լաւութիւնները— դրախտ— սիրուն պարտէզ, անմահութիւն... և այլն և այլն: Նըրանք որ կրամուլ— փնթփոր են, փառասէր են, վիճակից դժգոհ են, երկուսն էլ պիտի մերժէին օձի առաջարկութիւնը:

Բացուեցան նրանց աչքերը. իմացան որ մերկ են թղկնու տերկներից իրենց համար ծածկոյթ չիկնեցին 1)։

4. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ. ԾՆՆՊ. Գ. 8-11.

Աղամ ու Եւան պտուղը ուտելուց յետոյ՝ լսեցին Աստուծոյ գնալու ձայնը դրախտի մէջ երեկոյեան դէմ. թագնուեցան Աստուծոյ երեսից դրախտի ծառերի մէջ 2)։ Կանչեց Աստուած Աղամին. և ասաց—նր ես 3)։

Պատասխանում է Աղամը—լսեցի քո ձայնը այստեղ դրախտի մէջ՝ ե վախեցայ. և որովհետև մերկ էի՝ թագնուեցայ։

Ասում է նրան Աստուած. ո՞վ պատմեց քեզ թէ մերկ ես. բայց թէ այն ծառից, որից միայն պատուիրեցի քեզ չուտել՝ կերնր արդեօք նրանից 4)։

Պատասխանում է Աղամը—այս կլինը՝ որ տուիր ինձ, նա ինձ տուեց այս ծառիցը. ես էլ կերայ։

Ասում է Աստուած կնոջը. այդ ի՞նչ արիր դու։ Պատասխանում է Եւան—օձը ինձ խարեց և կերայ 5)։

1) Միթէ չգիտէին որ մերկ են. լիչել մանկական անմեղութիւն. այնպէս անմեղ էին հոգա առաջ. իսկ անժմ. . .

2) Բացատրել—ինչո՞ւ թագնուեցան։ Գողը ի՞նչ կուզի մութը գիշեր։ Յանցաւորը բաց ձակատով կամ համարձակ կրկանգնի դատաւորի առաջ։

3) Բացատրել—ինչո՞ւ հարցրեց Աստուած Աղամին - թէ ուր է. միթէ չգիտէր. ալզ հարցումով ի՞նչ էր ուզում լսել նրանից։

4) Բացատրել—որ Աստուծոյ հարցումները զղջման էին կանչում նրանց. ինչպէս Յիսուս ասաց—ձեզանից մէկը ի՞նձ մատնելու է, որպէս զի Յուդան զղջայ։ Օրինակ բերել կեանքից։

5) Բացատրել - որ Աղամի ու Եւայի պատասխանները մեղադրանքներ էին՝ Աստուծուն և միմեանց—կարծես ուզում

5. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՆԷԾՔԸ—ԻԲՐԵԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՕՐԷՆՔ. ԾՆՆՊ. Գ. 14. 16—19.

Աստուած ասում է օձին. փոխանակ որ դու այդ արիր՝ անիծուած լինիս երկրի բոլոր անասունների ու գաղանների մէջ, կուրծքիդ ու փորիդ վերայ կսողաս և հող կուտես բոլոր կեանքիդ մէջ։

Աստուած ասում է կնոջը. շատ ու շատ կլինի քո տրամուլթիւնդ, ախ ու վախդ. տրամուլթեամբ սրգի կծնես. կերթաս, կգաս՝ էլի մարդուդ կղիմես. և նա քեզ վերայ կիշխէ։

Աստուած ասում է Աղամին. փոխանակ՝ որ դու կնոջդ ձայնին լսեցիր և կերար այն ծառի պտղից, որից միայն պատուիրեցի քեզ չուտել՝ անիծեալ լինի երկիրը քո գործերիդ մէջ, տրամուլթեամբ ուտես գործիդ պտուղը բոլոր կեանքիդ մէջ։ Փուշ ու տատասկ թող բուսցնէ քեզ այն երկիրը՝ որի վերայ պիտի գործես. վայրի բանջար կուտես։ Երեսիդ քրտինքով կուտես քո հացը. մինչև կրկին երկրին դառնաս՝ որտեղից առնուեցար, որովհետև հող էիր՝ դարձեալ հող դառնաս։

Աղամ իւր կնոջ անունը կեանք դրեց. որովհետև մայր է բոլոր կենդանիների։

6. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒԱԾ ՊԱՏԻԺԸ. ԾՆՆՊ. Գ. 22—24.

Ասում է Աստուած. ահա Աղամը եղաւ իբրև մէկը մեզանից՝ բարին ու շարը զխտենալու համար. և արդ՝

էին ասել—դու ես մեղաւոր՝ որ կին տուիր, օձ ստեղծեցիր. եթէ դրանց չտալիր՝ մեղք էլ չէր գործուի։ Ընդարձակել այս զրուցաւորութիւնը՝ որպէս զի գեղեցիկ բարոյական մտքեր ստացուին։

գուցէ երկարացնէ ձեռքը և կենաց ծառի պտուղը քաղէ ուտէ և յաւիտեան ապրէ: Եւ արտաքսեց նրան Տէր Աստուած փափկութեան դրախտից, գործելու այն երկիրը՝ որտեղից նա առնուեցաւ: Հանեց դրախտից Ադամին և բնակեցրեց դրախտի դէմ ու դէմը. և հրամայեց հրեշտակներին պահել կենաց ծառի ճանապարհը շորս կողմից բոցեղէն սրով:

7. ԱՍՏՈՒԽՈՅ ԽՆԱՄՔԸ ԵՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽՈՍՏՈՒՄԸ. ԾՆՆԴ. Գ. 21. 15.

Աստուած Ադամին և նորա կնոջ համար մորթու կամ կաշու հագուստներ պատրաստեց և հագցրեց նրանց: Աստուած ասաց օձին. թշնամութիւն կղնեմ քո և այգ կնոջ մէջ. քո և գորն գաւակի մէջ. նա քո գլուխը ջախջախելու—ջարդելու կսպասի. դու նորա գարշապարը—կրունկը խայթելու—կծելու կպատրաստուես:

II ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.

Այստեղ պիտի կանգ առնել Հին ուխտի նկատմամբ և անցնել փրկութեան խոստման կատարմանը—Աստուածածնայ Ծննդեան պատմութեանը. բայց նախ՝ պէտք է բացատրել սաներին—որ Աստուծոյ խոստումը ոչ միայն դրախտի մէջ լսուեցաւ, այլ կրկնուեցաւ Աբրահամին, Իսահակին, Յակոբին, Յուդային, Բոոսին, Յեսսէին, Դաւթին և Դաւթի սերնդից ծնուած Մարիամ Սուրբ Կուսին. որի որդին—Յիսուս պիտի ջախջախէր շարի իշխանութիւնը—օձակերպ սատանայի գլուխը. և կորուսեալ դրախտը նորից վերադարձնէր Ադամայ սերունդներին—մարդկանց. որոնք նորից պիտի որդէգրուէին չօր Աստու-

ծոյ և ժառանգէին դրախտը ըստ առաջնոյն. և այս բոլորը Յիսուսի Քրիստոսի փրկագործութեան շնորհիւ:

8. ՓՐԿՉԻ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ:

Հրեաները Հռովմայեցոց իշխանութեան տակն էին գտանուում այն ժամանակ՝ երբ, դրախտում Աստուծոյ տուած փրկութեան խոստումը, պիտի կատարուէր. նորա սպասում էին անհամբեր. սրովհետև Հռովմայեցիները նրանց նեղացնում էին:

Հրէից նահապետներին խոստացուած, նոցա մարդարէնների գուշակած Մեսիայի գալու ժամանակի մօտե նալը ոչ միայն Հրեաները գիտէին, այլ ուրիշ ազգերն էլ և մանաւանդ Հռովմայեցիները, որոնք այդ իմանալով՝ աւելի սկսան նեղացնել Հրէաներին—իբրև իրենց հպատակ ժողովրդի. որովհետև կարծում էին—թէ եկող Մեսիան թագաւոր պիտի լինի Հրէաների և պաշապանէ իւր ազգի իրաւունքները: Այն կողմ Հրէաներն էլ ուրախանում էին ու հպարտանում—թէ ասան կգայ իրենց թագաւորը—խոստացուած Մեսիան. Հրէաների թագաւորութիւնը նորից կվերականգնէ, կը նստէ իւր հօր—Դաւթի թագաւորական աթոռի վերայ. Հռովմայեցոց տէրութիւնը կկործանէ, յաղթական դրօշակ կպարզէ. և այնուհետև Հրէաները հանդիստ կլինեն այնպէս՝ ինչպէս երբեմն Դաւթ և Սողոմոն թագաւորների օրօք:

9. ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԾՆՈՒՆԳԸ.

Դաւիթայի Նազարէթ քաղաքում երկու ամուսիններ էին ապրում: Նոքա բարեպաշտ էին և Դաւթ թագաւորի ցեղից, մարդու անունը Յովակիմ էր, իսկ կնոջ

անունը՝ Աննա: Նորա որդի չունէին. անգաղար խնդրում էին Աստուծոց—պարգևել իրենց մի զաւակ ¹⁾: Չնայելով որ նորա բարեպաշտ էին, շատ ջերմեռանդ ազօթում էին՝ բայց Աստուած ուշացնում էր նոցա խնդիրքի կատարումը ²⁾: Նորա ուխտ դրին—որ եթէ Աստուած իրենց զաւակ պարգևէ՝ տանեն Երուսաղէմ և ընծայեն Աստուծոյ Տաճարին:

Լսեց Աստուած նրանց աղօթքը—պարգևեց մի դուստր, որին անուանեցին Մարիամ:

Մարիամ Սուրբ Կուսի Ծննդեան յիշատակը մեր Եկեղեցին կատարում է Սեպտեմբերի 8-ին:

10. ԵՐԵՔ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍԻ ԸՆԾԱՅՈՒԻԼԸ ՏԱՃԱՐԻՆ:

Երբ Մարիամ Սուրբ Կոյսը երեք տարեկան դարձաւ՝ ծնողները յիշեցին իրենց ուխտը ³⁾: Նորա ճանապարհի պատրաստութիւն տեսան և ուխտաւոր զաւակը հեաներն առնելով՝ գնացին Երուսաղէմ ⁴⁾: Գնացին Տաճարը, ներկայացան քահանայապետին, յայտնեցին իրենց գալու պատճառը: Քահանայապետը օրհնեց Յովակիմին

¹⁾ Բացատրել սաներին—ինչո՞ւ էին զաւակ խնդրում. Բնչպէս էին նախում անզաւակների վերաջ:

²⁾ Ինչո՞ւ էր ուշացնում Աստուած խնդիրքի կատարումը—փորձելու հաւատը, սովորեցնելու չլուսահատուել, լուսահատութիւնը կեանք չէ բերում:

³⁾ Բացատրել ուխտի կամ խոստման կատարման գեղեցկութիւնն ու ազնւութիւնը:

⁴⁾ Քանի օրուալ ճոնապարհ, ինչո՞վ կերթալին: Ինչո՞ւ Երուսաղէմ: Յիշեալ հարցերի և առհասարակ սոցնանման հարցերի բացատրութեան համար կարելի է զիմել ա. տարուալ Չեռնարկիտ:

ու Աննային և արձակեց. իսկ Մարիամ Սուրբ Կուսի մասին կարգադրութիւն արեց այնտեղ մնալու:

Տաճարի շուրջը շատ սենեակներ կային. այնտեղ կենում էին բարեպաշտ այրիներ, կոյսեր. որոնք ձեռագործով էին պարապում, ազօթք էին անում, սուրբ գիրք էին կարդում և Տաճարին ծառայում էին, ահա նրանց հետ էր և Մարիամ Սուրբ Կոյսը ¹⁾:

Երեք տարեկան Մարիամ Սուրբ Կուսի Տաճար ընծայուելու յիշատակը մեր Եկեղեցին տօնում է Նոյեմբերի 21-ին:

11. ՄԱՐԻԱՄ ՍՈՒՐԲ ԿՈՒՍԻ ԱԻԵՏՈՒՄԸ. Դուգ. Ա. 26—38.

Երբ Մարիամ Սուրբ Կոյսը տասն և չորս տարեկան հասակն առաւ՝ առաջարկեցին նորան վերադառնալ տուն և ամուսնանալ:

Նա յայտնեց—Թէ ինքը կոյս պիտի մնայ. որովհետև ծնողները այնպէս են ուխտել: Սակայն քահանայապետը հասկացրեց նորան ընդունուած կարգն ու սովորութիւնը. ուստի և յանձնեցին նորան իւր ազգական Յովսէփին իբրև նշանադրեալ, որը Դաւիթ Թագաւորի ցեղիցն էր և պարապում էր հիւանութեամբ, որպէս զի նա հսկէ Մարիամ Սուրբ Կուսին. որովհետև ծնողները վախճանուել էին դեռ այն ժամանակ, երբ Մարիամ Սուրբ Կոյսը Երուսաղէմումն էր:

¹⁾ Բացատրել սաներին—ուխտաւոր ընծայաբերութիւնը աղաւ կամ աղջիկ զաւակների. Բնչ պիտի կապուած լինի աղպիսի ընծայաբերութեան հետ—թօթարութիւն, հաւատ, սիրտ: Օրինակներ բերել կեանքից. օրինակներից մէկն էլ—մեր Տիխիսիշալ Կուսանոցը:

Վեցերորդ ամսին ¹⁾ Աստուած ուղարկեց իւր Գարբիէլ հրեշտակը, Յովսէփի հետ նշանագրուած, Մարիամ Կուսի մօտ, որը կենում էր Գալիլիայի Նազարէթ քաղաքում: ²⁾

Գալով հրեշտակը նորա մօտ՝ ասում է. «Ուրախացիր բերկրեալդ. Տէրը քեզ հետ է. օրհնուած ես դու կանանց մէջ»:

Մարիամ Սուրբ Կոյսը շփոթուեցաւ հրեշտակի խօսքերի վերայ և մաածում էր — թէ ինչ պիտի լինի այս ողջոյնը:

Ասում է նորան հրեշտակը. «Մի վախենար Մարիամ. Աստուած պարգևում է քեզ իւր շնորհքն ու ողորմութիւնը — և ահա կյգանաս և կծնես մի որդի. նորա անունը կդնես Յիսուս: Նա մեծ կլինի և Բարձրեալի Որդի կասուի. նորան կտայ Տէր Աստուածը նորա հօր Դաւթի աթոռը. Յակոբայ տան վերայ յաւիտեան կթագաւորէ. և նորա թագաւորութեանը վերջ չի լինի» ³⁾:

Մարիամ Սուրբ Կոյսը ասում է հրեշտակին. «Այդ ինչպէս կարող է պատահել ինձ. քանի որ ես մարդ չպիտեմ»:

Պատասխանում է հրեշտակը և ասում նորան. «Սուրբ հոգին կգայ քեզ վերայ և Բարձրեալի զօրութիւնը քեզ կհովանաւորէ. որովհետև նա, որ քեզանից պիտի ծնուի, սուրբ է և Աստուծոյ որդի պիտի կոչուի: Եւ ահա քո ազգական Եղիսաբէթն էլ յղի է իւր ծերութեան հասակում

¹⁾ Բացատրել — ճմն է վերաբերում վեց երրորդ ամիսը և ինչ կապ կայ:

²⁾ Գիտէր Մարիամ Սուրբ Կոյսը Մեսիայի մասին և ինչ էր խնդրում Աստուծուց: Չեռնարկ ա. տարի:

³⁾ Կսպասէր Մարիամ Սուրբ Կոյսը այսպիսի մեծ աւետիքի. եթէ կսպասէր՝ ինչո՞ւ. եթէ ոչ՝ դարձեալ ինչո՞ւ: Չեռնարկ ա. տարի:

և նորա ամուլթիւնը վերցուել է ¹⁾: Որովհետև անկարելի ոչինչ չկայ Աստուծոյ ձեռքին»:

Ասում է Մարիամ Սուրբ Կոյսը. «Ահա ես Աստուծոյ աղախինն եմ. թնղ լինի ինձ այն՝ ինչ որ դու ասացիր ²⁾:

Հրեշտակը հեռացաւ նորանից:

Մարիամ Սուրբ Կուսի Աւետման յիշատակը մեր Եկեղեցին կատարում է Ապրիլի 7-ին ³⁾:

ԺԵ. ՇԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԹՍՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ.

Կանոն Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին.

Անկանիւք առաջի քո Աստուածածին. եւ աղաչեմք զանարատ զերոյսը: Բարեխօսեա վասն անձանց մերոց եւ աղաչեա զմիածին Որդին: Փրկեյ զմեզ ի փորձութենէ. եւ յամենայն վտանգից մերոց:

Երեսի վերայ ընկնում ենք Քո առաջ. սոլ Սուրբ Աստուածածին. և աղաչում ենք քեզ՝ անարատ կուսիդ:

Բարեխօս եղիր մեզ համար. և աղաչիր Քո Միածին Որդուն: Որ փրկէ մեզ փորձութիւնից և մեր բոլոր վտանգներից ⁴⁾:

¹⁾ Բացատրել — ամուլթիւն բառը. ամուլթիւնը վերցուելը:

²⁾ Չեռնարկ ա. տարի:

³⁾ Արկնել անշարժ կամ անփոփոխ տօների մասին: Չեռնարկ ա. տարի:

⁴⁾ Բացատրել — փորձանք կամ վտանգ բառերը. թէ հօգևոր և թէ մարմնաւոր փորձութիւնը: Տես Չեռնարկ ա. տարի. Տէրունական աղօթքի բացատրութիւնը:

ԺԶ, ՇԱՐԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԱՒԷՏՄԱՆ.

Կանոն Աստուածայայտնութեան ճրագալուցին:

Ուրախացի՛ր Սրբունի՛ Գաբրիէլի աւետեօք. որ քարոզեաց զգալուստ արքային Տեառն ի յերկնից:

Ողջոյն ընդ քեզ Մարիամ, ի քեզ սուրբ Հոգին եկեացէ. եւ զօրութիւն Բարձրելոյն ի վերայ քո հովանացի 1):

Ուրախացի՛ր սո՛վ Սրբունի՛ Գաբրիէլ հրեշտակապետի քեզ տուած աւետիստիլը. որովհետեւ նա քարոզեց երկնքից եկող Տէր թագաւորի գալուստը:

Ողջոյն Քեզ՝ Մարիամ. Սուրբ Հոգին Քեզ վերայ կիջնի. և բարձրելոյ զօրութիւնը Քեզ կհովանաւորէ— կպաշտպանէ 2):

12. ՀՐԵՇՏԱԿԻ ԱՒԵՏԻՔԸ ԵՒ ԶԱՔԱՐԻԱՅԻ ՊԱՊԱՆՁՈՒՄԸ.

Ղուկ. Ա. 5—23.

Յիսուսի Քրիստոսի ծնունելու օրերը մօտացել էին. Հրէաստանում թագաւորում էր Հերովդէսը: Այդ ժամանակներում Յուդայի բաժնի քաղաքներից մէկում ապրում էին երկու ամուսիններ—Զաքարիա քահանայ և կինը՝ Եղիսաբէթ: Երկուսն էլ արդար էին Աստուծոյ առաջին. Նորա պատուիրանները պահում էին և անարատ, սուրբ կեանք էին անցկացնում: Նորա ևս, Յովակիմ և Աննայի

1) Երբորդ տունը չէ հարկաւոր. շատ կիւնի:

2) Այս և առհասարակ ուսանելի շարականները, տաղերը, օրհներգները և Աւետարանից եղած հատուածները բացատրելիս՝ պէտք է պահպանել կապը աւանդած դասի հետ, իբրև բացատրական շարունակութիւն դասի և ոչ իբրև նոր նիւթ: Իսկ երդի եղանակը սորվեցնել սաներին՝ ցանկալի էր:

նման, որդի չունէին. որովհետեւ Եղիսաբէթը ամուլ էր 1), երկուսն էլ ծերացել էին:

Քահանայական պաշտօնավարութեան հերթը հասաւ Զաքարիային. նա ծիսական սովորութեան համեմատ՝ մտաւ Տաճարը խնկարկելու: Եւ բոլոր ժողովուրդը դուրսը կանգնած աղօթում էին խնկարկելու ժամանակ:

Խնկոց սեղանի 2) աջակողմից երևեցաւ Զաքարիային Աստուծոյ հրեշտակը, երբ Զաքարիան խունկ էր ծըխում: Վախեցաւ և շփոթուեցաւ Զաքարիան: Հրեշտակն ասաց. մի վախենար, Զաքարիա. որովհետեւ Աստուած լսեց քո աղօթքը 3), և Եղիսաբէթ կինդ կձնիքեզ համար մի որդի. անունը կգնես Յովհաննէս: Նա քեզ ուրախութիւն և ցնծութիւն կպատճառէ. և նորա ծնունդը շատերին կուրախացնէ: Նա մեծ կլինի Աստուծոյ առաջին. գինի և օղի չի խմի. և հէնց ծնունելուց առաջ սուրբ Հոգւոյ շնորհքով կլցուի: Նա կքարոզէ, կսովորցնէ և շատերին իսրայէլացիներից հաւատի կրեքէ գէպի իրենց հայրերի Աստուածը: Աստուծոյ առաջից կգայ Հոգւով և Եղիայի զօրութեամբ. հայրերի սիրտը՝ կղարձնէ որդւոցը. և անհաւաններին՝ արդարների վայել իմաստութիւն կտայ. Տիրոջ համար ժողովուրդ կպատրաստէ 4):

Զաքարիան պատասխանեց հրեշտակին և ասաց. ինչո՞վ կարող եմ ես հաւատալ այդ խօսքերին. քանի որ ես ծերացել եմ և կինս էլ որդէբերութեան ժամանակը անց է կացրել:

1) Յիշել սաներին Յովակիմի և Աննայի վիճակը չբերութեան մասին:

2) Բացատրել—խնկոց սեղանը:

3) Ի՞նչ պիտի լինէր Զաքարիայի աղօթքը—Յիշել Յովակիմ ու Աննան:

4) Բացատրել հրեշտակի աւետարներ խօսքերի մուտ կետերը:

Պատասխանեց նորան հրեշտակն ու ասաց. Ես եմ Գարրիէլը, որ կանգնած եմ միշտ Աստուծոյ առաջին, ես ուղարկուել եմ խօսել քեզ հետ և տալ քեզ այս աւետիքը, բայց որովհետև դու չհաւատացիր խօսքերիս, որոնք կկատարուին ժամանակին՝ ուստի իսկոյն և եթ կպապանձուիս, համբ կլինիս և շալիտի կարողանաս խօսել մինչև անջն օրը՝ երբ քեզ տուած աւետիքս կը կատարուի:

Ժողովուրդը Տաճարի դուրսը սպասում էր Զարարիային և զարմանում էր նորա ուշանալու մասին: Երբ դուրս եկաւ Զարարիան՝ չկարողացաւ խօսել ժողովրդի հետ. նորա իսկոյն հասկացան — թէ Զարարիային տեսիլ է երևացել Տաճարի մէջ: Զարարիան նշաններով էր խօսում նոցա հետ. նա պապանձուել էր, համբ էր:

Պաշտաման օրերը լրանալուց յետոյ՝ գնաց տուն:

13. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏՁԻ ԾՆՈՒՆԴԸ. Գուկ. Ա. 24. 25.

57—68. 76.

Այդ օրերը անցնելուց յետոյ՝ Զարարիայի Եղիսաբէթ կինը յղացաւ, և հինգ ամիս թաքցնում էր այդ ազգականներից ¹⁾: Նա ասում էր ինքն իրան—այս ինչ արեց ինձ Աստուած ձերութեանս օրերում, երբ կամեցաւ վերցնել ինձանից, մարդկանց առաջ ունեցած, նախատինքս ²⁾:

Մանկան ծնուելու ժամանակը հասաւ և Եղիսա-

¹⁾ Բացատրել—նահապետական համեստութիւն, պարկեշտութիւն. ձերութեան զաւակ—պարզև Աստուծոյ. ինչպէս Աբրահամ ու Սառա. բայց նահապետական ամօթխածութիւն:

²⁾ Յիշել սաներին ամլութեան—չբերութեան նախատինքը: Զեռնարկս. ա. տարի. Յովակիմ ու Աննտցի պատմութեան մէջ:

բէթը ծնաւ: Նորա ազգականները և մօտ ու շուրջ եղողները լսեցին—թէ մեծ ողորմութիւն է արել Աստուած Եղիսաբէթին և ուրախանում էին նորա հետ:

Ծննդեան ութերորդ օրը եկան նորածին մանուկին անուն տալու. կամենում էին հօր անունով Զարարիա անուանել: Եղիսաբէթը չհամաձայնեցաւ. նա ասաց—Յովհաննէս պէտք է կոչել: Ասում են նորան—Յովհաննէս անունով ոչ ոք չկայ քո ազգի մէջ: Դիմեցին մանկան հօրը և սպասում էին—թէ նա ինչ կասէ:

Զարարիան տախտակ պահանջեց. գրեց և ասաց—Յովհաննէս է դորա անունը. և ամենքը զարմացան: Եւ իսկոյն լեզուն բացուեցաւ, խօսում էր և օրհնում Աստուծուն:

Երկիւղ ընկաւ անջն ամենքի վերայ, որոնք լսում էին այս անցքը, և ամեն տեղ պատմում էին այս խօսքերը: Ամենքն էլ մտածում էին ու ասում—ինչ պիտի լինի այս մանուկը:

Նորա Զարարիա հայրը սուրբ հոգւով լցուեցաւ և նորա ապագայի համար գուշակութիւններ արեց, մարգարէացաւ և ասաց. «Օրհնեալ է Իսրայէլի Տէր Աստուածը. որ այցելութիւն արեց մեզ, և փրկութիւն պատրաստեց իւր ժողովրդի համար...: Եւ դու մանուկ. բարձրեալի մարգարէն կլինիս. Տիրոջ երեսի առաջից կերթաս. որպէս զի նորա համար ճանապարհ պատրաստես...» ¹⁾:

Մանուկը աճում էր հասակով և զօրանում էր հոգւով. նա անապատումն էր մինչև անջն ժամանակ՝ երբ երևեցաւ Յորդանանի ափերին ²⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին—Յովհաննիսի կոչումը:

²⁾ Եթէ սաների ըմբռնողութիւնը կհերէ՛ ուսուցիչը պիտի բացատրէ—թէ ինչու Յովհաննէսը անապատումն էր կե-

14. ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ. Ղուկ. Բ. 1. 3—7.

Հուովմայեցիների Օգոստոս կայսրից հրաման դուրս եկաւ աշխարհադիրը ¹⁾ անել ամեն տեղ:

Ամենքն էլ գնում էին աշխարհադիրը լինելու. իւրաքանչիւրը իւր պապական քաղաքում.

Յովսէփն էլ դուրս եկաւ Գալիլեայի Նազարէթ քաղաքից Մարիամ Կոյսի հետ և գնաց Հրէաստանի Բեթղեհէմը՝ որ Գաւթի քաղաք էր ասուում. որովհետեւ երկուսն էլ Գաւթի տանիցն էին ու ազգից:

Երբ եկան Բեթղեհէմ, ծնելու օրերը հասան: Ծնաւ իւր անդրանիկ որդին, փաթաթեց խանձարուրի մէջ և դրեց մսրի մէջ ²⁾:

Բեթղեհէմում իջևանելու տեղ չգտնելու համար, դիմեցին գիշերել ոչխարների այրումը:

Յիսուսի Ծննդեան յիշատակը մեր Եկեղեցին կատարում է Յունվարի 6-ին:

նում և ոչ ծնողների մօտ—հեռու քաղաքի աղմկալի կեանքից, գալթակղեցնող երևոյթներից. առանձնութիւն, խտաբարոց կեանք—պատրաստութիւն իւր մեծ կոչման... և այլն:

¹⁾ Բացատրել աշխարհադիրը: Տես ձեռնարկս. ա. տարի. Յիսուսի Ծննդեան պատմութեան մէջ:

²⁾ Յիսուսի Ծննդեան դիշերը ինչո՞ւ ենք ուրախանում. հարցնել սաներին. բաց ինչո՞վ պիտի ուրախանանք—որ ծնուի մեր սրտերի մէջ. ինչպիսի սիրտ պիտի ունենանք՝ որ մեր սրտերումը ծնուի—աստղի և ազդիւրի ջրի պէս: Տես Ձեռնարկս. ա. տարի. Յիսուսի Ծննդեան պատմութեան մէջ:

ԺԵ. ՇԱՐԱԿԱՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅԻՍՈՒՍԻ:

Կանոն Աստուածայայտութեան առաջին աւուրն:

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի, որ յայսմ աւուր-յայտնեցաւ. հովիւքն երգեն ընդ հրեշտակս. տան աւետիս աշխարհի:

Ծնաւ նոր արքայ ի Բեթղեհէմ քաղաքի. որդիք մարդկան օրհնեցէք, զի վասն մեր մարմնացաւ:

Անբաւելին երկնի եւ երկրի՝ ի խանձարուրս պատեցաւ. ոչ մեկնելով ի չօրէ՝ ի սուրբ այրին ըագմեցաւ:

Մեծ և հրաշալի է այն խորհուրդը ¹⁾, որ այս օր յայտնուեցաւ. հովիւները հրեշտակների հետ երգում են և աւետիս են տալի աշխարհին:

Նոր թագաւոր ²⁾ ծնուեցաւ Բեթղեհէմ քաղաքում. ով որդիք մարդկան, օրհնեցէք նորան՝ Որը մեզ համար մարմին առաւ, մարդ դարձաւ:

Նա՛ որին երկինքն ու երկիրը չեն կարող տեղաւորել իրենց մէջ՝ ³⁾ խանձարուրի մէջ բալուլուեցաւ— փա-

¹⁾ Բացատրել սաներին—ինչ էր այդ մեծ և հրաշալի խորհուրդը—մարդկանց փրկութիւնը, փրկութեան խոստման կատարումը: Ընդարձակ զրուցատրութիւն:

²⁾ Ի՞նչ թագաւոր—Հրէաների սպասած մարմնաւոր՝ թէ Սրտի թագաւոր...: Ընդարձակել:

³⁾ Ինչո՞ւ անբաւելի. ինչ կնշանակէ. բացատրել: Անբաւելուն համար մեր սիրտն էլ է բաւական տեղաւորելու, եթէ սուրբ է և մաքուր:

Թաթուեցաւ և մտուրի մէջ դրուեցաւ. 1) Թէև միշտ անբաժանելի է չորից 2):

15. ՀՈՎԻԹԵՐԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ, Ղուկ. Բ. 8—20.

Յիսուսի ծննդեան գիշերը հովիւները բացօթեայ դաշտումը իրենց ոչխարներն էին պահում:

Աստուծոյ հրեշտակը նրանց երևեցաւ և Տիրոջ փառքը ծագեցաւ նրանց և շատ վախեցան:

Հրեշտակն ասաց նրանց—«մի վախենար, ահաւասիկ ես ձեզ մեծ ուրախութիւն եմ աւետում. այդ ուրախութիւն եմ աւետում. այդ ուրախութիւնը բոլոր ժողովրդի համար պիտի լինի: Որովհետև այսօր ձեզ համար փրկիչ ծնուեցաւ Դաւթի քաղաքումը. որը օծեալ Տէր է»:

«Անա խօսքիս նշանը—կգտնէք մանկանը խանձարում փաթաթուած և մարի մէջ դրուած»:

Յանկարծ այդ հրեշտակի հետ երևեցան շատ երկնաւոր հրեշտակներ, որոնք սկսան օրհնել Աստուծուն ու ասել—«փառք ի բարձունս Աստուծոյ, և յերկիր՝ խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն»:

Եւ երբ հեռացան նրանցից հրեշտակները և երկիրը բարձրացան՝ հովիւներն միմեանց ասացին—«եկէք, գնանք մինչև Բեթղեհէմ և տեսնենք, ինչ է այս խօսքը, որ եղաւ, որը Աստուած ցոյց տուեց մեզ»:

Եկան շուտով և գտան Մարիամ Սուրբ Կոյսին և

1) Ինչո՞ւ այրի մտուրի մէջ և ոչ պալատներում. իբրև Թաթուր, Մեսիա և Դաւթի Թաղաւորի ցեղից սերուած. Ինչո՞ւ աղբատութեան մէջ և ոչ ճոխութեան. Չեռնարկս տես Ա. տարի.

2) Աթէ գասարանը կարող է ըմբռնել բացատրել—Թէ ինչպէս անբաժանելի է չորից. օրինակ—արեգակի լուսը, ճառագայթները, ջերմութիւնը՝ անբաժանելի են արեգասր, մարդուն խօսքը՝ անբաժանելի է իրանից. հեղինակների մտքերը՝ անբաժան են իրենցից...ևայլն. Թէև օգուտներ են տալիս երկրին և մարդկանց. բացատրել, տպաւորել:

Յովսէփին. և մանկանը՝ մտուրի մէջ դրած: Եյժմ հասկացան այն խօսքը, որ ասուեցաւ իրենց՝ մանկան մասին:

Այն ամենքը, որոնց պատմում էին հովիւները, զարմանում էին իրենց լսածների վերայ:

Իսկ Աստուածային մանկան Մայր Մարիամ Սուրբ Կոյսը պահում էր մտքումը այս բոլոր խօսքերը և խոր մտածում էր՝ որ համկանայ:

Դարձան հովիւները, փառաւորում և օրհնում էին Աստուծուն այն ամեն բանի համար՝ ինչ որ լսեցին ու տեսան. ինչպէս որ իրենց պատմուել էր 1):

ՕՐՀՆԵՐԳ ՀՐԵՇՏԱԿՈՅ

Փա՛ռք ի բարձունս Աստուծոյ. եւ յերկիր՝ խաղաղութիւն. ի մարդիկ՝ հաճութիւն. եւ օրհնութիւն՝ Զեզ ի բարձունս:

Օրհնե՛ալ ես. տէր Աստուած մեր. օրհնեմք զքեզ. եւ զովեմք զքեզ:

Խոստովանիմք տէր զքեզ. եւ երկիրսպաւանեմք քեզ. փառաւորեմք զքեզ. զոհանամք Տէր զքէն՝ վասն մեծի փառաց քոց:

Տէ՛ր. Թաղաւոր. սուրբը երկնային. Աստուած եւ հայր ամենակալ:

Տէր եւ որդի Հօր միածին Յիսուս. Արիստոս եւ սուրբ որդի: Տէր Աստուած. գահն Աստուծոյ եւ որդի Հօր. որ առեր զվերս ի կուսէն:

Ողորմեցար, բարձնը զվերս աշխարհի. եւ արդ՝ ընկալ զաղաչանս մեր:

1) Ինչո՞ւ ամենից առաջ հովիւներին տրուեցաւ այդ մեծ աւետիքը և ոչ մեծամեծներին. Տես Չեռնարկս Ա. տարի:

Սուրբը՝ որ նստիս ընդ աջմէ չօր՝ ողորմեաց մեզ:

Ձի դո՛ւ միայն սուրբ, դո՛ւ միայն զարձրեալ ես. դո՛ւ միայն Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

Տէր՝ եւ Հոգիդ սուրբ. որ ի փառս՝ Աստուած ընդ չօր: Ամէն:

Փառք լինի բարձրեալ Աստուծուն, երկրին՝ խաղաղութիւն լինի. մարդկանց մէջ հաճելի յարաբերութիւն լինի. ե օրհնութիւն Քեզ, նվ բարձրեալ:

Օրհնեալ ես. նվ Տէր Աստուած մեր. օրհնում ենք Քեզ և գովում:

Տէր. մենք Քեզ գովում ենք և երկրպագութիւն ենք տալիս Քեզ. փառաւորում ենք Քեզ. և գոհանում ենք Քեզանից, Տէր, Քո մեծ փառքի համար:

Տէր. Դու թագաւոր ես, Սուրբ ես երկնային, Աստուած ես և Ամենակալ Հայր ես:

Տէր ես և չօր Միածինն ես և Դու՛ Յիսուս Քրիստոս, սուրբ Որդի: Տէր Աստուած, Աստուծոյ Դառը և չօր Որդի՝ որ մեր բնութիւնը առար կոյսից:

Դու ողորմեցիր մեզ և աշխարհի մեզքը վերցրիր. այժմ ընդունիր մեր աղաչանքը:

Ո՛վ Սուրբ, որ չօր աջ կողմն ես նստած՝ ողորմիր մեզ:

Որովհետեւ Դու ես միայն Սուրբը. Դու ես միայն Բարձրեալը. Դու միայն՝ նվ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

Տէր ես և Դու. նվ Հոգիդ Սուրբ. որ չօր հետ Աստուած ես մի փառքի մէջ: Ամէն:

16 ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՏԱՃԱՐ ԳԱԼԸ Կամ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ¹⁾: Ղուկ. Բ. 22—40.

Երբ Յիսուսի սրբութեան օրերը լրացան՝ Մովսիսի օրէնքով Յովսէփն ու Աստուածամայրն Մարիամ առան իրենց հետ Յիսուս մանկանը և մի զոյգ աղանի և գնացին Երուսաղէմ օրէնքը կատարելու: Օրէնքն այս էր—[Թէ ամենայն արու զաւակ՝ որ առաջին կամ անդրանիկ ծնունդն է՝ նա Աստուծոյ առաջ սուրբ է համարում, ուստի նոյն օրէնքով զոհ պիտի տանէին Տաճարին մի զոյգ տատրակ կամ աղանու երկու ձագ:

Երուսաղէմում կար մի արդար և երկիւղած մարդ, Միմէօն անունով, որ սպասում էր Իսրայէլի մխիթարութիւնը տեսնելու: Նա հրաման էր առել Սուրբ Հոգուց—չմեռնել՝ մինչև Տիրոջ Օծեալին տեսնելը: Սուրբ Հոգույ աղգարարութեամբ եկաւ Տաճարը. և երբ Յիսուս մանուկը Տաճարը բերին օրէնքի սովորութեան համեմատ՝ նա մօտեցաւ, զրկեց և օրհնեց Աստուծուն ու ասաց—«այժմ խոստմանդ համաձայն, արձակիր Տէր Քո ծառային դէպի խաղաղութիւն, որովհետև իմ աչքերս տեսան Քո փրկութիւնը. որ պատրաստեցիր բոլոր ժողովրդի առաջ: Լոյս յայտնուեցար հեթանոսների համար, փառք յայտնուեցար Քո Իսրայէլ ժողովրդի համար»:

Յովսէփ և Աստուածամայրն Մարիամ զարմանում էին այն բոլոր խօսքերի վերայ, որ լսում էին Յիսուսի մասին:

Օրհնեց նրանց Միմէօնը և ասաց Աստուածամօրը—

¹⁾ Այս պատմութիւնը պէտք է վերլուծել, եթէ կան նորեկներ, որոնք չեն լսել. եթէ չկան՝ դարձեալ աւելորդ չէր լինի մի համառօտ հաշիւ պահանջել: Տես Ձեռնարկս ա. տարի. միևնոյն պատմութիւնը:

«Մա՛ ի սրայէլի մէջ շատերի ¹⁾ գլորուելու և կանգնելու ²⁾ պատճառ կը լինի. և հակառակութեան նշան: Քո սիրան իսկ կվշտանայ, կխոցոտի ³⁾. որովհետև շատերի սրտերի խորհուրդները կայանուին Սորանով» ⁴⁾:

Տաճարումն էր և Աննա անունով մի ութսուն չորս տարեկան կին, Փանուէլի աղջիկը, Յակոբ նահապետի Ասերորդույ տոհմից. սա եօթ տարի ամուսնու հետ ապրելուց յետոյ՝ այրիացել էր և նուիրել էր իրեն Աստուծոյ Տաճարի ծառայութեանը. Տաճարից չէր հեռանում, պահքով ու աղօթքով գիշեր ու ցերեկ պաշտում էր իւր Աստուծուն: Մա ևս մի ևնոյն ժամին գոհանում էր Աստուծուց. և Յիսուսի մասին խօսում էր ամենքի հետ, որոնք սպասում էին Երուսաղէմի փրկութեանը:

Երբ օրէնքին համաձայն ուխտի օրերն անցան՝ դարձան Դաւիթեա և բնակուեցան իրենց նազարէթ քաղաքում:

Աստուածային մանուկն Յիսուս հասակ էր առնում և իմաստութիւնով լցում, դարգանում ու զօրանում. և Աստուծոյ շնորհքը նորա վերայ էր:

Քառասնօրեայ Քրիստոսի Տաճար գալու յիշատակը մեր Եկեղեցին տօնում է Փետրվարի 14-ին:

¹⁾ Բաացատրել գլորուելը շատերի—իրենց կարծած թագաւորը չտեսնելով Յիսուսի մէջ՝ չհաւատացին և դալթակղուեցան:

²⁾ Յիսուսի մէջ սրտի և հոգեւոր թագաւոր տեսնողները հաւատացին, սրանց համար կանգնելու պատճառ դարձաւ:

³⁾ Յիսուսի մատնութիւնը, չարչարանքը, խաչը, մահը, թաղումը խոցեցին Աստուածամօր սիրտը:

⁴⁾ Կուսակցական բանակներ—Հաւատացողները՝ աշակերտներ և աշակերտուհիներ, առաքեալներ... և այլն: Եւ չհաւատացողները՝ իշխաններ, փարիսեցիք, քահանայապետներ... և այլն:

III. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ¹⁾:

Տեառնընդառաջի տօնի երեկոյեան նախատօնակին մեր Եկեղեցին կատարում է Մումալառութեան և չրավառութեան ծիսական սրբազան արարողութիւնը: Ժողովուրդը վառած մոմերը ձեռքերին տուն են գնում նախատօնակից յետոյ. իսկ ուր չրավառութիւն կայ՝ նախատօնակից յետոյ վառած մոմերը և կիսայրեալ փայտը — անձղակոթը ձեռքերին տուն են գնում տան կտուրների վերայ կամ բազերում շինած դէղերը վառելու. գրահամար էլ ժողովուրդը այս տօնը անուանում է նաև Գրնդէզ:

Չրավառութեան սովորութիւնը մնացել է Հայոց Հեթանոսական կեանքից—Գերջան գաւառի Բագաւինջ գլուղում Միհր Հեփեստիայի մեհեանը կար. Միհր՝ արև է նշանակում. այդ ազգային աստուծոյ անունով է կոչում մեր Մեհեկան ամիսը, որ Հռովմայեցոց փետրվարն է: Մեհեկան ամիսն ազգային-կրօնական տօն էր Միհր Հեփեստեայ աստուծոյ: Մեհեանի գաւթում կամ հրապարակում ցախ էին դիզում կամ ցախերը վրանաձև շինում և շոր խոտով ծածկում իբրև դէզ. նորափեսաները վառում էին և վառած դէզի կամ կրակի շուրջը պարում էին երգելով: Երբ կրակը նստում էր՝ մոխիրը և անձղակոթը տուն էին տանում. մոխիրը պահում էին իբրև սրբութիւն կամ իբրև նուիրական հոգ. իսկ անձղակոթը գնում էին իրենց տների կտուրների վերայ կամ բազերում շինած դէղերի մէջ ու վառում. և երգ ու պարով տօն կատարում, ուրախանում: Եւ որովհետև Քրիստոնէական Տեառնընդառաջի տօնը միևնոյն ամսաթուին է

²⁾ Եթէ ուսուցիչը չարմար չհամարէ այս տեղեկութիւնը տալ սաներին՝ կարող է:

գալիս՝ ուստի այդ սովորութիւնն էլ մնացել է: Այժմ գրեթէ վերջացած է, և տեղ տեղ միայն կատարում են. այն էլ շատ անշուք:

Իսկ Մոմավաճառութեան ծիսական սրբազան արարողութիւնը Քրիստոնէական կեանքին է պատկանում ըստ աւանդութեան—[թէ երբ Քառասնօրեայ Յիսուսին Տաճար տարան՝ իրիկնադէմ էր և մութ: Երուսաղէմացիք՝ ոմանք քնած էին և ոմանք պատրաստում էին քնելու: Յիսուս մանկանը Տաճարի դռներին մօտեցնելուն պէս՝ գոնեքը ահագին դողդիւնով բացուեցան. դողդիւնի և [թնդիւնի ձայնից՝ ժողովուրդը զուրս [թափեցան տներից և, որը լապտերը վառած և որը մոմեր վառած ձեռքերին, շտապում էին դէպի այն կողմը՝ որ կողմից լսուել էր ձայնը: Այս յիշատակն անմոռաց պահելու համար, սովորութիւն եղաւ Տեառնընդառաջի երեկոյեան նախատօնակից յետոյ վառած մոմերով տուն վերագառնալ ¹⁾:

ՏԱՂ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ

Քրիստոս, փառաց թագաւորն, այսօր եկեալ ընծայումն. Կատարելով Նա գորէնս՝ քառասնօրեայ գալստեամբն. Զոր մարգարէն Եսայի յառաջագոյն գուշակեաց յերուսաղէմ քաղաքի Սիմէօնի ծերունւոյն ²⁾:

Քրիստոս, փառքի թագաւորը, օրէնքը կատարելու համար այսօր իւր քառասնօրեայ գալստեամբ ընծայում

¹⁾ Այս աւանդական պատմութեան մէջ եթէ որ և է սխալ կայ և նկատել են ընթերցողները, որպէս և Ա. աարուայ և այս Բ. տարուայ Ձեռնարկներիս մէջ՝ կիսնդրեմ ուղղեն հրապարակաւ. ես ուրախութեամբ կկարդամ և կսովորեմ:

²⁾ Եսայ. է. 14:

է տաճարին. այդ մասին, շատ առաջ երուսաղէմում գուշակել էր Եսայի մարգարէն Սիմէօն ծերունու մասին:

17. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏՁԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ. Մատթ. Գ. 1—5. Դուկ. Գ. 10—14. 8.

Յովհաննէս Մկրտիչը քարոզում էր Հրէաստանի ահապատումը Յորդանանի մօտ և ասում—Ապաշխարեցէք՝ որովհետև մօտեցել է երկնքի արքայութիւնը ¹⁾. Սա է, որի համար ասուել է Եսայի մարգարէի բերանով, խօսքի կամ քարոզողի ձայնը անապատիցն է գալիս. պատրաստեցէք Տիրոջ ճանապարհները. ուղիղ շաւիղ բաց արէք նորա համար:

Յովհաննիսի հագուստն էր ուղտի բրդից. և գօտին՝ կաշուց. կերակուրն էր մորեխ ²⁾ և վայրի մեղր ³⁾:

Յովհաննիսին դիմում էին բոլոր Երուսաղէմացիները, բոլոր Հրէաստանը և բոլոր Յորդանանի կողմը, որ մկրտուեն նորանից. մկրտում էին նորանից և խոստովանում էին իրենց մեղքերը:

Հարցնում էր նորան ժողովուրդը և ասում—ուրեմն

¹⁾ Բացատրել սաներին այս նախադասութիւնը—ինչ է ապաշխարութիւնը, ինչպէս պէտք է ապաշխարել և ինչ կամ ով է երկնքի արքայութիւնը: Արեւի է տեսնել Ձեռնարկ Ա. տարի. Յիսուսը Մկրտութեան պատմութեան դասը:

²⁾ Ինչպէս մեզանում որսացած թռչունները անցենկացնում փաշտի կամ բարակ պարանի վերայ և ծախում՝ աչնպէս էլ այն ժամանակ մեծ մեծ մորեխներ էին բռնում և նոյն ձևով ծախում. այդ մորեխներիցն էր ուտում Յովհաննէսը:

³⁾ Սա քաղցր հեղուկ է, որ հալուած խեթի նման տերևների կամ թուփերի վերայ է լինում. ինչպէս մեր ուսանիների տերևների վերայ. այդ քաղցրահամ թուր ուտում էր Յովհաննէսը:

ինչ անհերք: Պատասխանում էր նրանց Յովհաննէսը և ասում—սով երկու հանդերձ—չոր ունի՝ պէտք է մէկը շունեցողին տայ. սով երկու բաժին կերակուր ունի՝ նոյնպէս պէտք է անէ: Եկան և մաքսաւորները Յովհաննիսից մկրտուելու. և հարցնում են—վարդապետ-ուսուսուցիչ. ինչ անհերք: Յովհաննէսը պատասխանում է նրանց—արէք այն՝ ինչ որ հրամայուած է ձեզ. հրամայուածից զատ՝ աւելորդ բան չանէք ¹⁾: Զինւորներն էլ էին հարցնում և ասում—իսկ մենք ինչ անհերք. Ասում է նրանց— ոչ մէկին չշարշարէք, չնեղացնէք, չզրպարտէք: ինչ որ արքունուստ ձեզ համար ծախք ²⁾ է նշանակուած՝ նորանսով բաւականացէք:

Այս և այսպիսի շատ միսիթարական խօսքեր էր ասում ժողովրդին և մկրտուողներին և քարոզում էր, ուրախութիւն էր աւետարանում նրանց:

18. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ. Մատթ. Գ. 11—17.

Յովհաննէսը իւր քարոզութիւնը աւարտեց—վերջացրեց այս խօսքերով—Ես մկրտում եմ ձեզ ջրով, որ ապաշխարէք—ձեր մեղքերը զվճար. բայց որ ինձանից յետոյ է գալիս և աւելի հզօր է ինձանից՝ և ես չեմ արժանի նորա կօշիկները վերցնելու և կամ նորա կօշիկներին կապերը արձակելու՝ անհ նա կմկրտէ ձեզ Սուրբ Հոգով և կրակով: Նա հեծանոց ունի ձեռին. կարբէ իւր կալը. ցորենը կհաւաքէ շտեմարանում և յարդը—դար-

¹⁾ Բացատրել մաքսատուն և մաքսաւոր բառերը. մաքսաւորների վատ վարմունքը, որի պատճառով էլ ժողովրդից անարգուած էր ալդ դասակարգը:

²⁾ Բացատրել զօրքի ծախքը, որ արքունուստ է. ուրեմն չպէտք է կեղեքեն անզին ժողովրդին. իրենց ծախսի համար նշանակուած թոշակով պիտի բաւականանան:

մանը կայրէ անշէջ կրակով. այդ կրակը չի հանգչի, չի շիջանի ¹⁾:

Այն ժամանակ Յիսուս Գալիլեայից գալիս է Յորդանան Յովհաննիսի մօտ, որ մկրտուի նորանից ¹⁾: Յովհաննէսը արգելում է նորան և ասում—ինձ է հարկաւոր Քեզանից մկրտուել. և Դո՛ւ ես գալիս ինձ մօտ: Պատասխանում է նորան Յիսուս և ասում—Թոյլ տուր. օրէնքը արդարութեամբ պէտք է կատարել: Յովհաննէսը թոյլ տուեց նորան:

Երբ մկրտուեցաւ Յիսուս՝ խօսոյն դուրս եկաւ ջրից. և անհ երկինքը բացուեցաւ Իւր համար, և տեսաւ Աստուծոյ Հոգին՝ որ իջնում էր աղաւնու կերպարանքով և գալիս էր Իւր վերայ: Եւ անհ երկինքից ձայն լսուեցաւ՝ որ ասում էր—Դա է իմ սիրելի Որդին. Որին ես հաճեցայ—հաւանեցայ:

Յիսուսի ծննդեան ամօնը՝ Մկրտութեան հետ միասին մեր Եկեղեցին կատարում է Յունվարի 6-ին ²⁾:

¹⁾ Բացատրել բառերը և մտքերը.—Սուրբ Հոգւով և կրակով. Հեծանոց. Սրբել կալը. Յորէն և Շտեմաբան. Յարդ և Անշէջ կրակ: Առանց բացատրութեան դասը հասկանալի չի լինի սաներին և աննպատակու անօգուտ կանցնի:

²⁾ Բացատրել—ինչո՞ւ է մկրտում Յովհաննիսից. մեղք չունի. ապաշխարութեան կարօտ չէ. մկրտուելու պատճառներն են՝ հինգ—ա. հարեհնի օրէնքը կատարել՝ ամեն մի ճշմարիտ իսրայէլացի պէտք է մկրտուէր վերջին մարգարէից. բ. ջուրը պիտի սրբէր Ազամային անէծքից. գ. խոնարհութեան օրինակ ցոյց աւելու. դ. Մկրտութեան Սուրբ խորհուրդը հաստատելու. ե. Սուրբ Երրորդութեան խորհուրդը չալտնելու. Բացատրութիւնները տես Զեռնարկս. Ա. տարի. սոյն պատմութեան մէջ:

³⁾ Յունվարի 6-ին ինչ Առաքելական սովորութիւն կայ—բացատրել Ծննդեան և Յալտնութեան անօրհնէքը. բայց նախ Զրօրհնէքը կամ Խաչը ջուր ձգելը:

ՏԱՂ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ.

Ո՛վ զարմանալի. խորհուրդ այս մեծ՝ յայտնեալ—
 —Արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ՝
 Կամէր մկրտիլ ի ծառայէն իւրմէ:
 Զանոյր Կարապետն զմկրտիլն ի յանձն.
 Յորդանան լուեալ՝ փախստական դառնայր,
 Վտակ առ վտակ՝ պատգամաւոր լինէր:
 Գե՛տ. մի՛ զարհուրիր. քո Արարիչն եմ ես.
 Եկեալ՝ մկրտել եւ լուանալ զմեզս:

Ո՛վ զարմանքներիս, մեծ խորհուրդը այսօր յայտ-
 նուեցաւ ¹⁾—

Արարիչ Աստուածը Յորդանան գալով՝
 Կամենում է մկրտուել իւր ծառայից:
 Նորա Կարապետը չէ յանձն առնում Նորան
 մկրտել.

Յորդանան գետը այս ուր լսում է՝ փախչելով
 փախչում է ²⁾:

Եւ վտակների բաժանուելով՝ ամենքին այս
 անցքը պատմում է ³⁾:

Յիսուս հանգստացնում է նորան և ասում—

¹⁾ Բացատրել—որ պսօրուայ չարնուած մեծ խորհուրդը փրկագործութեան առաջին քալըն է—որ Մկրտուելուց լետոյ պէտք է սկսէ Յիսուս իւր փրկական գործերը. օրինակներ բերել:

²⁾ Բացատրել—թէ ոչ միայն մարդը՝ այլ աշխարհի բնա- կան ստեղծուածներն էլ—ջուրը եւալն ի դէմն Յորդանանի, զար- մանում են Արարչի մարդ գառնալու մասին:

³⁾ Բացատրել—որ այդ զարմանքը՝ մարդը և աշխարհը, վտակների պէս, այս ու այն կողմ, սրան ու նրան զարմանքով պատմում են Յիսուսի մարդ գառնալու անհաւատալի հրաշքը:

Ո՛վ Յորդանան գետ. մի վախենար. ես քո Արա-
 րիչն եմ ¹⁾:

Եկել եմ. որ մկրտուելովս՝ մեղքերը լուանամ ²⁾:

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ Մատթ. Գ. 13—17.

Յայնժամ գայ Յիսուս ի Գալիլէէ ի Յորդանան
 առ Յովհաննէս՝ մկրտիլ ի նմանէ: Եւ Յովհաննէս ար-
 գելու գնա և ասէ. ինձ պիտոյ է ի քէն մկրտիլ և դու
 առիս գաս: Պատասխանի ետ Յիսուս՝ և ասէ ցնա.
 Թոյլ տուր այժմ. զի այսպէս վայել է մեզ լնուլ գա-
 մենայն արդարութիւն. և ապա թոյլ ետ նմա:

Եւ իբրև մկրտեցաւ Յիսուս, ել վաղվաղակի ի
 ջրոյ անտի. և ահա բացան նմա երկինք. և ետես զհո-
 գին Աստուծոյ՝ զի իջանէր իբրև գաղաւնի. և գայր ի
 վերայ նորա: Եւ ահա ձայն յերկնից՝ որ ասէր. դա
 է Որդի իմ սիրելի. ընդ որ հաճեցայ ³⁾:

¹⁾ Բացատրել—որ Բրիստոսը, ի դէմն Յորդանանի, հա- ւատի հրաւեր է կարգում մարդուն ու աշխարհին. «Բո Արա- րիչն եմ ես», ասելով՝ կամենում է հասկացնել—որ Աստու- ծոյ ձեռքին ամեն ինչ հնարաւոր է և կարելի. ինչպէս և Գաբ- րիէլ հրեշտակն ասաց Մարիամ Սուրբ Կուսին աւետման ժա- մանակ:

²⁾ Բացատրել—որ Յիսուս իւր Մկրտութիւնով Աղամա- լին մեղքն էր լուանում. որը սերնդէ սերունդ ծանրացել էր մարդկանց վերայ, մինչև որ ինքը պիտի վերցնէր իւր վերայ և տանէր Գողգոթայ:

³⁾ Այս Աւետարանի թարգմանութիւնը չեմ դնում. որով- հետև զասի պատմութեան մէջ կայ: Պէտք է չորդորել սաներին— լաւ սովորել «խորհուրդ մեծ» շարականը և այս Աւետարանը՝ որ Ծննդեան տնօրհնէքին մասնակցեն սուուն օրհնող քահանային. զա պարտականութեան չափ ցանկալի է:

19. ԼԵՐԱՆ ՔԱՐՍՁԸ—ԻՆՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. Մատթ. Գ.
23, 25. Ե. 1—12.

Յիսուս, իւր Մկրտութիւնից յետոյ, սկսաւ շրջել իւր աշակերտների հետ Գալիլեայի բոլոր կողմերը. ուսուցանում էր ժողովրդին, քարոզում էր նրանց Աստուծոյ արքայութիւնը և բժշկում էր ժողովրդի բոլոր հիւանդութիւններն ու ախտերը:

Նորան հետևում էին շատ ժողովուրդ Գալիլեայից, Երուսաղէմից, Հրէաստանից, Յորդանանի միւս կողմից և բժշկում էր նոցա:

Տեսնելով նոցա՝ բարձրացաւ լեառը—սարը. և երբ նստեց այնտեղ՝ մօտեցան նորան աշակերտները:

Յիսուս սկսաւ ուսուցանել նոցա ու ասել—

Ի՛նչ. Երանի աղքատաց հոգով՝ զի նոցա է արքայութիւն երկնից:

Երանի սգաւորաց՝ զի նոքա մխիթարեսցին:

Երանի հեզոց՝ զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր:

Երանի՝ որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան՝ զի նոքա յագեսցին:

Երանի ողորմածաց՝ զի նոքա ողորմութիւն գտցեն:

Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրտիւք. զի նոքա զԱստուած տեսցին:

Երանի. խաղաղարարաց՝ զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին:

Երանի որ հայածեալ իցեն վասն արդարութեան՝ զի նոցա է արքայութիւն երկնից:

Երանի է ձեզ՝ յորժամ նախատիցեն զձեզ և հայածեսցեն. և ասիցեն զամենայն բան շար զձէնջ

առաւ վասն իմ: Տնծացէք և ուրախ լերուք, զի վարձք ձեր բազում են յերկինս. զի այսպէս հալածեցին զմարգարէսն, որ յառաջ քան զձեզ էին:

Երանի՝ հոգւով աղքատներին, որովհետև երկնքի արքայութիւնը նրանցն է ¹⁾:

Երանի՝ սգաւորներին՝ որովհետև նրանք պիտի ուրախանան ²⁾:

Երանի՝ հեզերին—անուշ ու քաղցր և մեղմ բնաւորութիւն ունեցող մարդկանց. որովհետև երկիրը նրանք պիտի ժառանգեն ³⁾:

Երանի՝ որոնք քաղցրութեան, ճշմարտութեան, ուղիղն ասելու և գործելու, ընկերի սխալը բա-

¹⁾ Բացատրել—հոգւով աղքատութիւնը—բարոյագպէս և նիւթապէս ընկած ընկերի օգնութեան համար իւր հոգեկան ու մարմնական ոյժերը ծախսողը—հոգւով աղքատ է, վիճակից զոհը և անձնագոհը՝ նոյնպէս հոգւով աղքատ է: Օրինակներ կեանքից:

²⁾ Բացատրել—որ այստեղ լիչուած սգաւորութիւնը անհատական մարմնաւոր սգաւորութեան մասին չէ. ոչ էլ ի մասնաւորի, ընկերի նիւթական կամ մարմնաւոր սգաւորութեան համար. ըստ այնմ—թողէք մեռելոց թաղել զմեռեալս իւրեանց. այլ ալ սգաւորութիւնը՝ հոգեպէս ու բարոյագպէս ընկած ընկերի համար է, որի մասին հարկաւոր է տիրել, սգալ և մտածել—հանել նրան զպլթակղութեան փոսից, ուր որ ընկել է նա. և ապա միայն ուրախանալ իբրև հոգւով աղքատ. ըստ առաքելոյն—ո՛հ հիւանդանայ՝ և ոչ ես հիւանդանամ. ո՛հ զպլթակղի՝ և ոչ ես տապանամ: Կարելի է և անհատական կամ անձնական սգաւորութիւն հասկանալ. քաղց հոգեւոր ու բարոյական՝ և ոչ մարմնական կամ նիւթական զրկանքների համար: Օրինակներ կեանքից:

³⁾ Բացատրել—թէ լիրաւի քաղցր, անուշ ու մեղմ մարգիկ համեմատաբար աւելի քիչ են կորցնում՝ քան թէ խըս-

րեկամարար ուղղելու՝ և առհասարակ արդար, սուրբ երբարի բան անելու համար քաղցած են ու ծարաւ. նորակկշտանան. իրենց նպատակին կհասնեն:

Երանի՜ որումած, գթոտ, կարեկից ու խեղճերին որումութիւն անող մարդկանց, որովհետև նրանք իրանք էլ ուրիշներին և Աստուծուց սղորմութիւն կգտնեն ¹⁾:

Երանի՜ նրանց՝ որ սուրբ սիրտ ունին. նրանք Աստուծուն կտեսնեն ²⁾:

Երանի՜ նրանց՝ որոնք խաղաղարար են. խաղաղութիւն են սիրում և խաղաղութիւն ձգում խռովների ու կռուողների մէջ. նրանք Աստուծոյ սրգիք կկոչուին ³⁾:

աասիրտները, կոպիտները, առաջինները սիրտ են շահում. երկրորդները՝ շահած սրտերն էլ են հեռացնում. Ուրեմն հեզերի շառաւիղը չի կտրուի, նրանք որդուց որդի միշտ կապրին երկրի վերայ, և ուրեմն երկիրը կժառանգեն: Ռբանք են համբերողները, համակերպողները. որոնք ընդարձակում են բարեացակամների շրջանը. և ոչ կոպիտներն ու անհամբերները, զրկողներն ու լափշտակողները: Օրինակներ կեանքից. օր. «Գալլը և Կատուն» լօղուածը...:

¹⁾ Բացատրել—լիշելով ժողովրդական առածը—ինչ կը ցանես՝ այն կհնձես:

²⁾ Բացատրել սուրբ սիրտը—նախել ամենքի վերայ իբրև հօր, մօր, եղբօր և քրոջ վերայ: Կամենալ ուրիշներին այն՝ ինչ որ մենք մեզ ենք կամենում: Ես՝ ես եմ. կամենամ—որ դու էլ ես լինիմ. ես էլ՝ դու լինիս. այսինքն՝ ես քո մէջ և դու իմ մէջ:

³⁾ Բացատրել—որ մարմնական, արտաքին, աշխարհային խաղաղութիւնից զատ՝ կալ և հոգեկան, ներքին, սրտի խաղաղութիւն. երանի է այն մարդուն՝ որ մեղքերից լուզուած, ընկերից վրէժն հանելու, նորան վնասելու, կամ նորան չար ճանապարհով գալթակղեցնելու մտատանջութեան մէջ եղած մարդու սրտի և հոգու մէջ խաղաղութիւն է ձգում. հանում է նորան գալթակղուած դրութիւնից, օրինակ—Յիսուս՝ որ իջաւ երկնքից և խաղաղութիւն ձգեց երկնքի ու երկրի մէջ. հաշտեցրեց Աստուծուն մեղաւոր մարդկանց հետ... և այլն:

Երանի՜ նրանց՝ որոնք հալածուում են, տանջուում են և շարշարուում արգարութեան ու ճշմարտութեան համար. որովհետև նրանցն է երկնքի արքայութիւնը ¹⁾:

Երանի՜ ձեզ՝ և երանի այն ժամանակ մանուանդ՝ երբ ձեզ կհալածեն, կնախատեն. և իմ անուան, իմ խաթեր համար շատ շար ու սուտ զրոյցներ, բամբասանքներ կանեն ձեր վերայ, ձեր մասին: Ուրախ եղէք զուրայդպիսի հանգամանքներում. որովհետև քանի շատ զըրպարտեն ձեզ՝ այնքան կշատանայ ու կաւելանայ երկընքում ձեր վարձքը. մի վախենաք այդպիսի բաներից. յիշեցէք՝ որ ձեզանից առաջ եղած մարգարէներին էլ այդպէս հալածեցին ²⁾:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՆԻ ԱՌԱՎԵՆԵՐԸ

20. ՈՂՈՐՄԱՍՍ ՍԱՄԱՐԱՅԻՆ. Դուգ. Ժ. 25—37.

Մի օրինական ³⁾ եկաւ Յիսուսի մօտ և փորձելով՝ հարցնում էր այսպէս—Ուսուցիչ-վարդապետ. ի՞նչ պիտի

¹⁾ Այս երանութեան բացատրութիւնը գրգ Երանի-ի բացատրութիւնն ունի:

²⁾ Բացատրել—որ սուտ զրոյցները, բամբասանքները մեր անուան վերայ բիծ անգամ դնել չեն կարող. եթէ դոքա Յիսուսի անուան ու խաթեր համար է: այսինքն—եթէ մեր կեանքը այնքան մաքուր է, որի՞ իբրև հալելու մէջ պիտի ուղղեն իրենց մեզ բամբասողները: Ազնիւ, սուրբ, օգտակար ու ճշմարիտ գաղափարի համար կրած հալածանքը, բամբասանքը՝ վարդեր ու անուշահոտ ծաղիկներ պիտի համարուին ալդ հալածուածների համար:

³⁾ Բացատրել օրինական բառը. օրինականները օրէնքների կատարման հսկողներն էին և օրէնքի ուսուցիչները—իսկ մեզանոն...:

անեմ՝ որ յաւիտենական կեանքը ժառանգեմ: Յիսուս պատասխանում է և հարցնում—Ի՞նչ է գրուած օրէնքի մէջ. ինչպէս ես կարդում: Օրինականը պատասխանում է և ասում—Պէտք է սիրես քո Տէր Աստուծուն բոլոր սրտովդ, քեզանից էլ աւելի և ինչքան ոյժ ու զօրութիւն ունես քո մէջ. և մտածողութեանդ առարկան նա պիտի լինի. ընկերիդ էլ պիտի սիրես այնպէս՝ ինչպէս քեզ ես սիրում:

Ասաց նորան Յիսուս. պատասխանդ ուղիղ էր. գնահ, այդպէս արա և կապրես ¹⁾:

Նա կամենալով իրեն արդարացնել՝ հարցնում է— ո՞վ է իմ ընկերը ²⁾:

Յիսուս ասաց հետեւեալ առակը, իբրև պատասխան նորա հարցին:

—Մի մարդ Երուսաղէմից իջնում էր Երիբով. ճանապարհին աւազակների ձեռքն ընկաւ, որոնք մերկացրին նշան, վիրաւորեցին, թողին կիսամահ և գնացին: Քահանայի մէկը այդ միջոցին իջնում էր միևնոյն ճանարհով. տեսաւ՝ զանց արեց—ուշադրութիւն չդարձ-

¹⁾ Բացատրել—այրեւ բառը. հոգևոր կեանքով ապրելով՝ չաւիտենական կեանքը ժառանգել:

²⁾ Բացատրել—ընկեր բառը. հրէաները ընկեր ասելով իրենց ազգն էին հասկանում. օտարներին—ազգով և կրօնով՝ ընկեր չէին համարում. Փորձում էր Յիսուսին—ուզելով իմանալ՝ թէ Յիսուս սիրո՞ւմ է իւր ազգը. որովհետև զիսէր—թէ Յիսուս օտարազգիներին էլ է օգնում—բժշկութիւններով, բարեգործութիւններով, հրաչքներով, և այլն:

քեց: Ղևտացի ¹⁾ մէկն էլ եկաւ նոյն տեղը. տեսաւ՝ զանց արեց ²⁾:

Սամարացի ³⁾ մէկը ճանապարհորդելով՝ եկաւ նոյն տեղը և վիրաւորի մօտ. տեսնելով նորան՝ զթաշարժուեցաւ: Նորա վէրքերի վերայ ձէթ ու գինի զրաւ, փաթաթեց, գրաստի ⁴⁾ վերայ դրեց. տարաւ պանդոկ ⁵⁾ և խնամեց նորան:

Միւս օրը, երբ դուրս էր գալիս այն տեղից, հանեց գրպանից երկու դահեկան, ⁶⁾ տուաւ պանդոկապետին ու ասաց—խնամք տար սորան. և ինչ որ կծախսես դորա վերայ, միւսանգամ գալստեանս կհատուցանեմ քեզ:

Արդ՝ այս երեքից, ինչպէս է թուում քեզ, սրն է աւազակների ձեռքը ընկնողի մերձաւորը—ընկերը: Օրինականը պատասխանում է—նա՞ ով որ ողորմեց նորան: Ասաց նորան Յիսուս—գնահ և դու էլ նոյնպէս արա ⁷⁾:

³⁾ Բացատրել—Ղևտական ցեղը ինչ պաշտօնի համար էր որոշուած Մովսիսից: Իսկ Ղևտացի ինչ սպասաւորութիւն ունէր Տաճարի մէջ:

²⁾ Բացատրել—Քահանան ու Ղևտացին ինչու զանց արին, նոքա երբ կօգնէին, ինչպիսի հանգամանքներում. քիչ ունինք այդպիսի մարդիկ՝ թէ լեզէոններով:

³⁾ Բացատրել Հրէաների և Սամարացիների յարաբերութիւնը—ատելութիւն և ոչ մի յարաբերութիւն, որ դէպքից ու ժամանակից լստու: Իսկ այդպիսի Սամարացի չնա՞ ունինք՝ թէ լապտերով պիտի որոնել:

⁴⁾ Բացատրել—գրաստ բառը.

⁵⁾ Բացատրել պանդոկ բառը:

⁶⁾ Բացատրել—թէ մի դահեկանը քանի կոպէկ է մեր փողով:

⁷⁾ Բացատրել կրօնական տեսակէտով—Երուսաղէմը՝ Երկինք կամ Դրախտ. Երիբովը՝ Երկիր կամ Պատուիրանազանցութիւն՝ վիրաւորը՝ մեղաւոր մարդիկ—Աղամալ ու Եւալի

ՓԱՐԻՍԵՅԻՆ և ՄԱՔՍԱՒՈՒՐ: Ղուկ ԺԸ. 9—14.

Կային մարդիկ, որոնք պարծենում էին—[Թէ իրենք են միայն արդար. իսկ ուրիշներին արհամարհում էին:

Այգալիսիների համար, Յիսուս հետևեալ առակն ասաց—Երկու մարդ Տաճար վնային աղօթելու. մէկը փարիսեցի էր ¹⁾, միւսը մաքսաւոր:

Փարիսեցին՝ առանձնացած մի կողմ, աղօթում էր այսպէս—Ճերհակալ եմ Քեղանից, Աստուած իմ՝ որ ուրիշների նման յափշտակույ, անիրաւ ու շուն չեմ, ոչ էլ այս մաքսաւորի պէս ²⁾:

Այլ շարաթը երկու անգամ պահք եմ պահում և

լետադալ սերունդը: Աւազակները՝ Չարը և Մեղքը. Բահանան ու Ղևտացին՝ Իսրայէլի Նահապետները, Դատաւորները, Թագաւորները և Մարգարէները կամ ճոճուան խօսքով միայն բարեգործները և կամ ի ցոյց մարդկան բարեգործութիւնն անողները: Սամարացին՝ Յիսուս Բրիստոս և ազնիւ ընկերը: Ձէթ և զինին՝ Աւետարանական վարդապետութիւն. Պանդոկը՝ Նկեղեցին. Նրկու գահեկանը՝ Հին և Նոր Ուխտի Սուրբ Գրքերը և Նրկու փրկարար Խորհուրդներ Նկեղեցուց—Մկրտութիւն, Սկզբնական մեղքից ազատուելու և Հաղորդութիւն Ապաշխարութեամբ՝ Ներգործական մեղքից ազատուելու. Պանդոկապետ՝ Նկեղեցուց Սրբազնագործ Պաշտօնէութիւն: Սամարացու միւս անգամ գալը՝ Յիսուսի Միւս անգամ Գալուստը—Դատաստան և հատուցում:

¹⁾ Բացատրել—փարիսեցիները զիրքը ժողովրդի մէջ և նրանց կեղծաւորութիւնը, որոնել տալ մեր մէջ փարիսեցի կեղծաւորներ. ցոյց տալ հպարտութեան և կեղծաւորութեան վատ ու վնասակար կողմերը:

²⁾ Բացատրել—փարիսեցու աղօթքի անարժանութիւնը—ստութիւն, արհամարհանք, հպարտութիւն ու ինքնագովութիւն. և մանաւանդ չանդգնութիւն, որ Աստուծուն էլ է ուզում խաբել:

բալոր ստացուածներիցս տալիս եմ տառանորդ ¹⁾:

Իսկ մաքսաւորը հեռու նորանից՝ կանգնել էր գլուխը դէպի ցած խոնարհած, չէր համարձակում աչքերը երկինք բարձրացնել. կուրծքին խփում էր ու ասում. «Աստուած. քաւեան զիս՝ զմեղաւորս». Աստուած. քաւիր մեղաւորիս շատ մեղքերը. ես մեղաւոր եմ Քսառաջ:

Ասում եմ ձեզ—սա արդարացած իջաւ իւր տունը՝ քան թէ նա. որովհետև նա՝ որ իւր անձը ինքը կուզէ բարձրացնել և ոչ Աստուած՝ կխոնարհուի, կընկնի. իսկ ով իրեն կխոնարհեցնէ՝ նա կբարձրանայ ²⁾:

22. ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ: Ղուկ ԺԵ. 11—32

Մաքսաւորներն ու մեղաւորները սիրով լսում էին Յիսուսի վարդապետութիւնը—ուսուցմունքները, քարոզութիւնները:

Իսկ փարիսեցիներն ու գալիւները—կարգացողները՝ տրտնջում էին—[Թէ ինչո՞ւ նա մեղաւորներին է ընդունում, նրանց հետ է ուտում:

Յիսուս՝ ուզելով ցոյց տալ—[Թէ ինքը մեղաւորների համար է եկել և ոչ նրանց նման սուտ, կեղծ արգարներին՝ ասաց երկու առակ—մէկը՝ մի կորած ոչխարի՝ և միւսը՝ կորած փողբրի մասին. ուզելով ցոյց տալ—որ եթէ շատ բանից մի բան է կորչում՝ կորցնողը նրան է որոնում, որ գտնէ, չկորցրածները թողնում է. և երբ

¹⁾ Բացատրել—տառանորդ. որ ընդունուած արմատներից, բոսերից, դոճի կենդանիներից ևայլն տալիս էին Տաճարին. Ղևտացիները տասն և մէկ տոնիների տուած տասնորդով էին ապրում:

²⁾ Բացատրել—հպարտութեան վնասը և խոնարհութեան օգուտը օրինակներով:

կորցրածը գտնուում է՝ ուրախանում է. սրանով հասկացնում էր նրան՝ ցուղելով ասել—[Թէ մաքսաւորներն ու մեղաւորները կորած մարդիկ են, ձեր ասելով, իսկ դուք արդարներ էք. ուրեմն ի՞նչ կարիք կայ ձեզ մօտենալուն նրանց է հարկաւոր մօտենալ, նրանց սովորցնել, քարոզել ուղիղ ճանապարհը, արդարութիւնը. դուք՝ կ'արդար էք, և ամեն բան գիտէք. իսկ նրանք խեղճերը՝ մեղաւոր են, ուզում են ինձանից բան սովորել, օգուտ քաղել, որ արդարանան. վատ բան չեն ուզում նրանք ինչո՞ւ էք տրտնջում ինձանից: ¹⁾։

Եւ միևնոյն ժամանակ ուղեւորով ցոյց տալ—[Թէ որբան էլ մարդ մեղք ունենայ՝ եթէ ապաշխարէ ու սրբտանց զղջայ իւր մեղքերը՝ մարդկանց հայրը—Աստուած՝ կներէ նրանց և կընդունէ իւր սիրով լի սրտով իւր լայն գրկի մէջ՝ ասաց հետեւեալ առակը—Մի մարդ ունէր երկու որդի: Կրտսեր—փոքր որդին ասաց հօրը—Հայրքո կարողութիւնից ինձ հասանելի մասը տո՛ւր ինձ ²⁾։ Հայրը բաժանեց երկու որդւոց մէջ իւր կարողութիւնը:

Մի քանի օրից յետոյ՝ կրտսեր որդին հետն առնելով բոլոր իւր ունեցածները՝ հեռու աշխարհ գնաց ³⁾։ Այնտեղ անառակ, անկարգ կեանք վարելով՝ վատնեց—փչացրեց, ծախսեց կերաւ բոլոր իւր ունեցածը:

¹⁾ Այս մասը իբրև բացատրութիւն իմ գրել այս տեղ և որպէս զի կապ լինի աւանդելի առակի հետ. կարելի է իբրև դաս չպահանջել սաներից:

²⁾ Բացատրել—Թէ հայրը կկատարէր որդու ցանկութիւնը. և ինչո՞ւ: Առհասարակ այն տեղերը, որ պիտի գտնուէր ընդ ներքով պատմելուց առաջ պիտի հասկացնել, որ սաները իրենք փորձեն գտնել. եթէ չգտնեն՝ ուսուցչի ղեկավարութիւնըն է հարկաւոր:

³⁾ Բացատրել—ինչո՞ւ հեռու աշխարհ. ինչո՞ւ հօր տանը չմնաց. հայրը ի՞նչ կմտածէր:

Երբ ոչինչ չունէր այլևս՝ սով ընկաւ այն աշխարհում. և ինքը սկսաւ շքաւորիլ—աղքատանալ ¹⁾։ Քաղաքացիներից մէկի մօտ ծառայ մտաւ և նորա խողիքն էր արածեցնում: Սաստիկ քաղցածութիւնից ստիպուած՝ խողիքի կերածիցն էր ուզում կշտանալ. բայց այն էլ չէին տալիս նորան ²⁾։

Մտածել սկսաւ ինքն իրեն ու ասել—քանի քանի վարձկան ծառաներ կուշտ ուտում են հօրս տանը և ես այստեղ սովամահ կորչում եմ: Վերկենամ, զնամ հօրս մօտ և կասեմ—Հայր. ես մեղաւոր եմ երկնքի և քո առաջ: Այլևս արժանի չեմ քո որդին կոչուելու, ընդունիր ինձ՝ իբրև քո վարձկան ծառաներից մէկը: Վերկացաւ եկաւ ³⁾։

Դեռ հեռուից հօր աչքերը ճանաչեցին որդուն. տեսաւ որդուն, հասկացաւ նորա վերադարձի պատճառը, գլխաւորութեցաւ. ինքն էլ առաջ գնաց դէպի որդին, և երբ մօտեցաւ որդուն՝ գրկեց նորան, պարանոցովը փաթաթութեցաւ, համբուրեց նորան ⁴⁾։

Որդին ասաց հօրը—Հայր. ես մեղաւոր եմ երկնքի և քո առաջ: Այլ ևս արժանի չեմ քո որդին կոչուելու: Հայրն ասաց իւր ծառաներին—չուտով հանեցէք

¹⁾ Հարց տալ—դրանից լետո՞յ նա ի՞նչ կանէր.

²⁾ Բացատրել—Թէ վերջին լուսահատ ճգնաժամին մարդիկ ի՞նչ են մտածում. նա ի՞նչ կմտածէր. ի՞նչ երեսով. ամօթ չէր. բայց լու մտածեց՝ թէ վատ:

³⁾ Հարցնել սաներին—անառակ որդին որ դարձ հայրը կընդունէր այդպիսի մի փչացած որդուն, եթէ ընդունէր՝ ինչո՞ւ, ի՞նչն էր ստիպում. որդու երեսովը չէր տալ նորա արածը. ինչո՞ւ:

⁴⁾ Հարցնել—հօր վարմունքը որդու մտքի մէջ ի՞նչ կըծնեցնէր. սն է լա՞ւ՝ թէ եթէ չընդունէր կամ երեսովը տար ու լանդիմանէր, ինչո՞ւ:

գորա նախկին ¹⁾ պատմութեանը—հազուստը և հազցրէք սորան. տուէք ձեռքի մատանին և ոտքի կօշիկները՝ որ հազնէ: Բերէք պարարակ—չալ եզը, մորթեցէք. ուտենք և ուրախանանք. որովհետև այս իմ որդին մեռած էր՝ ապրեցաւ. կորած էր՝ գտնուեցաւ:

Եւ սկսան ուրախանալ:

Երէց-Մեծ որդին, որ ազարակումը աշխատանքի էր ամբողջ օրը՝ տուն վերադառնալիս՝ լսում է երգերի ու պարերի ձայներ: Եւ կանչելով ծառաներից մէկին՝ հարցնում է ուրախութեան պատճառը:

Ծառան պատասխանում է—Եղբայրդ եկել է. հայրդ պարարակ եզը մորթել տուեց նորա համար. որովհետև ողջ գտաւ նորան ²⁾:

Բարկացաւ երէց—մեծ որդին և չէր կամենում ներս մտնել ³⁾:

Հայրը դուրս եկաւ և աղաչում էր նորան:

Պատասխանում է երէց որդին—քանի տարիներ են՝ որ ես քեզ ծառայում եմ. երբէք հրամաններիդ ու պատուիրաններիդ դէմ չեմ գնացել. մի սուս անգամ չես տուել ինձ, որ բարեկամներիս հետ ես էլ ուրախանայի: Եւ երբ եկիլ է այժմ այդ քո որդին, որ իւր ամբողջ

¹⁾ Բացատրել—որ նախկին պատմութեանը՝ նախկին անմեղութիւնն էր, անմեղ վիճակն էր, որից հեռացաւ և այժմ նորից այն անմեղութիւնն է ծառանուգում:

²⁾ Հարցնել—հաճելի կլինէր—դուր կգօր մեծ որդուն այն լուրը. կուրախանար թէ ոչ:

³⁾ Հարցնել—ինչձեւ չէր կամենում ներս մտնել. լաւ էր անում. գովելի էր նորա վարմունքը. միթէ պետք է բարկանալ նեղանալ, տխրել՝ երբ կորածը գտնուում է, մեռածը՝ ապրում է. կան աղաչելի մարդիկ մեր սէջ. շատ են թէ քիչ. լաւ է:

ձեանքը պոռնիկների հետ է մաշել՝ պարարակ եզն ես մորթում դորա համար ¹⁾:

Պատասխանում է նորան հայրը և ասում—Որդեակ. դու միշտ ինձ հետ ես. և այն ամենը ինչ որ ունիմ՝ քոնն է: Բայց հարկաւոր էր ուրախանալ և մխիթարուել—որ քո այս եղբայրը մեռած էր՝ կենդանացաւ, ապրեց. կորած էր՝ գտնուեցաւ ²⁾:

23. ՀԱՐՈՒՍԸ ԵՒ ԱՂՔԱՏ ՂԱԶԱՐՈՍԸ. Ղուկ. ԺԶ. 19—31.

Այն հարուստները, որոնք աղքատներին չեն օգնում և իրենք են միայն զուարճանում իրենց հարստութիւնով՝ այս առակի մէջ յիշուած հարստի վախճանն պիտի ունենան, որ ասաց Յիսուս—Մի մեծատուն հարուստ

¹⁾ Իրաւունք ունէր. չէ որ իւր պարտքն է կատարել միայն. ուրիշ ոչինչ. միթէ պարտք կատարելը գովասանքի ու վարձատրութեան է կարօտ. ուրիշ բան է՝ եթէ պարտքից զատ, ուրիշ լաւ բան էլ է արել: Եւ վերջապէս ո՞վ կարող է արգելել հօր սէրը, բռնանալ հօր սիրտը վերայ դէպի որդին. ո՞վ կարող է արգելել հօրը մաս տալ որդուն իւր կարողութիւնից:

²⁾ Բացատրել կրօնական տեսակետով ամբողջ առակը—Հայրը՝ Աստուած. Անառակ որդին՝ մեղաւոր մարդկութիւնը. Հայրական տանից հեռանալը՝ դրախտում մեղանշելով կամովին և դուրս դալը. Անառակական կեանքը՝ մարդկանց գործած ամենատեսակ մեղքերը. Ձղջումը՝ մարդկանց խաղախարութիւնը և կամենալը փրկուել. Հայրական գիրկը և սիրալիւր ընդունելութիւնը՝ Աստուած պատրաստ է միշտ ապաշխարող մեղաւորին դրկարաց ընդունել. Եզը՝ Յիսուս և իւր պատարագը խաչի վերայ. երեց որդին՝ Հրեշտակները:

մարդ կար. հագնում էր բեհեզ և ծիրանի շորեր 1) և միշտ ուրախանում էր, առատ ու ճոխ էր նորա ճաշի սեղանը—սփռոցը: Նորա դրան մօտ վիրաւոր—վէրքերով պատած մի աղքատ էր ընկած Ղազարոս անունով. մեծատան սեղանից ընկած փշրանքներով էր ուզում կշտանալ. շներն էլ գալիս էին ու վէրքերը լիզում:

Մեռաւ աղքատը. հրեշտակները տարան Աբրահամի գողը 2):

Մեռաւ և մեծատունը և թաղուեցաւ 3): Դժոխքի տանջանքի մէջ աչքերը վեր է բարձրացնում. հեռուից տեսնում է Աբրահամին. և Ղազարոսին՝ որ նորա գողումը հանգստանում է: Չայն է տալիս և ասում—հայր Աբրահամ, ողորմիր ինձ—ուղարկիր Ղազարոսին որ մատի ծայրը ջրի մէջ խրէ և լեզուս թաց անէ. որովհետև ծարաւ եմ և այստեղի շոքից այրւում եմ 4):

Ասում է նորան Աբրահամը. սրգեակ, յիշիր որ դու այն կեանքում վայելցիր բոլոր բո բարիքները. Ղազարոսն էլ շարշարանք կրեց. արդ՝ թող ուս այստեղ ուրա-

1) Բացատրել բեհեզ և ծիրանի խօսքերը—բեհեզ՝ քաթան կամ կտաւ. բալց ազնիւ տեսակը, բարակ տեսակը—ծիրանի՝ ծիրանի գոյն ունեցող կտոր, կարմիր ու դեղին գոյները միախառնուած:

2) Բացատրել—թէ ինչպէս են թաղում աղքատին և ինչո՞ւ աչնպէս, իբե՞նց՝ սաներին հարցնել: Բացատրել Աբրահամի գողը:

3) Բացատրել—թէ ինչպէս են թաղում հարուստին և ինչո՞ւ. դարձեալ սաներին հարցնել. հասկացնել վատ կողմերը թէ հոգևորականների և թէ աշխարհականների վարմունքի. հետևացնել—որ հարստի ու աղքատի թաղումը միատեսակ պիտի լինի, տեւորդ ծախքերի մասին խօսել սաներին:

4) Հարցնել սաներին—ինչ կպատասխանէր Աբրահամը Պատասխանները չուղղել. այլ միայն լսել, և ասել—հապա տեսնենք այդպէս է. և շարունակել դասը:

խանայ, իսկ դու այդտեղ պապակուիր: Եւ բացի սրանից՝ ձեր մէջ և մեր մէջ մեծ վիհ—փոս կայ. եթէ կամենան այստեղից ձեր կողմն անցնել՝ չեն կարող. ոչ էլ այդտեղից՝ մեր կողմը 1):

Դոնէ այս խնդիրս կատարիր—աղաչում եմ քեզ հայր. ուղարկիր Ղազարոսին իմ հօր տունը: Այնտեղ հինգ եղբայր ունիմ, թող նոցա վկայութիւն տայ այս տեղի մասին, որպէս զի նորա էլ չգան այս տանջանքի տեղը:

Պատասխանում է Աբրահամը—նորա այնտեղ Մովսէս մարգարէներ ունեն. թող նոցա լսեն:

Ասում է հարուստը—Ո՛չ. հայր Աբրահամ, եթէ մեռելներից մէկը երթայ նրանց մօտ՝ նրանք կհաւատան:

Ասում է Աբրահամը—Եթէ Մովսիսին ու մարգարէներիին շլսեն՝ մեռելներից մէկը որ գնայ՝ նորան էլ չեն լսի, չեն հաւատայ 2):

1) Բացատրել—թէ ինչ արգելք կալ մահուանից լետոյ արդարանալուն կամ դժոխքից՝ դրախտ տեղափոխուելուն կամ ընդհակառակը: Հասկացնել սաներին—որ զղջումը, ապաշխարութիւնը, բարեգործութիւնը կեանքի մէջ պիտի գործուեն և ոչ մահուանից լետոյ. կեանքի մէջ կարող ենք վաստակել կամ չահել ապագայ խղճի անդորրութիւնը, հանգիստը կամ որ նոյն է արքայութիւնը... և այլն. ընդարձակ բացատրել: Հարցնել սաներին—ինչ կմտածէր հարուստը Աբրահամի պատասխանից լետոյ:

2) Բացատրել—թէ հարուստը ուզում էր այն՝ ինչ որ ուզում են այսօր և շատ շատերը. այսինքն հրաշք, մի տարօրինակ ու գերբնական փաստ կամ ապացոյց. հարստի աստծի նման չէ և այն՝ որ մեր ժամանակում գրեթէ գործածական խօսք է դարձել շատերի համար թէ—նո՛ր գնաց այնտեղ և խաբար բերեց այնտեղից՝ թէ ինչ կալ այնտեղ. պարզ է ուրեմն—որ մեր օրերումն էլ տեսնում ենք մարդիկ՝ որ մեռած Ղազարոսներ են ուզում իրենց վկայելու, որ հաւատան. հապա ո՞ր է Հաւատոյ սուրբ մատենանը—Աւետաբանը... և այլն: Ենչտե՞լ այս մասին և լաւ հասկացնել սաներին օրինակներով: Օրինակներից մէկն էլ կարող է լինել մեր տաղանդաւոր դրամատուրգ Գ. Սունդուկեանի «Սկան Պետրովիչը գժոխքումը», միայն այն մասը՝ որ կապ ունի դասի հետ և ներքի ու միանգամայն ըմբռնելի է սաներին:

24. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՐԱԾ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Յիսուս թէև եկել էր հոգևորը բարձրացնելու, սրտերի մէջ թագաւորելու՝ բայց մարմնաւոր ցաւերին էլ հասաւ, այդ ցաւերը վերցրեց. օրինակ տալով մեզ՝ որ միևնոյն բարիքը և մենք անենք մեր խեղճ ընկերներին:

Նա կոյրերի աչքը բայեց, որ տեսնեն, կաղերին մանգալու կարողութիւն տուեց և բոլորովին բժշկեց՝ խուլ ու համբերին բժշկեց—նոքա լսում էին և խօսում. բորտաներին սրբեց—նոքա իրաւունք ունէին ժողովրդի մէջ մտնելու. անդամալոյժներին բժշկեց—նոքա ցաւ չէին զգում և ազատ նստում, վերկենում ու ման էին դալի. այսահարներին—ղիւահարներին բժշկեց—հանելով նրանց միջից չար ոգիները ¹⁾. և այս ամենը անում

¹⁾ Բացատրել հիւանդութիւնների դժբաղդ կողմերը. օրինակ—Այդը ինչից է. զրկուած. ինչ չէ կարող տեսնել. թեթև է՝ թէ ծանր ալդ դժբաղդութիւնը. կոյր ծնուածի դժբաղդութիւնն է ծանր՝ թէ լետու կուրացածի. ինչո՞ւ:

Կազը: անդամալոյժը ինչ դժբաղդութիւն ունեն. սոքան են աւելի դժբաղդ՝ թէ կոյրերը: Պուլ ու համրը ինչից են զրկուած. հեշտ է չլսել և չխօսել, չլսել սիրելու ձայնը, չարտալատել ծնողի և որդւոց սիրու զգացմունքները—թեթև՝ դժբաղդութիւն է. սա է ծանր՝ թէ կոյրերի վիճակը: Բորտաների դժբաղդութուը ինչումն էր—զուրս էին անում քաղաքներից, ժողովրդի միջից, «պիղծ, պիղծ» էին գոռում. թաշկինակով կամ հանդերձի քղանցքով քիթն ու բերանը ծածկում էին որ բորտի հոտը չառնեն. քաղաքից զուրս էին տանում, աչտեղ էին պահում նրանց, աչտեղ էլ կերակրում էին, բաց հեռուից. չէին մօտենում. ապալէս մնում էր՝ մինչև հիւանդութեան անցնելը. որը ինքն իրան էր անցնում և ոչ բժիշկների օգնութեամբ:

Համեմատել այս բոլոր տկարութիւնները իրար հետ. և հետևացնել—թէ իւրաքանչիւրն էլ իւր չափով դժբաղդութիւն է մարդու համար:

էր սիրով, կարեկցութեամբ, առանց փառք, գովասանք ու վարձատրութիւն սպասելու ոչ որից. միայն այն էր ուզում—որ նրանք հաւատան ու փառք տան Աստուծուն, ճանաչեն Նորան և Նորա ուղարկած Միածին Որդուն՝ որ Ինքն էր:

25. ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. Յոզ. ԺԱ. ¹⁾.

Բեթանիայում կենում էր Ղազարոս անունով մի մարդ իւր Մարիամ և Մարթայ քոյրերի հետ: Բարեպաշտ և հաւատաւոր ընտանիք էր այդ ընտանիքը: Յիսուս սիրում էր այդ տունը և Ղազարոսին բարեկամ էր անուանում:

Մի անգամ Ղազարոսը հիւանդացաւ. այդ ժամանակ Յիսուս Երուսաղէմումն էր: Մեռաւ Ղազարոսը. քոյրերը մարդ ուղարկեցին Յիսուսի մօտ յայտնելու թէ Ղազարոսը մեռաւ: Եկաւ Յիսուս Երուսաղէմից և Մարիամի, Մարթայի, սգաւորների ու ժողովրդի հետ գնաց գերեզմանը. ուր չորս օր առաջ դրել էին Ղազարոսի մարմինը:

Լաց եղաւ, աղօթք արեց և հրամայեց քարը մէկ կողմ ձգել: Այն ժամանակ ասաց Յիսուս—Ղազարէ. վերկաց տեղիցդ. դուրս արի: Վերկացաւ մեռեալը կապկալած ոտքերով, բարակ կտաւով փաթաթած ձեռքերով, կտաւի թաշկինակով պատած երեսով. ասաց Յիսուս—արձակեցէք դորա կապերն ու թողէք որ գնայ:

Այն ճիւղները, որոնք եկել էին Մարիամին ու Մարթային մխիթարելու՝ հաւատացին Յիսուսին:

Չատերն էլ գնացին փառիսեցիկների մօտ և պատմեցին Յիսուսի արած այս հրաշքը:

¹⁾ Քաղուածօրէն անցնել և ոչ ամբողջովին:

Քահանայապետներն ու փարիսեցիները ժողով արին, առեան կազմեցին, խորհուրդ արին—[Թէ ինչ անեն. եթէ այդպէս թողնեն՝ ամենքը Նորան կհաւատան և Հռովմայեցիք կգան և կտիրեն իրենց: Եւ վճռեցին որ Յիսուսին սպանեն ¹⁾:

26. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔԸ ԵՐՍԻՍՄԱՆԵՄ ԿԱՄ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ²⁾, Մատթ. ԻԱ. 1—10.

Երբ Յիսուս իւր աշակերտների հետ մօտեցաւ Երուսաղէմին՝ եկաւ Ձիթենեաց լեռան մօտ եղած Բեթբազէ գիւղը. այն ժամանակ աշակերտներից երկուսին ուղարկեց ասելով—կերթաք ձեր հանդէպը եղած գիւղը, այնտեղ կգտնէք մի կապած էշ և աւանակը մօտին. կապը կը քանդէք և կբերէք ինձ մօտ: Եթէ մէկը ասէ ձեզ—ինչո՞ւ էք արձակում. կասէք—իրենց տիրոջը հարկաւոր է. և իսկոյն կուղարկէ:

Աշակերտները գնացին և այնպէս արին՝ ինչպէս պատուիրեց Յիսուս. բերեցին էշը և աւանակը. իրենց հանդերձները փռեցին նրանց վերայ և Յիսուս նստեց և գնացին: Ժողովրդից շատերը իրենց հանդերձները փռում տարածում էին ճանապարհի վերայ, որտեղից Յիսուսն էր անցնելու. շատերն էլ ծառերից ոստեր էին քաղում և ճանապարհի վերայ փռում. և առաջից ու յետևից գնացող ժողովուրդը աղաղակում էր ու ասում—

¹⁾ Ղազարոսի յարութեան լիշատակը կատարում է մեր եկեղեցին Ծաղկազարդ Կիւրակէի նախընթաց շաբաթ օրը: Եթէ հնարաւոր կգտնէ ուսուցիչը և բարձր չէ սաների ըմբռնողական կարողութիւնից՝ կարող է բացատրել—Թէ Ղազարոսի յարութիւնը զրաւական է մեր բոլորիս վերջին յարութեան:

²⁾ Բացատրել—Ծաղկազարդ բառը. Ծառազարդար. Արմաւենեաց տօն. տես Ձեռնարկ, Ա. տարի. սոյն պատմութիւն:

Օրհնութիւն լինի Դաւթի որդուն. Օրհնեալ է Տիրոջ անունով եկողը. Օրհնութիւն Բարձրեալ Աստուծուն:

Քրիստոսի յաղթական մուտքը Երուսաղէմ մեր Եկեղեցին տօնում է Ծաղկազարդ կիւրակէին: Երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ կատարում է Դուռն բացէք—խորհրդաւոր սրբազան արարողութիւնը ¹⁾:

ԻԳ. ԿԱՆՈՆ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԿԻՒՐԱԿԷԻՆ.

Յորժամ եկն Յիսուս յԵրուսաղէմ ի քաղաքն. ընդ առաջ ելին ծերքն ոստովք, ձիթենեօք. և զԱստուածորդին փառաւորէին:

Ի լեռնէ ձիթենեաց տարածանէին մանկունքն գհանդերձս իւրեանց. և ոստս ի ծառոց բերեալ մատուցանէին Աստուածորդոյն սուրբ թագաւորին:

Ոստովք և տերևեալ ձիթենեօք Եբրայեցւոց մանկունքն օրհնէին. ուրախ լեր Երուսաղէմ քաղաք. և ցնծա՛ Սիօն, Մայր Եկեղեցի:

Երբ Յիսուս եկաւ Երուսաղէմ. ընդառաջ—Նորա առաջ գնացին ծերերը ոստերով և ձիթենիներով ²⁾. և Աստուածորդուն փառաւորում էին:

Ձիթենեաց սարից սկսած՝ մանուկները փռում—տարածում էին իրենց հանդերձները—չորերը, ծառե-

¹⁾ Բացատրել—Դուռն բացէք խորհուրդը—Նախածնողներ ի արտաքսումը դրախտից. և Յիսուսի փրկագործութեամբ՝ Նորից նոյն դրախտը մտնելը: Իսկ միւս մանրամասնութիւններ ի բացատրութեան համար՝ օգտուել Ա. տարուալ Ձեռնարկիցս:

²⁾ Բացատրել Ձիթենի բառը. և ինչո՞ւ մենք այս օրը ուռ ենք բաժանում ժողովրդին ձիթենու և արմաւենու ոստերի փոխանակ. տես Ձեռնարկս ա. տարի:

րից ոստեր էին քաղում և բերում տալիս էին Աստուածորդի սուրբ Թագաւորին:

Եբրայեցի մանուկները—երեխաները՝ ոստերով և տերևազարդ ձիթենիներով օրհնում էին. ուրախացիլ Երուսաղէմ. և ցնծած դու Սիօն՝ Մայր Եկեղեցի:

ԲԱՂԱՐՋԱԿԵՐՄՅ ՉԱՏԻԿԸ.

27. ՅՈՒԿԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՏՆԱԼՈՒԱՅ, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԸՆԹԲԻՔ և ՊԵՏՐՈՍԻ ՈՒՐԱՅՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ: Մատթ. ԻԶ. 3—5. 14—35. Յովհ. ԺԳ. 4—15:

Քահանայապետները, դպիրները և ժողովրդեան ծերերը ժողովեցան Կայիափայ քահանայապետի սրահը և խորհուրդ արին— [Ժէ ինչպէս նենդութեամբ բռնեն Յիսուսին և սպանեն: Բայց ասում էին նորա, այս տօնին չանենք, որ ժողովրդի մէջ խռովութիւն չընկնի ¹⁾:

Այն ժամանակ Յուդա Իսկարիովտացին, որ Յիսուսի տաներկու աշակերտներից մէկն էր, պնաց քահանայապետների մօտ և ասաց— ինչ կ'կամենաք ինձ տալ՝ որ ես նրան մատնեմ ձեր ձեռքը. նորա երեսուն արծաթ ²⁾ կղռեցին նորան տալու: Այն օրուանից յարմար ժամանակ էր որոնում որ մատնէ նորան նոցա ձեռքը ³⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին— թէ ինչ էր ժողովրդեան ծերերի, իշխանների, քահանայապետների, փարիսեցիների երկիւղը, որ տօնի օրերին չէին ուզում բռնել Յիսուսին. հասկացնել սաներին— Յիսուսի մեծ ժողովրդականութիւնը, բոլոր ժողովուրդը նորան սիրում էր. աղմուկ ու խռովութիւն կը լինէր, եթէ օր ցերեկով Յիսուսին բռնէին . . . կային:

²⁾ Տես Ձեռնարկս ս. տարի միևնույն պատմութեան մէջ:

³⁾ Հարցնել սաներին— կան և այս օր մեր մէջ դրամով— փողով հոգի ծախողներ— մատնիչներ, զրպարտողներ, լափշտա-

Բաղարջակերաց առաջին օրն էր, որ աշակերտները մօտեցան Յիսուսին և ասում են— սրտեղ ես կամենում, որ պատրաստենք քեզ համար Չատիկը: Յիսուս պատասխանում է— Կերթար քաղար և այս ինչ անուն մարդուն կասէք— ուսուցիչն ասում է՝ իմ ժամանակը մօտացել է. քեզ մօտ պիտի կատարեմ Չատիկը աշակերտներիս հետ միասին: Աշակերտները Յիսուսի պատուէրին համաձայն արին և պատրաստեցին Չատիկը:

Եւ երբ երեկոյ եղաւ՝ տաներկու աշակերտներին հետ նստել էր: Եւ երբ ուտում էին նորա՝ ասաց նոցա Յիսուս— ամեն ասեմ ձեզ— ճշմարիտ եմ ասում ձեզ— որ ձեզանից մէկը ինձ պիտի մատնէ: Աշակերտները տրտմեցան. և նոցանից իւրաքանչիւրը առանձին առանձին սկսան հարցնել և ասել— միթէ ես եմ Տէր: Յիսուս պատասխանում է նոցա և ասում— ով ձեզանից ինձ հետ միասին ձեռքը [թաթխեց սկաւառակի— ամանի մէջ՝ նա պիտի մատնէ ինձ: Մարդոյ Որդին կերթայ, ինչպէս և դրուած է նորա համար. բայց վնայ այն մտրդուն՝ որոյ ձեռքով պիտի մատնուի Մարդոյ Որդին. լաւ էր որ ամենին էլ ծնուած չլինէր այն մարդը ¹⁾: Պատասխան տուեց Յուդան, որ մատնելու էր նորան և ասաց— միթէ ես եմ մատնողը, Տէր: Ասաց Յիսուս— դու ես ասում:

Այդ ասելուց յետոյ՝ վեր է կենում ընթրիքից, շո-

կողներ, անուն— պատիւ— վարք մբտողներ. և բացատրել աղպիսիների հոգու սնանկութիւնը, ցածութիւնը, ստորութիւնը. միայն մանկական մտքին և ըմբոստողութեանը հասկանալի խօսքերով.

¹⁾ Բացատրել— որ Յիսուսի այս սրտաշարժ խօսքերը մի տեսակ զղջման հրաւէր էր Յուդայի համար. բայց Յուդան մտածում էր— ինչ կուզես ասա, Ուսուցիչ. երեսուն արծաթը մոռանալու չեմ.

րերը վայր է գնում. առնում է զենջակը—մէջքը կապելու շոր և կապում է մէջքին: Եւ յետոյ ջուրն առնելով՝ ածում է կոնքի-լագանի մէջ. և լուանում է աշակերտների ստրերը. և մէջքին կապած զենջակովը սրբում էր լուացած ոտքերը: Գալիս է Սիմոն Պետրոսի մօտ. սա ասում է Յիսուսին—Տէր. գո՛ւ իմ ոտս պիտի լուանաս ¹⁾: Պատասխանում է Յիսուս և ասում—ինչ որ ես այժմ անում եմ՝ դու չգիտես. բայց յետոյ կհասկանաս: Ասում է Պետրոսը—յաւիտեան չեմ թողնի որ Գու իմ ոտս լուանաս: Պատասխանում է Յիսուս—Եթէ չլուանամ՝ ինձ հետ մաս ունենալ չես կարող: Ասում է Պետրոսը—Տէր. միայն ոտքերս. լուան և ձեռքերս ու գլուխս: Ասում է Յիսուս—Լուացածին ուրիշ բան պէտք չէ, բայց միայն ոտքեր լուանալը. որովհետև լուացուածը բոլորովին սուրբ է. դուք էլ սուրբ էք. բայց ոչ ամենքդ: Որովհետև գիտէր նորան՝ ով իրան մատնելու էր. դրա համար էլ ասաց—բայց ոչ ամենքդ սուրբ էք ²⁾:

Եւ երբ լուաց աշակերտների ոտքերը՝ առաւ իւր հանդերձները և դարձեալ նստաւ. և ասաց նրանց գիտէ՞ք ինչ արացի ես: Գուք ինձ անուանում էք Վարդապետ և Տէր. լաւ էք անում, որովհետև իսկ է ձեր ասածը և ճշմարիտ: Եւ արդ՝ եթէ ես Տէրս և Վարդապետս ձեր ոտքերը լուացի՝ հարկաւ դուք ևս պէտք է միմեանց ոտքերը լուանար: Որովհետև ես ձեզ մի օրինակ ցոյց

¹⁾ Բացատրել—որ Պետրոսը այնքան էր սիրում ու շարժում իւր ոտուցչին՝ որ խորթ թոռաց նորան Յիսուսի խօսքերը, նա չէր հաւատում՝ թէ ինչ է ասում իւր Վարդապետը: Սիրոյ հեղեղ էր Պետրոսի սրտի մէջ դէպի Յիսուսը:

²⁾ Այստեղ էլ զգջման հրաւէր է կարգում Յուզաբին, աշակերտներին սիրող Վարդապետը:

տուի—որ ինչպէս ես ձեզ արի՝ և դուք միմեանց նոյնպէս պիտի անէք ¹⁾:

Եւ երբ ուտում էին նորա՝ Յիսուս առաւ հացը. օրհնեց, մանրեց ²⁾ և տուեց աշակերտներին. ասելով—Առէ՛ք՝ կերէ՛ք այս է իմ մարմինը: Եւ առնելով բաժակը՝ գոհացաւ ³⁾. տուեց նոցա և ասաց—Խմեցէ՛ք դորանից բոլորդ էլ: Որովհետև դա է իմ արիւնը նոր ուխտի. որ շատերի վերայ է թափուած մեղքերի թողութեան համար:

Օրհնեցին սեղանը և գնացին բարձրացան Ձիթենեաց լեռը: Այն ժամանակ ասաց Յիսուս իւր աշակերտներին—Գուք ամենքդ էլ այս գիշեր պիտի գայթակղուիք ինձանից. որովհետև գրուած է—Կսփեմ հովուին և հօտի ոչխարները կցրուեն: Եւ իմ յարուսթիւնից յետոյ ձեզանից առաջ ես կլինեմ Գալիլիայում: Պետրոսն ասում է Յիսուսին—Եթէ ամենքն էլ գայթակղուելու լինին քեզանից՝ սակայն ես չեմ գայթակղուի:

Ասում է նորան Յիսուս—ձշմարիտ եմ ասում քեզ՝

¹⁾ Բացատրել—խոնարհութեան օրինակ, միմեանց ծառայելու օրինակ. միմեանցից բարոյականը փչացնող ազտերը լուանալու օրինակ կալն կալն:

²⁾ Բացատրել սաներին—որ ինչպէս օրհնեց ու մանրեց հացը և տուաւ աշակերտներին՝ նոյնպէս և մինք օրհնելով Աստուծուն՝ պիտի մանրուենք, մաս մաս լինենք և մեր օգնութեամբ հասնենք մեր ընկերների կարիքներին, ինչպէս Յիսուսը հացի պէս բաշխուեցաւ ամբողջ մարդկութեանը իւր բոլոր փրկագործութեամբ: Բացատրել մանրամասն:

³⁾ Բացատրել—թէ բաժակը իբրև իւր արիւն տալով գոհացաւ—նշանակում է—որ մեր անձնագոհութիւնը ընկերի համար՝ պիտի լինի գոհութեամբ, ուրախութեամբ և ոչ տրտնջալով:

որ այս գիշեր մինչև հաւի խօսելը—աքաղաղի առաջին բերան կանչելը՝ դու երեք անգամ կուրանաս ինձ ¹⁾։

Ստում է պետրոս—Մեռնել իսկ եթէ հանդիպի ինձ Քեզ հետ՝ Քեզ չեմ ուրանայ, այդպէս էին ասում և միւս աշակերտները ²⁾։

ԻՆ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՈՏՆԱԼՈՒԹՅՈՒՆ.

Այսօր կազնեցաւ աւագան մկրտութեան ի թողութիւն մեղաց մերոց։

Այսօր Տէրն մեր լուանայր զոտա աշակերտացն ³⁾։
և պատուիրէր զայս՝ ասելով։

Մի ոմն ի ձեռն եղբարք. մատնելոց է գիս ի մահ։
և սրճի յաշակերտացդ։

Չայն լուեալ Պետրոսի՝ ակնարկէր առ Յովհաննէս.
հարցանել՝ թէ ո՞վ իցէ։

¹⁾ Յիսուս հաւատացած եր Պետրոսի սիրոյ առատութեանը. բայց ուզում էր սորվեցնել նորան—թէ պէտք չէ կամակոր ինքնավստահութիւն ունենալ. եթէ Պետրոս ասէր՝ այնպէս—թէ որ Աստուած ինձ կգորացնէ ուրացութեան վերջին ճգնաժամին՝ լոյս ունիմ—որ Նորա շնորհքը, օգնութիւնը և իմ սէրս, որ ունիմ դէպի Քեզ, չեն թողնի՝ որ ես Քեզ ուրանամ։ Այն. եթէ այնպէս ասելու լիներ՝ չէր լսի Յիսուսից ան խօսքերը. Ինքնավստահ և անձնապաստան լինելը խոհեմութիւն չէ. շատ և շատ անգամ հանգամանքները մեր կամքից հզօր են հանդիսանում և իշխում են մեր կամքին։ Յիսուսի խօսքերը հրաշալի էին, որ ասաց Պետրոսին, և շատ խորհրդաւոր։

²⁾ Սիրոյ զօրութիւնը որ հաստատուած էր Պետրոսի սրտի մէջ՝ վստահութիւն էր տալիս նորան կրկնելու իւր բարի ու պարզ կամակորութիւնը. նա մեղաւոր չէր. սէրն էր խօսում նորա մէջ։

³⁾ Լուացման բացատրութիւնը տալ սաներին նրանց հասկանալի ձևով—իւր խոնարհութիւնը նոցա մէջ տպաւորելու համար, քնակարան լինեն Սուրբ Ծրրորդութեան. Ոտքերի Լուացման օրինակով՝ մեղքերն ևս պէտք է լուանալ։ Ոտ-

Բանն, զոր ասաց Յիսուս, տրտմեցոյց գիւր զաշակերտան. և խռովեցան ամենեքեան։

Այսօր մեր մեղքերի թողութեան համար մկրտութեան աւագան հաստատուեցաւ։

Այսօր մեր Տէրը իւր աշակերտներին ոտքերն էր լուանում. և նոյնը միմեանց անելու Պատուէրը տալուց յետոյ՝ ասում էր աշակերտներին—

Չեզանից մէկը, եղբայրներ, մատնելու է ինձ. բայց նա կհեռանայ ձեր միջից. ձեզ հետ լինել չէ կարող։

Այդ որ լսեց Պետրոսը՝ աչքով արեց Յովհաննէսին—որ հարցնէ՝ թէ ո՞վ է որ իրան պիտի մատնէ։

Յիսուսի ասած այս խօսքերը խիստ տրտմեցրեց իւր աշակերտներին. նոքա բոլորն էլ շփոթուեցան և անհանգիստ էին։

ԻՆ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ.

Բաշխէ զմարմին իւր և զարիւն՝ նոր ուխտ անուանեալ. և յիշատակ կամաւոր մահուանն մերձեցելոցս ի նա սրբութեամբ։

քերի լուացումը՝ իբրև լուացում թշնամու պատրանքներից—խաբեբալութիւններից. իբրև ազատութիւն Ազամալին անէծքից. իբրև ճանապարհ ցոյց տուող դէպի երկինք մարդկան չնայցքին. իբրև նախահօր զարշապարների բժշկութիւն Շարական։

Որ կազմեցեր սեղան խորհրդոյ. և արբուցեր յանմահական բաժակէն սրբոց քոց առաքելոցն ի սուրբ վերնատանն:

Բաժանում է մասնատրում է իւր Արիւնը՝ իբրև նոր Ուխտ. և նորան սրբութեամբ մօտեցողներն՝ իբրև իւր կամաւոր իհուան յիշատակ է տալիս:

Սուրբ Յաղորդութեան խորհուրդը հաստատեցիր և անմահական բաժակիցդ էլ Քո սուրբ Առաքեալներին խմացրիր սուրբ վերնատան մէջ:

ԻԶ. ԵՐԳ. ՀԱՂՈՐԳՈՒԹԵԱՆ.

Քրիստոս պատարագեալ՝ բաշխի ի միջի մերում. Զմարմին իւր տայ մեզ կերակուր. և սուրբ զարիւն իւր ցողէ ի մեզ:

Մատիք առ Տէր՝ և առէք՝ զլոյս:

Ճաշակեցէք՝ և տեսէք—զի քաղցը է Տէր:

ԻԶ. ԵՐԳ. ՀԱՂՈՐԳՈՒԹԵԱՆ.

Քրիստոսը պատարագուելով՝ մեր մէջ է բաժանուում:

Իւր մարմինը տալիս է մեզ իբրև կերակուր. իսկ սուրբ Արիւնը ցօղում է մեր մէջ:

Մօտեցէք Տիրոջը և լոյս առէք նորանից:

Ճաշակեցէք—Վերէք և կտեսնէք՝ որ Տէրը քաղցը է ¹⁾:

¹⁾ Բացատրել չսաներին իբրև կրկնութիւն—Հաղորդութեան խորհուրդը—Յիսուսի շարժարանքը, խաչը և մահը վշել, խաչակից լինել իրեն—Հաղորդուել. Միանալ իւր հետ.

28. ԳԵԹՍԷՄԱՆԱՆ ԱՂՕՔԸ ԵՒ ՅՈՒԳԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ.
Մտթ. ԻԶ. 36—50.

Յիսուս իւր աշակերտներին հետ գալիս է Գէթսեմանի գիւղը, Գեղրօնի ձորի միւս կողմը. այնտեղ պարտէզ կար. աշակերտներին ասաց—նստեցէք այդտեղ մինչև ես կերթամ կաղօթեմ: Եւ առնելով իւր հետ Պետրոսին և Զեբեդիայի երկու որդւոցը—Յովհաննիսին և Յակոբոսին՝ սկսաւ տրտմիլ և հոգալ: Յետոյ փոքր ինչ առաջ գնաց, ընկաւ երեսի վերայ և սկսաւ աղօթել. ասում էր—Հայր. հեռացրու ինձանից այս շարժարանաց բաժակը. երեք անգամ կրկնեց և վերջը՝ ասաց—բայց ոչ. թող կամբդ լինի:

Յիսուս խօսում է իւր աշակերտներին հետ և ասում—Եկէք երթանք այստեղից. որովհետև անհ հասաւ որ ինձ մատնելու է: Յուզան, որ մատնելու էր Յիսուսին, գիտէր այն տեղը՝ ուր որ այժմ իւր Ուսուցիչն էր. որովհետև Յիսուս շատ անգամ էր լինում այնտեղ իւր աշակերտների հետ:

Յուզան նշան էր տուել ¹⁾ և ասել. որի հետ ես կհամբուրուեմ՝ նա է. նորան բռնեցէք: Եւ անհ նա առաջնորդում էր ամբոխին, որոնք սրերով, բրեքով—հաստ

ինչպէս Խնքը հացի պէս բաժանուեցաւ ամենքի մէջ իւր գործերով, խօսքերով ու կեանքով այն ժամանակ էլ մենք պիտի հասնենք թշուառներին և մեր օգնութեանը զիմողներին. մենք էլ պիտի բաժանուենք, մասնատրուենք մեր ընկերներին մէջ. միայն լօժարութեամբ, սիրով—հաց բեկեալ, օրհնութիւն, զոհութիւն:

¹⁾ Բացատրել թէ ինչու էր նշան տուել. Յիսուսի և աշակերտների հանդերձները միատեսակ էին դժուար էր որոշել նոցա իրարից և այն՝ մութ գիշերին: Տես Ձեռնարկս. ա. տարի:

գաւազաններով, ջահերով, լապտերներով, ¹⁾ զինւորներով և զէնքերով եկան հասան այնտեղ՝ ուր Յիսուսն էր աշակերտներին հետ:

Ինչպէս նշան էր տուել՝ այնպէս արեց Յուդան— մտեցաւ Յիսուսին. և սող լեր վարդապետ—բարև քեզ ուսուցիչ, ասելով համբուրեց նորան. Յիսուս նկատեց նորան— Յուդա. համբուրելով ես մատնում Մարդոյ Որդուն:

Այն ժամանակ զինւորներին դունդը, հազարապետը ²⁾ և Քահանայապետներին ու փարիսեցիներին ծառաները բռնեցին Յիսուսին, կապեցին և տարան. Աշակերտները, այս որ տեսան, բոլորն էլ փախան ³⁾:

ԻՔ. ՇԱՐԱԿԱՆ ԳԵԹՍԵՄԱՆԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ

Ի գիշերին յորում մատնիւր Փրկիչն մեր ի մահ խաչի ել ի լեառն Չիթհնեաց:

Աղօթելով զայս ասէր. Հայր անցո յիննն զբաժակս

Այն գիշեր, երբ պիտի մատնուէր մեր փրկիչը Խաչի վերայ պատարազուելու, բարձրացաւ Չիթհնեաց սարը:

— Այնտեղ աղօթում էր և ասում— Հայր. անցկացրու— հեռացրու ինձանից այս բաժակը:

ԻԸ. ԵՐԳ ԳԵԹՍԵՄԱՆԵԱՆ ԱՂՕԹՔԻ. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Ձայնիւ մաղթէր աղօթական՝
Վասն իմ առ հայր իւր էական,
Ծունըր դնէր խոնարհական
Որում կրկնի ծունըր ամենայն.

¹⁾ Ինչն գիշերով բռնեցին Յիսուսին. ցերեկը ժողովրդից վախենում էին. տես Չեռնարկս:

²⁾ Բացատրել հազարապետ բառը— հազար զինւորի զըլխաւոր:

³⁾ Բացատրել փախելու պատճառը— Թերահաւատ էին, վախում էին որ իրանց էլ չբռնեն:

Եթէ փրկել մարդկան հնար է
Առանց մահու իմ, որ գրեալ է՝
Բաժակ մահու յինէն անցցէ:
Ոչ իմ կամաւ՝ այլ քոյդ եսցէ:

Աղօթական ձայնով— աղօթքով խնդրում էր իմ մաւին իւր էական իսկական հօրը:

Խոնարհ ծունըր էր դնում նորան՝ Որին բոլորն էլ ծունըր են կրկնում:

Գրուած է՝ որ մահովս պիտի լինի փրկութիւնը. բայց եթէ առանց մահուանս էլ կարող է լինել փրկութիւնը՝

Այն ժամանակ շարշարանացս ու մահուանս բաժակը թող հեռանայ ինձանից:

Սակայն իմ կամքով թող շլինի, Հայր, այլ Քո կամքով:

ԻԹ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ

Արծաթասիրութեամբն մոլեալ Յուդա.

Ձիւր զմեծ զվարդապետն ընդ երեսուն արծաթոյ Հրէիցն մատնէր ¹⁾:

Ընդ որում ես համբուրեցից ասէ ցնա կալարուք.
— Ո՛վ համբոյր նենդութեան նշան և առիթ մահու:

¹⁾ Բացատրել սաներին— Ինչ է արծաթասիրութիւնը և ինչ՝ արծաթասիրութեամբ մոլուած լինելը կամ փողապաշտութիւնը. միայն փողով՝ թէ հազար տեսակ չար կիրքերով էլ կարելի է մոլուել. հարցնել սաներին— թիչ են ալդպիսիները՝ թէ շատ. գիտեն կամ ճանաչում են ալդպիսիներին: Օրինակներ:

Արծաթի սիրով մոլուած—փողապաշտ Յուզան.

Իւր Մեծ Վարդապետին—Ուսուցչին մատնում է չքէաներին երեսուն արծաթի գնով:

Եւ ասում է—ու՛մ որ ես կհամբուրեմ՝ նա է. նորան բռնեցէք:

Ի՞նչ նենգ և դաժան համբոյր՝ որ Մեծ Ուսուցչի մահուանը նշան ու պատճառ դարձաւ:

29. ԿԱՑԻԱՓՅՑ—ՔԱՆԱՆԱՑԱՊԵՏԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍԻ ՈՒՐԱՑՈՒԹԻՒՆԸ:

Յովհ. ԺԸ. 13—24. Մատթ. ԻԶ. 57—66. Ղուկ. ԻԲ. 55—62:

Յիսուսին կապած տարան նախ Աննա քահանայապետի մօտ, որ Կայիափայ քահանայապետի աներն էր: Յիսուսին հետևում էին Սիմոն Պետրոսը և միւս աշակերտը—Յովհաննէսը. և որովհետև Յովհաննէսը ծանօթ էր քահանայապետին՝ Յիսուսի հետ մտաւ քահանայապետի գաւիթը. իսկ Պետրոսը դուրսը մնաց: Յովհաննէսը դուրս եկաւ նորան էլ ներս տարաւ:

Քահանայապետը հարցրեց Յիսուսին—Նորա աշակերտների և առհասարակ վարդապետութեան մասին: Յիսուս պատասխանում է—Ես ծածուկ չեմ խօսել. միշտ ժողովրդի մէջ և ճաճարումն եմ քարոզել, վարդապետելու ուսուցել. ամենքն էլ լսել են. հարցրու նրանց:

Աննա քահանայապետը ուղարկեց Յիսուսին Կայիափայի մօտ: Ուր հաւաքուել էին դպիրները և ժողովրդեան ծերերը: Քահանայապետը և բոլոր ատեանը սուտ վկաներ էին որոնում ¹⁾, որպէս զի նրանց վկայութիւն-

¹⁾ Հարցնել սաներին—լսել են, արդեօք սուտ վկայութեան մասին. գիտեն ինչ է վկայութիւնը և կամ սուտ վկայութիւնը. օրինակներ կարող են բերել. մեր մէջ էլ կան աղջիկ և օգտակար մարդու անունը արանտարեքու համար՝ սուտ

ներով Յիսուսին յանցաւոր համարեն ու մահուան պատիժ տան: Գտնուեցան սուտ վկաներ, բայց նրանց վկայութիւնները սուտ էին և թոյլ էին:

Քահանայապետը տեսնելով որ Յիսուս լուռ է և պատասխան չէ տալիս սուտ վկաներին՝ վերկացաւ տեղից և ասաց—Երդմնեցնում եմ քեզ կենդանի Աստուծոյ անունով որ ասես մեզ—Գո՛ւ ես Քրիստոսը՝ Աստուծոյ Որդին: Յիսուս պատասխանեց—դու ինքդ ասացիր. բայց ասում եմ ձեզ, այսուհետև կտեսնէք Մարդոյ Որդուն Ջօրութեան աջակողմը նստած և երկնքի ամպերի վերայ գալիս:

Այս որ լսեց քահանայապետը՝ պատառեց իւր հանդերձները—չորերը ¹⁾ և ասաց—հայհոյեց, հայհոյութիւն խօսեց և դուք ահա լսեցիք, էլ ինչ են հարկաւոր մեզ վկաներ: Ի՞նչ էք կամենում, ինչ էք որոշում: Նոքա պատասխանում են—մահապարտ է:

Երբ Յիսուսին դատում էին քահանայապետի տանը՝ բախումը կրակ էին արել և տաքանում էին. նրանց հետ էր և Պետրոսը: Մի աղախին տեսաւ Պետրոսին, որ կրակի լոյսի դէմ էր նստել, նայեց նորա վերայ և ասաց այնտեղ եղողներին—սա էլ նրանց հետ էր՝ որոնք նորա հետ էին: Պետրոսը ուրացաւ և ասաց. այ կին. չեմ էլ ճանաչում նորան: Փոքր ինչ յետոյ մի ուրիշն է

վկաներին դիմողներ. չեչտե՛լ այս. որ սաները իրենց էլ ոչ դու են և բամբասանքներից ձեռք վերցնեն, որովհետև անշուշտ սովորած կամ լսած կլինեն իրենց ծնողներից, հարեաններից և այլն. պէտք է արմատախիւ անել այդ տգեղ սովորութիւնը:

¹⁾ Բացատրել սաներին—ինչո՞ւ պատասխան հանդերձները. ինչ կարիք կար. միթէ իրաւի նա աւելի նախանձախնդիր էր Աստուծոյ Անուան և փառքի մեծութեանը, քան թէ Յիսուսը՝ ո՛չ ամենևին. այլ դա մի փարիսական, մի կեղծաւոր ցոյց էր—որով նա կամենում էր լուզել, զրգուել ներկայ եղողներին դէպի Յիսուսը: Շատ կան և այսօր աղախիները:

ասում—դու էլ նրանցից ես: Պետրոսը պատասխանում է—այ մարդ, ես նոցանից չեմ: Մի ժամից յետոյ մի ուրիշը վիճում էր և ասում—ճիշտ է, սա էլ նորա հետ էր, որովհետև Գալիլեացի է: Պետրոսն ասում է—այ մարդ, ես չգիտեմ դու ինչ ես ասում ¹⁾: Եւ իսկոյն հաւը խօսեցաւ: Նոյն ժամին էլ Յիսուսին դուրս էին բերում Վայիափայլի տանից. դարձաւ Յիսուս, նայեց Պետրոսին: Պետրոսը յիշեց Յիսուսի, իւր սիրելի Ուսուցչի խօսքը և դուրս գնաց ու դառնապէս լաց եղաւ:

Լ. ԵՐԳ ՈՒՐԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍԻ. Ներսէս Շնորհալի.

Նոր հօտին փոքու՝ ցրուեալ.
 Քանզի զհովիւն քաջ՝ հարեալ.
 Պետրոս միայն զհետ երթեալ.
 Ի յաղջկանէ՝ վիմին շարժեալ.
 Նշանակեալ հաւն խօսէր.
 Առ ի Պետրոս Տէրն ակնարկէր.
 Զբանն յիշէր՝ դառն արտասուէր.
 Ի գլորմանէն դարձեալ կանգնէր:

¹⁾ Հարցնել սաներին, աշխատելով որ պատասխանը իրենք գտնեն— թէ աշակերտները որ փախան՝ վախեցան և թերահաւատ էին, իսկ Պետրոսը, որ ուրացաւ երեք անգամ, չվախեցան, թերահաւատ չէր...: Նոցա պատասխաններից լեռնային բացատրել—որ Պետրոսի վարմունքը սիրոյ և հետաքրքրութեան արդիւնք էր. նա սիրում էր և ուզում էր իմանալ— թէ վերջը ինչ կլինի. նա ուրացաւ այն պատճառով որ ապրի և յետոյ գործի Յիսուսի— իւր սիրելի ուսուցչի համար. նա չէր ուզում որ կորցնեն իրեն և Աւետարանի քարոզութեան ապագայ ուժերից մէկը, որ ինքն էր՝ կորչի:

Փոքրիկ նոր հօտը ցրուեցաւ.

Որովհետև քաջ հովուին խփեցին.

Պետրոսը միայն Քաջ հովուին հետեց—նորա յետևից գնաց.

Նա՛ որ Յիսուսից անշարժ Վէմ էր կոշուած՝ ազախնի խօսքով շարժուեցաւ ¹⁾.

Նշանակած հաւը խօսեցաւ.

Տէրը Պետրոսին նայեց.

Պետրոսը Յիսուսի խօսքը— իւր ուրացութեան մասին յիշեց, դառնապէս արտասուեց.

Եւ զղջման այդ արտասուքը նորան գլորուելուց ազատեց, փրկեց:

30. ՊԻՂԱՏՈՍԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՅԻՍՈՒՍԻ ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆԸ:

Մատթ. Իէ. 1—56. Մարկ. ԺԵ. 1—41.
 Ղուկ. ԻԳ. 1—49. Յովհ. ԺԸ. 28—40.
 ԺԹ. 1—37.

Երբ այգը հասաւ— լուսացաւ՝ քահանայապետները և ժողովրդեան ձերերը խորհուրդ արին սպանել Յիսուսին: Կապեցին և տարան Պիղատոսի մօտ:

Այս որ լսեց Յուդան՝ զղջաց. զգալով՝ որ ինքն է պատճառը. առած արծաթները յետ դարձրեց քահանայապետներին և ժողովրդեան ձերերին ու ասաց— մեղայ, որովհետև արդար արիւն մատնեցի: Նորա պատասխանում են— Մեզ փոյթ չէ. դու գիտես: Արծաթները ձդեց Տաճարի մէջ. իսկ ինքը գնաց խեղդուեցաւ: Քահանայ

¹⁾ Բացատրել— որ առաջին ուրացութիւնը ազախնից եղաւ. նա էր առաջինը՝ որ ասաց Պետրոսին սա էլ նրանց հետ էր, որոնք նրա հետ էին. Պետրոսը պատասխանեց— այդ կին. չեմ էլ ճանաչում նորան. այս է, որ ասում է— ի յաղջկանէ վիմին շարժեալ:

յապետները այդ փողը արիւնի գին համարելով՝ չուզեցին կորբանում ընդունել—զանձարանում հաշուել: Խորհուրդ արին և այդ փողով բրտի ագարակը գնեցին, որ օտարականների համար դերեղմանատուն լինի, այդ ագարակը ասուեցաւ արիւնի ագարակ:

Յիսուս կանգնած Պիղատոսի առաջ դատուում էր նորանից. Պիղատոսը շատ հարցեր տուեց Յիսուսին և տուած պատասխաններից իմացաւ—որ Յիսուսին նախանձելով են միայն մատնում իւր ձեռքը. ուստի առաջարկեց նրանց—~~Թէ~~ կիրատէ և կարձակէ. որովհետև Ջատկական տօնի պատճառով՝ դատապարտուած մի յանցաւոր պէտք է ներուէր, պէտք է աղատէին նորան: Այգալիսի մի ծանր յանցաւոր կար, որ մարդ էր սպանել: Պիղատոսը առաջարկեց—Յիսուսին աղատել, իսկ նորան պատժել: Սակայն ժողովուրդը՝ ժիրիբից, քահանայապետներից, փարիսեցիներից դրողւած՝ պահանջում էին որ Յեսու Բարաբբային արձակէ, իսկ Յիսուսին խաչէ: Պիղատոսը խոր համոզուած էր—որ Յիսուսը արդար է, ուստի առաջարկում է արձակել Յիսուսին. բայց ժողովուրդը գոռում, դոչում, աղապակում է ~~Թէ~~—եթէ դուրան արձակես՝ կնշանակէ Կայսեր քարեկամ չես: Այն ժամանակ ջուր բերել տուեց, ձեռքերը լուաց ժողովուրդի առաջ ու ասաց—քաւում եմ ես այդ արդարի արիւնից: Ժողովուրդը պատասխանեց—դուրա արիւնը ~~Թող~~ լինի մեզ վերայ և մեր որդւոց վերայ: Այն ժամանակ Պիղատոսը արձակեց Յեսու Բարաբբային և Յիսուսին յանձնեց նրանց ձեռքը՝ որ տանն խաչելու:

ՅԻՍՈՒՍ ԽԱՉԱԿԻՐ

Ինքը Յիսուսն էր տանում իւր խաչը. բայց երբ տեսան Սիմոն Կիւրենացի մէկին, որ անդիցն էր գալիս՝ նրան յանձնեցին խաչը, որ նա վերցնէ. և նա տանում էր. իսկ Յիսուս հետևում էր նորան:

Յիսուսի յետևից ժողովրդի և կանանց մեծ բազմութիւն էր գնում, նորա լաց ու կոծով էին հետևում Յիսուսին: Գարձաւ Յիսուս և ասաց նրանց—Ո՛վ Երուսաղէմի աղջիկներ, լաց մի լինիք դուք ինձ վերայ. լաց եղէք ձեզ վերայ և ձեր որդւոց վերայ: Որովհետև գալու են օրեր, երբ կասնի՝ երանի՜ անյն ամուսներին՝ որոնք որդի չծնան. երանի՜ անյն ստիներին՝ որոնք որդի չանդեցին: Այն ժամանակ կսկսեն ասել լեռներին—ընկէք մեզ վերայ և բլուրներին՝ ~~Թէ~~ ծածկեցէք մեզ: Որովհետև եթէ դալար ու ճկուն փայտի հետ այսպէս են վարուած՝ չոր փայտի հետ ինչ կանեն:

ԳՈՂԳՈԹԱՆ ԵՒ ԽԱՉ

Երկու աւազակներ էլ տարան որ Յիսուսի հետ խաչէն: Երբ հասան անյ տեղը՝ որ ասում է Գագաթն, Գառափելոյ տեղ և Եբրայեցերէն՝ Գողգոթայ, խաչեցին Յիսուսին և երկու աւազակներ էլ այս ու այն կողմը. մէջ տեղը՝ Յիսուսին: Մի տախտակ էլ գրեց Պիղատոս և գրեց Խաչի վերայ. վերնագիրն էր Յիսուս Եսաղովրեցի Թագաւոր. Հրէից: Հրէաների քահանայապետները գնացին Պիղատոսի մօտ և ասացին—մի գրեր ~~Թագաւոր~~ Հրէից. այլ ~~Թէ~~ նա ասաց—~~Թէ~~ ~~Թագաւոր~~ եմ Հրէից: Պիղատոսը պատասխանեց նրանց—ինչ որ գրեցի՝ պրեցի:

Յիսուսին շատ անարգական խօսքեր էին ասում խաչի վերայ ~~Թէ~~ ժողովրդից ոմանք, ~~Թէ~~ իշխանները, ~~Թէ~~ զինւորները, ~~Թէ~~ փարիսեցիների ու քահանայապետների ծառաները. բայց Յիսուս ներելով նոցա՝ աղօթեց առ Հայր և ասաց—Հայր. ներիր դրանց, որովհետև իրքնք էլ չգիտեն՝ ~~Թէ~~ ինչ են անում: Յիսուսի խաչակից աւազակներն անգամ ծաղրական խօսքեր էին ասում: Չախակողմեան աւազակն ասում էր—չէ՞ որ դու Քրիստոսն ես. քեզ էլ փրկիր. մեզ էլ ¹⁾. իսկ աջակողմեան

¹⁾ Բացատրել—Եղբ որ ընկնի՝ դանակաւորները կշատան. ան. որքան կան այսօր մեր մէջ լուսէր կամ խօսքերը

աւազակը սաստում էր նորան և ասում—չէս վախենում դու Աստուծուցդ՝ որի հետ միևնոյն պատիժն ես կրում: Մենք, ճշմարիտ որ, արժանի ենք մեր ծանր յանցանքի համար կրելու այս արդար հատուցումը. իսկ սա ոչինչ վատ բան չէ արել, յանցանք չունի և ի դուր մեզ հետ միևնոյն պատիժն է կրում ¹⁾: Եւ ասում է Յիսուսին— Յիշիր ինձ Տէր. երբ որ կգաս Քո արքայութիւնովը— [Ժագաւորութիւնովը ²⁾: Ասում է նորան Յիսուս— Հէնց այսօր դու ինձ հետ դրախտում կլինես:

Կչոող ու աջնպէս խօսող ազնիւներին՝ ծաղրողներ, անարգողներ, որոնց առջև մի ժամանակ գլխարկ էին հանում, որոնց հետ նստելն ու կանգնելը, խօսելն ու գործելը՝ իրենց համար փառք ու պատիւ էին համարում. իսկ այժմ՝ եղբ ընկաւ, դանակաւորները շտապցան, քիչ կան այրախի սուտակառայատ սիւնքորները մեր մէջ. Օհ, լեզէոններ են կազմում: Զգացմունքով խօսել այս մասին սաների հետ, ազնուութեան սերմեր ցանել նոցա մատաղ ու անմեղ սրտերի մէջ:

¹⁾ Բացատրել— Երպիսի հակատիպ ձախակողմեան աւազակին. սորա մէջ սրքան վեհութիւն հոգւոյ. գիտենալով հանդերձ— թէ այլ ես նորա ձեռքին ոչինչ չկայ, իրենց հետ միահաւասար պատժակից՝ աջնու ամենաաջնիւ հոգւոյ աչքով է նայում և զգում— թէ չէ, Սա իրանցից չէ. Սա շատ բարձր է. և անարգար է Սորա դատաստանի վճիռը. անարգար է, մեղապարտ է ազգը՝ որ Սորան Խաչի մահուան դատապարտեց: Ինչքան ազնիւ հոգի. սորա հոգւոյ աչքը կոյր չէ միւսի նման. բայց շատ կան սորա նմանները այսօր մեր մէջ... լարել սաների ուշադրութիւնը դէպի մեր սնանկութիւնը՝ դէպի ազնիւն ու վեղեցիկը. թող դասընթացը չաւարտուի, քիչ անցնուի. միայն սաների սրտերի հետ երկար խօսուի. սիրտ մշակուի. սիրտ պատրաստուի:

²⁾ Բացատրել— թէ որքան ձախակողմեան աւազակը կոյր էր հոգւոյ աչքով՝ որ չկարողացաւ տեսնել իւր խաչակցի գաղտնի, ներքին խորհրդաւոր փառքը. իսկ ընդհակառակն աշակողմեան աւազակը իւր հոգւոյ բաց աչքով, Յովհաննու նման՝ թռաւ, սլացաւ իբրև երկնասլաց արծիւ, հասաւ երկընքի անհաս խորհրդին և իմացաւ— թէ մի օր պիտի գալ այդ իւր խաչակից Յիսուսը իբրև երկնաւոր թագաւոր. և խնդրում է լիչել իրեն այն օրը. որ ինքն եւս փրկութեան աւետիքն առնու. Անն ամենամեծ և առաջին հաւատացող Քրիստոսի:

ԳՈՂԳՈԹԱՅ: ԽԱԶԵԱԼԻ ԿՏԱԿԸ ԾՆՈՂԱԽՆԱՄ ՈՐԴԻՈՑ.

Յիսուսի խաչի մօտ էին Նորա մայրը, միւս աշակերտուհիները և Յովհաննէսը— իւր սիրելի աշակերտը: Գիտէր Յիսուս իւր մօտալուտ մահը. գիտէր նաև՝ որ իւր մահուանից յետոյ իւր մօրը կարող են նեղացնել. և բացի դրանից՝ տխուր կլինի. ուստի Նորա խնամքը յանձնում է Յովհաննիսին, որպէս և Յովհաննիսին էլ յանձնում է իւր մօրը. և ասում է մօրը— կլին դու. ահա՛ որդի քո. ասում է աշակերտին— ահա՛ մայր քո. և այնուհետև յանձնարարեալ մայր ու որդին խնամում են իրար փոխարարձաբար:

ՄԱՐԳԱՐԷԱԿԱՆԱՅ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆԱԿԱՆԱՅ ԼՐՈՒՄԸ.

Սրանից յետոյ գիտենալով Յիսուս— որ ամեն բան վերջացաւ, ինչ որ իւր մասին մարգարէները առաջուց գրել էին՝ բոլորն էլ կատարուեցաւ, և մնացել է մի մարգարէութիւն, որ չի կատարուել դեռ ևս՝ ուզեց— որ այն էլ կատարուի. և ասաց— ծարաւի եմ ¹⁾: Այնտեղ

¹⁾ Բացատրել «Ծարաւի եմ» խօսքը— սչ տարրական ջրի ծարաւ՝ այլ մարդկանց փրկութեան ծարաւ. մանաւանդ Հրէաների, որոնք ձախակողմեան աւազակի նման կուրացան՝ ճանաչելու եկած Յիսուսի մէջ իրենց նախահայրերի հեռուից տեսած ու զուշակած Մեսիային. դարձեալ ծարաւի էր— որ նկատում էր՝ թէ նանրասիրութիւնը, աշխարհասիրութիւնը, մարդելուգութիւնը, փառասիրութիւնը, շողքորթութիւնը, կեղծաւորութիւնը, մարգահաճութիւնը և շատ սրանց նման տղեղ լատկութիւններ տիրել են մարդկանց սրտերին. իսկ ազնիւք, մաքուրք, անկեղծք, հարազատք, գեղեցիկք և ընկերականք՝ միշտ բացակայ են նոցա սրտերից. այն, ծարաւի էր Յիսուսը: Այն ժամանակները հեթանոսական ոգին էր տիրում— իսկ այժմ՝ Քրիստոնէականը. արդեօք այժմեան ժամանակը— Քրիստոնեայ ժամանակ, քաղաքակրթուած ժամանակ՝ շատ բարձր է այն ժամանակից. ինչով. ինչ սրտով, ինչ նպատակներով— շահ ու վաստակի. և այն՝ անձնական. այն, այն. է՛հ. շատ հեռու չենք գնացել:

աման կար քացախով լիքը, նորա սպանդը լեզու հետ խառնած քացախով լցրին և ծոթրինի կապոցով մօտեցրին Յիսուսի բերնին: Երբ առաւ Յիսուս լեզու հետ խառնած քացախը՝ ճաշակեց. բայց չկամեցաւ խմել ¹⁾. այն ժամանակ ասաց—Ամենայն ինչ կատարեալ է—ամեն գրածները կատարուեցան: Եւ դառնալով դէպի իւր Հայրը՝ ասաց—Հայր քո ձեռքն եմ աւանդում իմ հոգին. խոնարհեցրեց զլուսը և աւանդեց հոգին: Այս եղաւ իննեւորոգ ժամին. իսկ վեցերորդ ժամից սկսեալ մինչև իննեւորոգ ժամը խաւար էր երկիրը, որովհետև արեգակը խաւարեցաւ: Տաճարի վարագոյրը վերևից ներքև պատուեցաւ—երկուսի ճեղքուեցաւ. երկիրը շարժուեցաւ. քարերը պատառուեցան, գերեզմանները բացուեցան. և շատ ննջեցեալ սուրբերի մարմինները գերեզմաններից դուրս եկան և շատ ծանօթներին երևեցան. իսկ հարիւրապետը, պահապանները, ժողովուրդը այս բոլոր եղածները որ տեսան՝ վախեցան ու ասացին—Տշմարիտ որ Աստուծոյ Որդի էր սա. և կուրծքերին խփելով՝ վերադարձան տուն:

Յիսուսի խաչելութեան յիշատակը մեր Եկեղեցին կատարում է Աւագ Ուրբաթ ցերեկը. և ծոնք դնելը արգելուած է. որոշուելու չրէաներից՝ որոնք ծաղրելով ծոնք էին դնում Յիսուսի խաչի առաջ:

ԼԱ. ՇԱՐԱԿԱՆ ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ

Ո՛վ սքանչելի և տեսիլ ահաւոր,
 զԱրարիչն երկնի և երկրի այսօր տեսաք ի խաչին:
 Տեսեալ զՏէրն ի խաչին՝ խաւարեցաւ արեգակն.

¹⁾ Բացատրել—ինչո՞ւ քացախ ու լեզի տուին. որ ցաւերը չզգայ. բայց Յիսուս չընդունեց. կամեցաւ զգալ—որ տանջուած է ինքը—անպարտը՝ մեղաւոր ու պարտական մարդկութեան համար:

Եւ վարագոյր տաճարին ցելոյը վերուստ մինչ ի վայր:

Անարգաբար խաչեցաւ Տէրն ի մէջ անօրինաց.

Ձի լցցի զիրն՝ որ ասէ թէ ընդ անօրէնսն համարեցաւ:

Ո՛վ ահաւոր և սքանչելի տեսիլ—այս ինչ ահաւոր —սարսափելի, ինչ սքանչելի—զարմանալի ու շտեմնուած քան ենք տեսնում—

Երկնքի և երկրի Արարիչ Աստուածը խաչի վերայ.

Արարիչ Տէրը խաչի վերայ տեսնելով արեգակը՝ ինքն էլ խաւարեց. և Տաճարի վարագոյրը վերևից մինչև վայր պատուեցաւ:

Անարգ և անպատիւ կերպով խաչուեցաւ Տէրը. այն

էլ անօրէնների, շարագործների մէջ և նրանց հետ.

Ինչո՞ւ.

Որպէս զի կատարուի մարգարէների գուշակութիւնը թէ անօրէնների շարքում դասուեցաւ:

ԼԲ. ԵՐԳ ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ.

Ի մէջ երկուց անօրինաց՝ կայր մերկացեալ տուղն օրինաց.

Չոր ոչ տեսին ազգն կուրաց՝ բաց ի միոյն աւազակաց:

Երկիր հիմամբք սասանեցաւ... վէմք ի յինքեանց պատառեցան:

Ետուն ըմպել բեզ զլեզին և զքացախն ի ծարախն:

Ի յուրբաթու ժամ երրորդին՝ բևեռեցար Տէր
ի խաչին:

Երանեալ աւագակին՝ բացեր գղուռն աղին
դրախտին:

Ըոտ հաւատոյ սրտի նորին՝ կատարեցեր զխընդ-
րելին:

Եւ վարագոյր հին օրինին՝ վերուստ ի վայր
պատառէին:

Արեգական լոյս քողարկեալ՝ խաւարանայր միջ-
օրէին:

Եւ գերեզմանք բանային՝

Մարմինք սրբոցն յառնէին:

Երկու անօրէիների աւագակների մէջ մերկ խա-
չուած էր օրէնքի տուղը:

Կոյր ազգը այդ շտեռաւ. աւագակը միտին այդ
տեսաւ:

...Երկիրը հիմքից դողաց... քարերը իրանք իրան-
ցից պատռուեցան...:

«Ծարաւի եմ» ասած ժամանակդ քեզ տուին քա-
ցախ ու լեզի:

Ուրբաթ օրը, ժամը երեքին խաչի վերայ բևեռե-
ցին—մեխեցին Քեզ, Տէր:

Երանելի—երջանիկ աւագակի առաջ բաց արիւր
աղինական դրախտի դուռը՝

Կատարելով հաւատով ու սրտով խնդրածը:

...Հին օրինաց կամ հին ուխտի վարագոյրը վե-
րկից ի վայր պատառուեցաւ:

Արեգակի լոյսը կէսօրին խաւարում էր:

Դերեզմանները բացուած էին:

Եւ սրբոց մարմինները յարութիւն էին առնում:

Լ. Գ. ՇԱՐՈՎԱՆ ԵՒ ՍԱՂՄՈՍ ԽԱՉԻ 1)

Խաչի քո Քրիստոս երկիրպագանեմք:

Եւ զԹաղումն քո մեծացուցանեմք:

Եւ Սուրբ գՅարութիւնդ քո փառաւորեմք:

Եկայք հաւատացեալք՝ երկրպագեսցուք Քրիստո-
սի Աստուծոյ մերոյ:

Վասն զի եկն ի ձեռն Խաչին իւրոյ շնորհաց
պարգևս աշխարհի:

Սուրբ Աստուած. սուրբ և հզօր. սուրբ և անմահ:

Բացատրել—«Խաչի Քո Քրիստոս...», շարականի եր-
գելու դասաւորութիւնը օրակարգի համեմատ. ալսպէս—
Աւագ Ուրբաթ առաւօտը երգում է—զՍուրբ մատնութիւնդ
քո մեծացուցանեմք և զսուրբ զՉարչարանսդ քո փառաւո-
րեմք: Փառք Սուրբ Խաչիդ, ալէլուիա... սուրբ Մատնու-
թեանդ, ալէլուիա, Չարչարանացդ, ալէլուիա: Նոյն օրը ցե-
րեկը—զՍուրբ Չարչարանսդ քո մեծացուցանեմք, և զսուրբ
Խաչելութիւնդ քո փառաւորեմք: Փառք Սուրբ Խաչիդ, ալէ.
Չարչարանացդ, ալէ. Խաչելութեանդ, ալէ.: Նոյն օրը երեկո-
ցին—զՍուրբ Խաչելութիւնդ քո մեծացուցանեմք, և զՍուրբ
Թաղումդ քո փառաւորեմք: Փառք Սուրբ Խաչիդ, ալէ. Խաչե-
լութեանդ, ալէ. Սրբոյ Թաղմանդ, ալէ: Աւագ-Շաբաթ—նոյն
պէս՝ ինչպէս Աւագ-Ուրբաթ երեկոցին. անփոփոխ, որովհետեւ
Աւագ-Ուրբաթ երեկոցից մինչև Աւագ-Շաբաթ զկնի ձաշու՝
Թաղումն Տեառն է: Չատիկ Կիրակէին—զՍուրբ Թաղումդ
քո մեծացուցանեմք, և զՍուրբ գՅարութիւնդ քո փառաւո-
րեմք: Փառք Սուրբ Խաչիդ, ալէ. Սրբոյ Թաղմանդ, ալէ. Սուրբ
Յարութեանդ, ալէ.: Որովհետեւ անպիսի օրեր են՝ որ սաները
առհասարակ լաճախում են Նկեղեցի, ուստի աւելորդ չէ մատ-
չելի ձևով ծանօթացնել սաներին այս օրերի կարևորագոյն
Աստուածպաշտութեան հետ:

—Որ մատնեցար, խաչեցար, թաղեցար, յարեար ¹⁾ վասն մեր. ողորմեան մեզ:

Փառք սուրբ խաչիդ. ալէլուիա. սուրբ Մատնութեանդ, Չարչարանացդ, Խաչելութեանդ, սրբոյ Թաղմանդ, սուրբ Յարութեանդ ²⁾. ալէլուիա:

Նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեսաց քոց. և ետուր ուրախութիւն սրտից մերոց:

Ի պտղոյ ցորենոյ, գինոյ և ձիթոյ իւրեանց՝ լցուցեր զնոսա:

Խաչն կենարար որ եղև մեզ փրկութիւն. սովաւ ամենեքեան զքեզ բարեբանեմք:

Որ ի չօրէ լուսոյ լոյս ճառագայթեալ ի յերկրի. և գաւազան գօրութեան հաւատացելոց. սովաւ...:

Փառք չօր և Որդոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Այժմ և միշտ. և յաւիտեանս յաւիտենից:

Որ լուսափայլ ծագմամբ հրաշափառապէս մեզ ցուցաւ. ի յօգնութիւն ընդդէմ թշնամւոյն. սովաւ:

Քո խաչին, սո՛վ Քրիստոս, երկրպագութիւն ենք տալիս.

Եւ քո թաղումը բարձրացնում, գովում, փառաբանում ենք:

Եւ սուրբ Յարութիւնդ փառաւորում ենք:

Եկէք, սո՛վ հաւատացեալներ, երկրպագութիւն տանք մեր Քրիստոս Աստծուն:

¹⁾ Բացատրել—որ աղատեղ ևս ըստ աւուր պատշաճի պիտի երգուի—Աւագ-Ուրբաթ առաւօտուն—որ մատնեցար. նոյն օրը՝ ցերեկը—որ խաչեցար. նոյն օրը՝ երեկոյեան ժամ-երգութեանը—որ թաղեցար. Աւագ-Շաբաթ առաւօտը—որ թաղեցար. Չատիկ Կիրակէ—որ լարեար ի մեռելոց:

²⁾ Բացատրել—որ արս ևս ըստ աւուր պատշաճի է երգուում:

Որովհետև նա եկաւ և իւր խաչի շնորհիւ աշխարհին շատ բարիքներ պարգևեց:

Սուրբ ես, սո՛վ Աստուած. Սուրբ ես, սո՛վ Հօգօր. Սուրբ ես, սո՛վ Անմահ:

— Որ մատնուեցար, խաչուեցար, թաղուեցար և յարութիւն առար մեզ համար. ողորմիր մեզ:

Սուրբ խաչիդ փառք ենք տալիս. ալէլուիա—օրհնեցէք Աստուծուն. փառք սուրբ Մատնութեանդ, Չարչարանացդ, Խաչելութեանդ, սուրբ Թաղմանդ, սուրբ Յարութեանդ. ալէլուիա:

Նշան գրուեցաւ, տպաւորուեցաւ մեզ վերայ Քո երեսի լոյսը. և մեր սրտերին ուրախութիւն տուիր կամ սրտերը ուրախացրիր:

Իրենց տուած ցորենի, գինու, ձէթի պտուղից—տասանորդից՝ իրենց լիացրիր, կշտացրիր:

Կենարար խաչը որ փրկութիւն եղաւ մեզ՝ սորանով մենք ամենքս Քեզ բարեբանում—փառաբանում ենք:

Չօրից ծագած լոյսից՝ լոյս ճառագայթեցաւ երկրի վերայ. և խաչը գօրութեան գաւազան եղաւ հաւատացեալների համար:

Փառք տանք չօրը և Որդուն և Սուրբ Հոգուն: Այժմ և միշտ և յաւիտեան:

Սուրբ խաչը լուսափայլ ծագեցաւ և հրաշափառ կերպով երևեցաւ. և օգնութիւն եղաւ մեզ մեր հոգւոյ թշնամու դէմ պատերազմելու:

31. ՅԻՍՈՒՍԻ ԹՎԱՌԱՄԸ ԵՒ ԳԵՐԵՉՄԱՆԻ ԿՆՔԵՆԸ, Մատթ. Իէ. 55—66. Մարկ. ԺԵ, 42—47. Դուկ. ԻԳ. 50—56. Յովհ. ԺԹ. 31—41:

Յիսուսի մահուանից յետոյ Հրէաները, իրենց սովորութեամբ, խաչի վերայ չպիտի թողնէին խաչուածների մարմինները. որովհետև ուրբաթից յետոյ գալիս էր

իրենց մեծ տօնը—Չաբաթը: Ուստի խնդրեցին Պիղատոսին որ խորտակեն խաչուածները բարձերը—ջարդեն խաչուածների ազդրները. որովհետև տօնի օրը չէր կարելի խաչուածների մարմինները խաչի վերայ թողնել: Եկան զինւորները և երկու աւազակներ, որոնք դեռ կենդանի էին, ազդերքը ջարդեցին. իսկ երբ մօտեցան Յիսուսին, որ նոյնը անեն, տեսան՝ որ արդէն մեռած է: Զինւորներից մէկը տէգով-գեղարդով խոցեց կողը, որ իմանայ մեռած է իրօք՝ թէ ոչ. և իսկոյն դուրս եկաւ արին և ջուր ¹⁾. բայց Յիսուս անշարժ էր: Գրանից իմացան—որ Յիսուս մեռած է. և չջարդեցին նորա ազդերը:

Գային այնտեղ շատ կանայք, որոնք հեռուից նայում էին. գորա Գալիլիայից եկել էին և Յիսուսին հետևում էին ու պաշտում: Գրանց մէջ էին—Մարիամ Մազդաղենացին, Մարիամ Յակովբայ մայրը, Յօսեայ մայրը և Զերեդիայի որդւոց մայրը Սաղովմէ: Սորա եկել

¹⁾ Եթէ կալ հնարաւորութիւն և ներուժ է սաների զարգացումը՝ բացատրել արիւնի և ջրի խորհուրդը. ջուրը—խորհուրդ Մկրտութեան. արիւնը—խորհուրդ Հաղորդութեան: Եւ իբրև վկայութիւն բացատրութեան՝ սորվեցնել Շնորհաւոր երգը—

Կրկնա վտակ կողին ազբերբք Եկեղեցի իւր հաստատի.

Զրովն մաքրի:

Զարիւնն ըմպէս...

Յիսուսի կողիցը կրկնավտակ—ջրի և արիւնի հոսած ազբերներով Եկեղեցին հաստատուեցաւ:

Զրովը՝ սկզբնական կամ Ազամային մեղքից ենք սրբուում. դա է Մկրտութիւնը:

Արիւնովը՝ ներգործական մեղքից ենք ազատուում. դա է Հաղորդութիւնը:

էին Երուսաղէմ, տեսնելու այն ամենը՝ ինչ որ կատարուելու էր:

Ուրբաթ զիշերը, որ Չաբաթ էր լուսանում, Յիսուսի ծածուկ աշակերտներից երկուսը՝ Յովսէփ Արեմաթացին—որ նախարար և բարեգործ մարդ էր և միաբան չէր Հրէաների խորհրդին և գործին, և Նիկողիմոսը՝ խորհուրդ արին—իջեցնել խաչից Յիսուսի մարմինը և թաղել: Յովսէփը դիմեց Պիղատոսին և իրաւունք վերցրեց: Յովսէփն ու Նիկողիմոսը բերին կտաւ՝ որ պատանեն մարմինը և հարիւր լիտրի շափ զմուռ, հալուէի խոնկի հետ խառը: Իջեցրին խաչից Յիսուսի սուրբ և անապական մարմինը ¹⁾, կտաններով և խոնկերով պատեցին, ինչպէս որ Հրէից օրէնքն էր: Եւ որովհետեւ Հրէից ուրբաթն էր և այնտեղ խաչի մօտ եղած պաշտիցի մէջ նոր փորած, պատրաստ գերեզման կար, որի մէջ ոչ ոք դեռ չէր դրուած՝ այնտեղ դրին Յիսուսի մարմինը և մի մեծ քար գէմ տուին գերեզմանին և փնային:

Յիսուսի թաղման ժամանակ գերեզմանի հանդէպ նըստած էին Մարիամ Մազթաղենացին, Մարիամ Յակոբայն և Յօսեայն. նայում էին—թէ որտեղ դրին մարմինը, որ հետևեալ օրը գան և օծեն մարմինը. բայց որովհետև հետևեալ օրը չաբաթ էր՝ հանգստացան ինչպէս օրէն-

¹⁾ Թէ լարմար կհամարէ ուսուցիչը՝ թող սորվեցնէ սաներին—թէ ըստ աւանդական պատմութեանն՝ Յովսէփ Արեմաթացին Յիսուսի մարմինը խաչից իջեցնելուց առաջ՝ ծունկ է չօքել խաչի պատուանդանի առաջ և երեք անգամ «Սուրբ Աստուած, Սուրբ և Հօր, Սուրբ և Անմահ որ խաչեցար վասն մեր. ողորմեա մեզ», ասելուց լեռոց միայն՝ սանդուխ է դրել և բարձրացել են վերև, ձեռքերի ու ոտքերի բեռները հանել են ու ցած են իջեցրել: Այդ է պատճառը, որ Աւագ Ուրբաթ երեկոթեան ժամերգութեանը ծնկաչօք ենք երգում «Սուրբ Աստուածը», որովհետև Յիսուս խաչի վերայ չէ այլ ևս:

քով պատուիրուած էր. թողնելով միաշարաթիւն:

Չարաթ օրը, շատ վաղ, քահանայապետներն ու փարիսեցիները ժողովեցան Պիղատոսի մօտ և ասացին.— տէր, յիշեցինք, որ այն մուրեցնողը, երբ դեռ կենդանի էր, ասում էր—երեք օրից յետոյ յարուժիւն պիտի առնեմ: Արդ՝ հրամայիր որ երեք օր զգուշութեամբ հրակեն գերեզմանին. գուցէ աշակերտները գան, գողանան մարմինը և ասեն ժողովրդին՝ թէ յարուժիւն է առել: Այն ժամանակ վերջին մուրուրիւնը աւելի շար կլինի՞ քան առաջինը:

Պիղատոսը պատասխանում է նրանց—գուր զօրականներ ունիր. գնացէք, զգուշացէք ինչպէս որ գիտէք: Եւ նորա գնացին. և զգուշութեան համար զինուոր պահապաններ զրին գերեզմանի մօտ և գերեզմանի քարը իրենց մատանիքով կնքեցին:

ԼԴ. ՇԱՐԱԿԱՆ ԹԱՂՄԱՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԵՒ ԿՆՔԵՑՄԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ.

Պարզատուն ամենեցուն, այսօր խնդրի պարզեալի Պիղատոսէ.

Եւ արկողն զլոյս որպէս զօթոց՝ հաւանի պատիլ ի Յովսէփայ:

Կենդանատուն ամենեցուն, այսօր զնի ի նոր գերեզմանի.

Եւ գանձն անմահութեան կնքի մատանեաւ քահանայիցն:

Արարածոց փրկութիւն Քրիստոս, այսօր եղաւ ի նորափոր վիմի.

Ջոր օրհնեն գօրք երկնից երգով՝ պահպանի ի զինուորացն:

Ամենքին պարզատուրողը, պարզեալ բաշխողը՝ այսօր իբրև պարզեալ է խնդրում Պիղատոսից.

Լոյսը իբրև վերարկու, իբրև ծածկոց իւր վերայ ձգողը՝ համաձայնում է Յովսէփից ծածկոց առնել ու ծածկուել:

Ամենքին կեանք և կենդանութիւն տուողը՝ այսօր նոր գերեզմանի մէջ է գրւում, իբրև կեանք շունեցող, իբրև մեռեալ.

Նա՛ որ գանձ է անմահութեան՝ քահանաների մատանիով է կնքւում.

Արարած աշխարհի փրկութիւն ու փրկիչ Քրիստոսը՝ այսօր նոր փորած քարի մէջ է գրւում.

Նա՛ որին երգով են օրհնում երկնային զօրութիւնները՝ այսօր երկրաւոր զինուորների հսկողութեան ու պահպանութեանն է յանձնուում:

32. ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. Մատթ. ԻԸ. 1—15.

Չարաթ երեկոյ՝ լոյս Միաշարաթ, Մարիամ Մագդաղենացին, Մարիամ Յակոբայն և Սաղովմէն եկան Յիսուսի մարմինը օծելու: Եւ ահա մեծ շարժում եղաւ. սրովհետև Աստուծոյ հրեշտակը երկնքից իջաւ, մօտեցաւ գերեզմանին, դէն ձգեց քարը և նստեց վերան: Նորա տեսիլը—կերպարանքը՝ փայլակի էր նման. շորերը սպիտակ էին իբրև ձիւն: Պահապան զիւորները այդ որ տեսան՝ վախեցան, շփոթուեցան և մեռածի նման էին:

Հրեշտակն ասաց կանանց—Մի վախենաք գուր. գիտեմ խաչելեալ Յիսուսին էք որոնում. այստեղ չէ. որովհետև յարեաւ. ինչպէս և ասաց. եկէք, տեսէք տեղը՝ ուր զրուած էր մարմինը: Չտապեցէք, գնացէք, ասէք

աշակերտներին՝ թէ յարուժին է առել և ձեզանից
առաջ կլինի Գալիլիայում. այնտեղ կտեսնէք Նորան.
ա՜ն ասացի ձեզ:

Նորա շտապեցին, հեռացան գերեզմանից և վա-
խտով և ուրախ ուրախ գնում էին աշակերտներին պատմե-
լու: Գնալու ժամանակ պատահեցաւ նոցա Յիսուս և
ասում է սղջ էք. և նորա մօտեցան, երկրպագեցին
Նորան: Ասում է Յիսուս—Մի վախենաք. գնացէք, ասա-
ցէք իմ եղբայրներին, որ Գալիլեա գնան և այնտեղ
տեսնեն ինձ:

Երբ նորա գնացին, զօրականներից ոմանք եկան
քաղաք և պատմեցին քահանայապետներին բոլոր եղած-
ները: Նորա ծերերի հետ ժողովուեցան, խորհուրդ արին
—զօրականներին շատ փսղ տուին և այսպէս պատուիրե-
ցին—կերթաք և ամենքին կասէք՝ թէ հրք մենք քնած
էինք նորա աշակերտները եկան և Նորան գողացան: Եւ
եթէ այդ լուրը պատաւորի ականջը հասնէ, մենք նորա
սիրտը կառնենք և ձեզ հոգս անելու ոչինչ չի մնայ:
Արծաթներն առան և այնպէս արին՝ ինչպէս սորվեցրել
էին նրանց: Այս համբաւը Հրէաներից է դուրս եկել և
հասել է մինչև այսօր:

Յիսուսի Յարուժեան յիշատակը մեր Եկեղեցին տօ-
նում է Մեծ Պատից յետոյ առաջին Կիւրակէն, որ ասում
է Զատիկ. որ Հրէից Պատէքին՝ և՛ նման է և՛ տարբեր ¹⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին—Պատէքի և Զատիկ նմանութիւ-
նը և տարբերութիւնը—այնտեղ գառը. այստեղ՝ Յիսուս. այն-
տեղ գառան արիւնով՝ ազատութիւն սատակիչ հրեշտակից,
աչտեղ՝ Յիսուսի Արիւնով՝ փրկութիւն մեղքի իշխանութիւնից,
այնտեղ լուսեղէն ամպով Նգիպտոսից—Փարաոնի ծառայու-
թիւնից ազատութիւն և դէպի նախկին հայրենիք ձանապար-
հորդութիւն, աչտեղ՝ Յիսուսի ազատութիւն Մեղաց իշխա-
նութիւնից և վերելք դէպի նախնական վիճակը—անմահու-
թեան դրախտը:

Առաքեալները ի յիշատակ Յիսուսի սքանչելահրաշ
Յարուժեան՝ Միաշաբաթ օրը՝ նշանակեցին օր հանգստի.
և անուանեցին Կիւրակէ. ինչպէս և պահում է այսօր
Քրիստոնեայ աշխարհը:

Զատիկ օրը կատարում է Տնօրհնէքի սովորութիւ-
նը ¹⁾. որ սահմանել են Առաքեալները և նոցա յաջոր-
դող Հայրապետները. որպէս զի Յիսուսի ծննդեան—Մը-
կրտութեան կամ Յայտնութեան և Զատիկին կամ Յարու-
ժեան տօներին հոգեորականները շրջեն հաւատացեալ-
նիրի տները, աւետեն նոցա այդ տօները. որպէս զի
տպաւորուի ժողովրդի մէջ ²⁾:

ԼԵ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ.

Այսօր յարեաւ ի մեռելոց փեսայն անմահ և հրկնաւոր.
Քեզ աւետիք խնդութեան հարսն ի յերկրէ Եկեղեցի.
Օրհնեա՛ ի ձայն ցնծութեան զԱստուած քո, Սիօն:

Այսօր անճառ լոյսն ի լուսոյ լուսաւորեաց զման-
կունս քո.

Լուսաւորեա՛ Նրուսաղէմ. քանզի յարեաւ լոյս քո
հրիստոս.

Օրհնեա՛....

Այսօր խաւարն անգլխութեան հալածեցաւ երբեակ
լուսին.

²⁾ Բացատրել—սաներին Տնօրհնէքը և Ախառը՝ Օգտուել
ա. տարի. Ձեռնարկիցս:

³⁾ Բացատրել սաներին—ձեռով Զատիկ շնորհաւորելու
պատճառը. և մանաւանդ՝ կարմիր ձեռով: Ձեռնարկս ա. տարի.

Եւ բեզ ծագեաց լոյս գիտութեան յարուցեալն ի մե-
ռելոց Քրիստոս.

Օրհնեա՛ն... ¹⁾:

Անմահ և Երկնաւոր փեսայն Քրիստոս մեռած
տեղից այսօր յարեա՛ն.

Ո՛վ Եկեղեցի, որ այս երկրից հարս ընծայուեցար
Քրիստոսի՝ թող քեզ խնդութեան աւետիս
լինի:

Յնծագին ձայներով՝ օրհնիր Աստուծուդ, ո՛վ Սիօն.

Այսօր լուսաւորեց Քո մանուկներին Լոյսից ծը-
նուած անճառելի լոյսը.

Լուսաւորուիր, ո՛վ Երուսաղէմ. որովհետև յարութիւն
առաւ Քո Լոյսը—Քրիստոս:

Սուրբ Երրորդութեան լուսովը հալածուեցաւ այսօր ան-
գիտութեան խաւարը.

Եւ մեռած տեղից յարութիւն առած Քրիստոսը՝ Քեզ
գիտութեան լոյս ծագեց ²⁾:

Լ.Ձ. ԺԱՄԱՄՈՒՏ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ.

Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց:

Մահուամբ զմահ կոխեաց:

Եւ Յարութեամբ իւրով մեզ զկեանս պարգևեաց:

Նմա փառք յաւիտեանս ամէն:

Քրիստոսը յարութիւն առաւ մեռած տեղից կամ
վերկացաւ մեռածների միջից:

¹⁾ Այս չարականը անշուշտ պիտի սովորեն սաները, որ-
պէս զի Չատկի Տնօրհնէքին մասնակից լինեն իրենց տան քա-
հանալի օրհնութեանը.

²⁾ Բացատրել սաներին անհասկանալի մտքերը. այդպէս
վարուել առհասարակ և միւս շարունակների դասաւանդման
ժամանակ:

Ինքը թէև մեռաւ՝ բայց իւր այդ մահով մահը
ջնջեց—մահ պատճառող մեղքի իշխանութեան գլուխը
ջախջախեց:

Եւ իւր Յարութիւն առնելովը՝ մեզ կեանք պար-
գևեց. որովհետև զբաւական տուաւ մեզ ոչ միայն Ղա-
զարոսի յարութիւնը՝ այլ և Իւրը—թէ ինչպէս Ղազա-
րոսը մեռաւ և յարութիւն առաւ՝ և ինչպէս ինքը՝ այն-
պէս էլ մենք—թէև կմեռնենք՝ բայց յարութիւն կառ-
նենք. որովհետև մահը խափանուել է. էլ մահ չկայ.
Յիսուս ջնջեց այդ մահը ⁴⁾:

Փառք տանք Նորան յաւիտեանս:

ԼԵ. ԱԻՏՏԱՐԱՆ ՅՏՏ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ.

Իսկ մետասան աշակերտքն գնացին ի Գալիլեայ,
ի լեառնն՝ ուր ժամադիր եղև Նոցա Յիսուս:

Իբրև տեսին զնա՝ երկրպագին նմա. և ոմանք
երկուացան.

Եւ մատուցեալ Յիսուս խօսեցաւ ընդ նոսա և
ասէ:

Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս և
յերկրի. որպէս առաքեաց զիս հայր, և ես առաքեմ
զձեզ:

Գնացէք այսուհետև՝ աշակերտեցէք զամենայն
հեթանոսս:

Մկրտեցէք զնոսա յանուն չօր և Որդւոյ՝ և
չողոյն Սրբոյ:

Ուսուցէք նոցա պահել զամենայն՝ զօր ինչ
պատուիրեցի ձեզ.

¹⁾ Բացատրել սաներին դիւրամբօնելի ձևով—թէ արդար
մարդը—ողորմածը, ընկերի բարիքի համար խաչակիրը՝ չէ
մեռնում, մահից յետոյ էլ նա կենդանի է. իսկ մեղաւորը՝ կեն-
դանի ժամանակն էլ մեռած է: Ընդարձակել տպաւորել:

Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս՝ մինչև ի կատարած աշխարհի ¹⁾։

Իսկ տասն և մէկ աշակերտները գնացին Գալիլեա, այն լեռքը՝ որտեղ ժամագիր էր եղել—նշանակել էր նոցա Յիսուս։

Երբ աշակերտները նորան տեսան՝ երկրպագութիւն տուին. բայց ոմանք տարակուսեցան, կասկածեցին։

Մօտենալով նոցա Յիսուս՝ խօսեցաւ նոցա հետ ուսասց.

Տուած է ինձ իշխանութիւն երկնքի և երկրի վերայ, ինչպէս ուղարկեց ինձ Հայրը՝ նոյնպէս և ես ուղարկում եմ ձեզ։

Գնացէք այսուհետև, քարոզեցէք Աւետարանս բոլոր հեթանոսների մէջ. թող նոքա աշակերտեն ձեզ.

Հաւատացողներին կմկրտէք Ամենասուրբ Երրորդութեան—Հօր, Որդւոյ և Սուրբ Հոգւոյ անունով։

Կուսուցանէք—կտրվեցնէք նորանց, պահել կամ կատարել այն ամենը՝ ինչ որ պատուիրել եմ ձեզ.

Իսկ ես միշտ ձեզ հետ կլինեմ—մինչև աշխարհի վերջը։

33. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻՅ ՅԵՏՈՅ ՅԻՍՈՒՆԻ ՅԱՅՏՆՈՒԻՈԸ ԻԻՐ ԱՇԱՎԵՐՏՆԵՐԻՆ. ԵՒ ՊԵՏՐՈՍԻ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ ՈՒՐԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ ՆԵՐՈՒՄԸ: Մատթ. ԺԶ. 9—14. Ղուկ. ԻԲ. 13—46. Յովհ. Ի. 19—29. ԻԱ. 1—17.

Յիսուս իւր Յարութիւնից յետոյ քառասուն օր մնաց երկրիս երեսին. երևում էր իւր աշակերտներին, բացատրում էր նոցա իւր մեռնելուց առաջ ասած խօս-

¹⁾ Այս աւետարանն ես անշուշտ պիտի սովորեն սաները. զարձեալ անօրհնէքի մասնակցութեան համար։

քերը, մեկնում էր իւր վարդապետութիւնները և ճաշակից էր լինում նոցա երբեմն երբեմն։

Յարութեան հէնց առաջին օրը յայտնուեցաւ Մարիամ Մագդաղենացուն։ Յետոյ ուրիշ կերպարանքով երևեցաւ աշակերտներից երկուսին, որոնք արտն էին գնում։ Սրանք իրար յայտնում էին Յիսուսի իրանց երևալը կամ յայտնուիլը. բայց չէին հաւատում։ Յետոյ տասն և մէկ աշակերտներին միանգամից յայտնուեցաւ և յանդիմանեց նոցա անհաւատութիւնը։ Եւ պատուէր տուեց—գնալ ամեն աշխարհ և Աւետարտը քարոզել, հաւատացողներին մկրտել։ Յայտնուեցաւ էմմաուս գիւղը գնացող իւր երկու աշակերտներին, որոնք խոկոյն յետ դարձան կրկին Երուսաղէմ, մտան վերնատունը և պատմեցին բոլորին։ Մի անգամ երբ աշակերտները միաշաբաթի—կիւրակէ երեկոյին, Հրէաների ասիցը, դռները փակել էին ու նստել՝ յանկարծ երևեցաւ նոցա մէջ Յիսուս, ողջունեց նոցա. ցոյց տուեց ձեռքերն ու խոցուած կողը. աշակերտներն ուրախացան. և ասաց—ինչպէս ուղարկել է ինձ Հայրը՝ նոյնպէս և ես ուղարկում եմ ձեզ. և փչելով նոցա վերայ՝ ասաց—Աւէք Սուրբ Հոգին։ Եթէ մէկի մեղքը կթողնէք—կնեւրէք՝ թողնուած կլինի. իսկ եթէ մէկինը կկապէք՝ կպուած կլինի ¹⁾։

Այդ ժամանակ Թովմասը բացակայ էր. երբ նա եկաւ և պատմեցին նորան—թէ տեսել են Յիսուսին՝ նա պատասխանեց—մինչև չտեսնեմ նորա ձեռքերի վերայ բեռների նշանը և մատներով էլ չշոշափեմ բեռ-

¹⁾ Բացատրել սաներին եթէ հնարաւորութիւն կայ—թէ այդ խօսքերով հաստատեց Յիսուս Ձեռնադրութեան կամ կարգի խորհուրդը՝ կապելու և արձակելու իրաւունքով։

ների տեղերը և մինչև ձեռքս շխրեմ խոցուած կողը՝
չեմ հաւատայ:

Ութ օրից յետոյ դարձեալ հաւարուած էին Վեր-
նատանը փակ դռներով: Յանկարծ երևեցաւ նոցա մէջ
Յիսուս և ասաց—Ողջոյն ձեզ: Դառնալով դէպի Թով-
մասը՝ ասաց—Բեր մատներդ և դիր խոցերիս վերայ,
տես ձեռքերս. բեր ձեռքդ և խրէ կողս. և մի լինիր
անհաւատ՝ այլ հաւատացեալ: Պատասխան տուեց Թով-
մասը—Տէր իմ և Աստուած իմ: Ասում է նորան Յիսուս
—Դու այժմ տեսա՞ր. և հրա՛ համար հաւատացիր. բայց
երանի նրանց՝ որոնք ինձ չտեսած կհաւատան:

Մի անգամ էլ յայտնուեցաւ Յիսուս իւր աշակերտ-
ներին Տիրեբական ծովի ափին. երբ աշակերտները
գնացել էին ձուկ որսալու: Նոքա նկատեցին Յիսուսին:
Յիսուս հարցրեց—ու՞նի՞ն ուտելու ձուկ: Դուրս եկան
ափը, կրակի տեղ կար. կրակ արին, խորովեցին ձկներն
ու կերան: Երբ ճաշեցին Յիսուս ասաց Պետրոսին—Մի-
մոն Յոնանու, այսինքն Յոնանու որդի Սիմոն, սիրո՞ւմ
ես ինձ դրանցից աւելի: Պատասխանում է—Այո. Տէր.
և Դու գիտես, որ սիրում եմ քեզ: Ասում է Յիսուս—
Արածիր ոչխարներս ¹⁾:

Այս խօսքերից յետոյ՝ դարձեալ ասաց Յիսուս—Տըշ-
մարիտ եմ ասում քեզ, Սիմոն. երբ դու մանուկ էիր՝
ինքդ էիր զօտէպնդուում—ամրացնում մէջքդ զօտիով,

¹⁾ Բացատրել—որովհետեւ երեք անգամ ուրացաւ Պետ-
րոսը՝ ուստի երեք անգամ է հարցնում Յիսուսը, որ լիչեցնէ
երեք անգամ ուրացութիւնը. իսկ որ երեք անգամ նորա պա-
տասխանը առնում է՝ այդ նշանակում է—որ ինչպէս երեք
անգամ ուրացաւ՝ նոյնպէս և զղջում է երեք անգամ. այնժա-
մանակ միայն Յիսուս ընդունում է նորան իւր աշակերտների
թւում, ասելով—Արածիր ոչխարներս կհովուես բանաւոր
հօտը Առաքելական պաշտօնով:

ինքդ էիր գնում ուր որ կամենում էիր. բայց երբ
կծերանաս՝ ձեռքերդ կբարձրացնես և ուրիշները կկապեն
մէջքդ և կտանեն՝ ուր դու ինքդ չես կամենալ ¹⁾:

Յովհաննիսի մասին ասաց Յիսուս—Կամենում եմ՝
որ դա մնայ. մինչև ես գամ ²⁾. քեզ ինչ փոյթ՝ դու եկ
իմ ետևից:

Չարականներ և Երգեր Յարութիւնից յետոյ կատարուած
անցքերի:

ԼԸ. 1. ՊԵՏՐՈՍԻ ՈՒՐԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՄԱՆ ԵՐԳ.

Չնորհեալ վիմին եկեղեցւոյ՝ զօր պահեցեր ի հոսելոյ.
և կանգնեցեր ի գլորելոյ՝ վասն սրտիւն արտասուե-
լոյ: Ներսէս Չնորհալ. Այսօր Մեծառից:

Սիմոն Պետրոսին, որին շնորհեցիր—պարգևեցիր
Եկեղեցւոյ վէմ—հիմնաքար լինելու պատիւը, վայր ընկ-
նելուց—սայթաքելուց պահեցիր և զլորուելուց կանգնա-
ցրիր. որովհետեւ սրտանց զզջաց, սրտանց արտասուեց:

¹⁾ Բացատրել սաներին—որ ի դէմս Պետրոսի՝ Յիսուս
գուշակեց իւր աշակերտների նահատակական կեանքը, մար-
տիրոսական վախճանը: Նրանք իրենց բնական մահով չպի-
տի մեռնէին:

²⁾ Բացատրել—«կամենում եմ՝ որ դա մնայ» մինչև ես
գամ՝ Յիսուսի խօսքը—որ իւր սիրելի Յովհաննէս աշակերտի
համար որոշեց բնական մահով մեռնել. և չիրաւի նա ապրեց
գրեթէ 110 տարի իսկ ըստ ոմանց՝ 100 և մեռաւ խաղաղու-
թեամբ. մինչև անգամ ինքը նշանակելով իւր մահուան օրը:

ԼԹ. 2. ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՅՏՆՈՒԻԼԸ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻՆ ՎԵՐՆԱՏԱՆ ՄԷՁ.

Դրօքն փակելովք երևեալ Յիսուս Աշակերտացն և ասէր խաղաղութիւն ընդ ձեզ: Չարական:

Վերնատան դռները փակուած էին թէև՝ բայց Յիսուս երևեցաւ աշակերտներին այնտեղ և ասաց— խաղաղութիւն լինի ձեզ:

Որ յերկրորդի լինելութեանս՝ յետ յարութեան քում էակցին:

Մտեալ ի վերնատունն դրօքն փակելովք շնորհելով ըստ առաջին փշմանն զքեզ մտասանիցն:

Առաքելոցն ասաց առէք Հոգին սուրբ:

Քո էակցի յարութիւնը, որ մեր երկրորդ լինելութիւնն է ¹⁾:

Նրանից յետոյ մտաւ դռները փակած վերնատունը և առաջին փշման ²⁾ նման՝ շնորհեց քեզ իւր մտասան առաքեալներին:

Ասելով— առէք Սուրբ Հոգին:

¹⁾ Բացատրել սաներին՝ եթէ միայն ըմբռնելի կարելի է անել— որ առաջին լինելութիւնը մեր ստեղծագործութիւնն էր, որ եղաւ. բայց Պատուիրանագանցութիւնից յետոյ՝ այդ լինելութիւնը մահացաւ, կեանքը մեռաւ, մահը լաղթեց. իսկ Յիսուսի Յարութիւնովը՝ երկրորդ լինելութիւնը լառաջ եկաւ. որովհետեւ մահը խորտակուեց, ջնջուեց և մեզ նորից առաջին լինելութեան կեանքը պարգևեցաւ:

²⁾ Բացատրել— առաջին փշմանն է՝ որ հողեղէն զանգուածին Աստուած փչեց իւր շունչը— իւր Հոգին. և հողեղէն ձեռակերտը դարձաւ էակ բանական, գոյացութիւն իմացական— մարդ՝ հոգով և մարմնով. ահա այն առաջին փշմանն նման փչեց և այժմ Յիսուս իւր առաքեալներին նոյն սուրբ Հոգին. որովհետեւ Պատուիրանագանցութիւնից յետոյ նոյն Աստուածային Հոգու ազդեցութիւնը թուլացել էր՝ մարդու մէջ Յիսուսի կրկին փշմամբը՝ վերականգնեցաւ. Նթէ լաւ բացատրուի՝ սաները կարող են հասկանալ. օրինակներով:

Խ. 3. ԹՈՎՄԱՅԻ ԱՆՀԱԻԱՏՈՒՔԹԻԻՆԸ ԵՒ ՀԱԻԱՏԱԼԸ:

Երևեցար յարուցեալ՝ Եկեղեցւոյ քո հիմանցն: Յորմէ Թովմաս հրաժարէր ոչ հաւատալ զքեզ տեսողացն:

Որում ցուցեր այսօր փափաքողին զվէրս մարմնոյդ: Սարսելով Թովմայի՝ շօշափէր զխոցուած տիգին և բևեռացն.

Եւ գոչելով վերաձայնէր՝ Տէր և Աստուած դաւանելով զյարուցեալը.

Որով առաք գերանին՝ որը ոչ տեսեալ՝ հաւատացար:

Եկեղեցույ համար իբրև հիմքեր համարուած առաքեալներիդ՝ երևեցար և յայտնուեցար յարութիւնիցդ յետոյ. Քեզ Յարուցեալ տեսնողներին՝ առաքեալներիցդ Թովմասը միայն չէր կամենում հաւատալ:

Դու ցոյց տուիր նորան այսօր մարմնոյդ վէրքերը, որ շատ էր փափազում տեսնել:

Սարսափով ու վախով էր շօշափում Թովմասը տէգի և բևեռների խոցուած տեղերը.

Եւ ձայնը բարձրացնելով՝ Տէր և Աստուած էր անուանում ու դաւանում Յարուցեալիդ.

Եւ այդ առթիւ՝ մենք ևս առանք Քո երանին— որ շտա՞մ՝ հաւատացինք Քեզ:

ԽԱ. 4. ԿԱՊԵԼՈՒ ԵՒ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԻՆԸ ԿԱՄ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Որ տիրականդ իշխանութեան հաղորդս արարեր զսուրբ զոռաքեալսն. կապել և արձակել զորդիս մարդկան յերկինս և յերկրի...:

Քո Տիրական Աստուածային իշխանութեանը կամ իրաւունքին մասնակից արիր սուրբ Առաքեալներիդ—մարդկանց գործած մեղքերը կապելու և արձակելու թէ երկընքումը՝ և թէ երկրիս վերայ:

IV. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Յիշեալ և դոցա նման շարականները, երգերը՝ և առհասարակ Ձեռնարկիս մէջ գրուած դոյնպիսի սաղմոսները, իմաստները, Աւետարանները պիտի դասաւանդուին ոչ իբրև անհրաժեշտ մասեր դասընթացի՝ այլ իբրև յօդակապեր դասընթացի համար նշանակուած պատմական յօդուածների և իբրև բացատրութիւններ յօդուածների մէջ եղած մտքերի, որպէս և՛ իբրև զարգացուցիչ միջոցներ. ուստի՝ եթէ ուսուցիչը նկատում է— թէ դասարանը ձեռնհասութիւն չունի ըմբռնելու և իւրացնելու այդ բացատրական յաւելումները՝ դրա հետ և դասական ժամերի թիւն էլ չէ ներում՝ այդպիսի համագամանքներում այդ յաւելումները կարող է բաց թողնել և կամ ինքը, ուսուցիչը, հարևանցօրէն յիշէ ու անցնէ իբրև բացատրութիւն և ոչ իբրև հաշուատու դաս:

34. ՅԻՍՈՒՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ԵՒ ՄԱՏԱԹԻԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ. Դուգ. ԻԴ. 42—50. Գործք Ա. 10—15. 23—26.

Յիսուս իւր Յարութիւնից յետոյ վերջին անգամ հաց բեկանելով իւր աշակերտների հետ՝ վերջացրեց իւր խօսքը ասելով—Այս խօսքերն էին, որ խօսեցայ ձեզ հետ, երբ ձեզ մօտ էի. թէ օրէնքների, մարգարէութիւնների և սաղմոսների մէջ բոլոր գրուածները իմ մասին պէտք է կատարուին: Այն ժամանակ բաց արեց

նոցա միտքը՝ սուրբ գրքերը և մանաւանդ իւր մասին գրուածները հասկանալու: Եւ ասում է նրանց—Այսպէս պէտք է շարշարուէր Քրիստոսը. երրորդ օրը յարութիւն առնէր և նորա անունով ապաշխարութիւն և մեղաց թողութիւն քարոզել ամեն ազգերի մէջ, Երուսաղէմից սկսեալ:

Եւ դուք էք խօսքերիս վկաները:

Եւ ասն ես կուղարկեմ ձեզ իմ հօր ակէտիքը. և դուք կնստէք Երուսաղէմ քաղաքում, մինչև զօրութիւն ստանաք վերելից: Հանեց նոցա մինչև Բեթանիա և ձեռքերը վեր բարձրացնելով ու նրանց վերայ տարածելով՝ օրհնեց նրանց: Եւ երբ օրհնում էր նրանց՝ բաժանուեց նրանցից և երկինք էր համբառնում:

Ամպը ծածկեց Յիսուսին աշակերտների աչքերից: Եւ երբ նորա ապշած ու սառած աչքերով նայում էին իրենց Ուսուցչի երկինք բարձրանալը՝ և ասա սպիտակ շորերով երկու մարդ են երևում առաքեալներին և ասում—Ո՛վ Գալիլեացի մարդիկ. ինչո՞ւ ապշած դէպի երկինք էք նայում. այս Յիսուս՝ որ վերացաւ դէպի երկինք, այնպէս էլ կգայ, ինչպէս որ տեսաք Նորան երկինք զնալիս:

Այն ժամանակ Չիթենեաց սարից իջան և դարձան Երուսաղէմ, որ մի շաբաթուայ ճանապարհ էր ¹⁾: Եւ երբ Վերնատուն մտան՝ բարձրացան Վանքը—իրենց ընակութեան տեղը. և էին—Պետրոս և Յովհաննէս, Յակոբոս և Անդրէաս, Փիլիպպոս և Թովմաս, Բարդուղիմէոս և Մատթէոս, Յակոբոս Արփեայ և Չմաւոն նախանձայոյզ և Յուդա Յակոբեան ²⁾:

¹⁾ Հարցնել սաներին—ուրախ կլինէին առաքեալները Յիսուսի, իրանցից հեռանալովը, բաժանուելովը թէ կտիրէին. ինչո՞ւ Տես Ձեռնարկս Ա. տարի:

²⁾ Գրել տալ սաներին իրենց տետրերի մէջ Առաքեալների անունները, որ սովորեն. իսկ դիւրք ունեցողներին կարիք չկու:

Սորա ամենքը, Յիսուսի մօր, աշակերտունի կանանց և աշակերտների հետ՝ որ հարիւր քսան հոգի էին, միշտ և ամեն օր միասին էին և միաբան աղօթում էին:

Պետրոս առաքեալը առաջարկեց մատնիչ Յուդայի փոխանակ ընտրել եօթանասուն երկու աշակերտներից մէկին, որպէսզի լրանայ տասներկու թիւը ¹⁾: Աղօթեցին, վիճակ ձգեցին երկուսի մէջ՝ Յովսէփի, որ Բարսաբայ էին կոչում և յետոյ Յուստոս ասուեցաւ. և Մատաթիայի. վիճակը դուրս եկաւ Մատաթիային. և տասն և մէկ առաքեալների թուի մէջ մտաւ. լինելով երկուտասաներորդը:

Համբարձման տօնը մեր Եկեղեցին կատարում է Հատկից քառասուն օր յետոյ. միշտ հիգշարթի օրը:

ԽԲ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ.

Համբարձաւ Տէրն մեր յերկինս՝ ասելով՝ աշակերտացն.

Նստարձօք ի քաղաքիդ Երուսաղէմ.

Մինչև զգեճուցուր զգօրութիւն ի բարձանց:

Համբարձաւ Տէրն մեր Քրիստոս օրհնութեամբ ընդ ամպս երկնից.

¹⁾ Բացատրել սաներին—որ տասներկու թիւը առնուած է Յակոբի որդւոց թուից. Յակոբի սրբւոց անուններով կոչուեցան Իսրայէլեան ազգի տասներկու տոհմերը: Այդ տոհմերի թւով էին և Յիսուսի Առաքեալները: Լաւ կլինէր զրել տալ սաներին իրենց տեարերի մէջ տասներկու տոհմերի անունները—Ռուբէն, Շմաւոն: Ղևի, Յուդա, Չաբուղոն, Իսաքար, Գան, Գադ, Ասեր, Նիփթաղիմ, Յովսէփ, Բէնիամին: Ղևիի և Յովսէփի փոխանակ՝ տոհմազուլի նահապետներ կար: զեց Յակոբը Յովսէփի երկու որդւոց—Յփրէմին և Մանասէին:

Եւ առաքելոցն երկրպագեալ՝ դարձան յերուսաղէմ.

Միաբանութեամբ վերառաքէին զաղօթս:

Մեր Տէրը երկինք համբարձաւ՝ ասելով իւր աշակերտներին.

Նստեցէք դուք Երուսաղէմ քաղաքում.

Մինչև զօրութիւն կառնէք վերեկց:

Մեր Տէր Քրիստոսը աշակերտներին օրհնելով՝ ամպերի միջով երկինք համբարձաւ.

Եւ առաքեալները երկրպագութիւն տալով Նորան՝ դարձան Երուսաղէմ.

Եւ միաբանութեամբ աղօթք էին անում:

35. ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ. Գործք. Բ. 1—4, 12—15, 32—33, 41, 44:

Պենտեկոստէի ¹⁾ օրերը երբ լրացան, նորա ամենքը ²⁾ միասին էին և միաբան: Յանկարծ այն տաճ մէջ, ուր նորա նստած էին, սաստիկ քամու նման հր-

¹⁾ Բացատրել Պենտեկոստէն. Հրէից Պենտեկոստէի և մեր Հոգեգալստի նմանութիւնը և տարբերութիւնը— այն տեղ Մինա լեառը՝ այս տեղ վերնատուն. այն տեղ Իսրայէլի ժողովուրդը՝ զարմաճքի և երկիւղ մէջ՝ այստեղ՝ և՛ Իսրայէլացիք և օտար ազգիք հիացման մէջ. այն տեղ Մինտն ծուխի ու բոցերի մէջ, շանթ, որոտ, կայծակ, փողերի հնչումը և Աստուծոյ ձայնը, իսուքը, պատուիրաններ. այս տեղ՝ հողմ և հրեղէն լեղուններ, շնորհք լեղուազիտութեան. այն տեղ օրէնք. այս տեղ՝ շնորհք. այն տեղ պատրաստութիւն՝ օրէնքները պատու. այս տեղ պատրաստութիւն և սպառազինութիւն՝ Սուրբ Աւետարանի քարոզութեան և Առաքելութեան:

²⁾ Հարցնել— ո՞վքեր էին ամենքը:

շին լսուեցաւ՝ որ երկնքիցն էր գալիս: Հրեղէն կամ կրակէ լեզուներ երևեցան. և իւրաքանչիւրի զլիսի վերայ մի մի լիզու իջաւ: Նորա ամենքը Սուրբ Հոգւով լցուեցան. և սկսան խօսել զանազան լեզուներ՝ ինչպէս Հոգին խօսացնում էր նրանց ¹⁾:

Սքանչանում—զարմանում էին վերնատան մօտ եզոզ և լսոզ ժողովուրդը. և միմեանց ասում էին—այս ի՞նչ պիտի լինի: Ոմանք ևս կատակի—հանարի ձևով կամ արհամարհանքով, ձագրելով ասում էին կերած—խմած կը լինին: Վերկացաւ Պետրոսը՝ տասն և մէկ առաքեալների հետ առաջ եկաւ դէպի ժողովուրդ. բարձրացրեց ձայնը և ասաց—Ո՛վ Հրէաստանի ժողովուրդ, և դուք՝ որ Երուսաղէմումն էք բնակում՝ այս ձեզ թող յայտնի լինի և լսեցէք ինձ: Ո՛չ թէ, ինչպէս դուք էք կարծում, սոքա արբած են. ոչ. որովհետև դեռ երեք ժամն է:

Բայց այս է պատճառը—Այն Յիսուսին, որին դուք սպանեցիք փայտից կախելով՝ Նորան յարութիւն տուեց Աստուած, որին մենք ամենքս էլ վկայում ենք: Աստուծոյ աջովը բարձրացաւ, Հոգւոյն աւետիքը Հօրից ստանալով, տուեց մեզ. որը դուք ահա և՛ տեսնում էք և լսում: Եւ շատ այսպիսի խօսքերով ուսուցանում էր նրանց:

Նրանցից ոմանք յօժարութեամբ ընդունելով Պետրոսի քարոզութիւնը՝ մկրտուեցան նոյն օրը. որոց թիւն էր երեք հազար հոգի: Բոլոր նոր հաւատացեալները միասին էին. նրանց ունեցածը հասարակաց էր ²⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին—թէ ինչու լեզուներ խօսելու, լեզուազիտութեան չնորհքը ստացան առաքեալները: Զեռնարկըս ա. տարի:

²⁾ Բացատրել հասարակաց էր խօսքը—իմն ու քոնը չկար. ինչ որ նուիրում էին նրանց՝ նրանք բոլորն էլ հաւատարապէս վալելում էին իրրե մի տան, մի գերդաստան անբաժան անդամներ:

Հոգեգալստեան տօնը մեր Եկեղեցին կատարում է Չատկից՝ յիսուն օր յետոյ. իսկ Համբարձումից՝ տասն օր յետոյ:

ԽԳ. ՇԱՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ

Առաքելոյ աղաւնոյ իջանելով մեծաձայն հնչմամբ ի բարձանց. ի նմանութիւն լուսոյ փայլման՝ Հրազինեաց անկիզբի զաշակերտսն. Մինչդեռ նստէին ի սուրբ վերնատանն: Որ գնաս ի վերայ թևոց հողմոց. Այսօր ի հրեղէն լեզուս բաժանեալ հանգեար յառաքեալսն սուրբ հոգի:

Ուղարկուած աղաւնին լուսոյ փայլի նմանութեամբ, մեծաձայն հնչումով երկնքից իջնելով՝

Անկէզ—չայրող կրակով զինեց—չնորհքով զարդարեց աշակերտներին այն ժամանակ՝

Երբ նորա վերնատան մէջ էին:

Ո՛վ սուրբ Հոգի, որ հողմերի—բամիների վերայ ես շրջում՝

Այսօր կրակէ լեզուների բաժանուելով՝ առաքեալների մէջ գտար քո հանդիստը ¹⁾:

¹⁾ Բացատրել սաներին մութ նախագասութիւններն ու բառերը—աղաւնի, ուղարկուած, անկէզ, զինեց, հողմերի—բամիների, գտար քո հանդիստը:

Էջ	Ս խ տ լ	Ու ղ ի ղ
6	դասախօսել	դասախօսել
13	գիշերին	ի գիշերին
27	պատուիրանաչութիւն	պատուիրազանցութիւն
30	Աստուխոյ	Աստուծոյ
51	մկրտուի նորանից ¹⁾	մկրտուի նորանից ²⁾
—	Յունվարի 6-ին ²⁾	Յունվարի 6-ին ³⁾
—	³⁾ բացատրել—	²⁾ բացատրել.
65	բարակ տեսակը—ծիրանի՝	բարակ տեսակը: ծիրանի՞
67	¹⁾	²⁾
76	բժշկութիւն Շարական:	բժշկութիւն: Շարտկան:
77	ալս խօսքերը	ալս խօսքը
79	ալն ժամանակ	ալնպէս
86	զանձարանում	զանձանակում
89	նեղացներ.	նեղացնել.
94	երգում:	երգում:
95	կամ սրտերը	կամ մեր սրտերը
96	Ջարիւնն ըմպէս...	Ջարիւնն ըմպէս...
101	Բացաարել—սաներին	Բացատրել սաներին—
	Տնօրհնէքը.	Տնօրհնէքը.
102	չարունակների	չարականների
106	Արածիր ոչխորներս կհո- վուես բանաւոր հօտը	Արածիր ոչխարներս—կհո- վուես բանաւոր հօտը

ԳինՆ Է 40 Կ/Պ.

Ճանապարհածախսով 60 Կ.

Վաճառում է ըողոր գրավաճառների մօտ. եւ հեղինակի մօտ այս հասցէով՝ Тифлисъ, Мариинско-Анановское женское училище.

Գումարով գնողներին 15-20% զիջումն.

«Ազգային գրադարան»

NL0151028

2 (075)

K-15